Oikeustapauskokoelma

JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
MELCHIOR WATHELET
26 päivänä marraskuuta 2015 [1 i]

Asiat C-613/13 P, C-609/13 P, C-625/13 P, C-636/13 P ja C-644/13 P

Euroopan komissio
vastaan
Keramag Keramische Werke GmbH ym. (C-613/13 P)
ja
Duravit AG ym.
vastaan
Euroopan komissio (C-609/13 P)
ja
Villeroy & Boch AG
vastaan
Euroopan komissio (C-625/13 P)
ja
Roca Sanitario SA
vastaan
Euroopan komissio (C-636/13 P)
ja
Villeroy & Boch SAS
vastaan

Euroopan komissio (C-644/13 P)

Muutoksenhaku — Kartellit tai muut yhteistoimintajärjestelyt — Kylpyhuonekalusteiden markkinat Belgiassa, Saksassa, Ranskassa, Italiassa, Alankomaissa ja Itävallassa — Myyntihintojen koordinointi ja arkaluonteisten kaupallisten tietojen vaihtaminen — Unionin yleisen tuomioistuimen rinnakkaisten tuomioiden epäjohdonmukaisuudet — Sakko — Rikkomisen vakavuus — Syrjimättömyys

1. Tarkastelen tässä ratkaisuehdotuksessa yhdessä joukkoa valituksia,[2] ensiksikin valitusta, jonka Euroopan komissio[3] on tehnyt unionin yleisen tuomioistuimen tuomiosta Keramag Keramische Werke ym. v. komissio (T-379/10 ja T-381/10, EU:T:2013:457, jäljempänä tuomio Keramag); toiseksi valitusta, jonka Duravit AG, Duravit SA ja Duravit BeLux SPRL/BVBA[4] ovat tehneet tuomiosta Duravit ym. v. komissio (T-364/10, EU:T:2013:477, jäljempänä tuomio Duravit); kolmanneksi Villeroy & Boch AG:n[5]

1 — Alkuperäinen kieli: ranska.
2 — Ks. tämän ratkaisuehdotuksen 5 kohta.
3 — Kyseessä on asia komissio v. Keramag Keramische Werke ym. (C-613/13 P).
4 — Jäljempänä Duravit ym. Kyseessä on asia Duravit ym. v. komissio (C-609/13 P).
5 — Nimittäin asia Villeroy & Boch AG v. komissio (C-625/13 P).

ja neljänneksi Villeroy & Boch SAS:n[6] valitusta tuomiosta Villeroy & Boch Austria ym. v. komissio (T-373/10, T-374/10, T-382/10 ja T-402/10, EU:T:2013:455, jäljempänä tuomio Villeroy & Boch Austria) ja viidenneksi valitusta, jonka Roca Sanitario SA[7] on tehnyt tuomiosta Roca Sanitario v. komissio (T-408/10, EU:T:2013:440, jäljempänä tuomio Roca Sanitario).

2. Kyseiset tuomiot koskivat [SEUT] 101 artiklan ja [ETA]-sopimuksen 53 artiklan mukaisesta menettelystä 23.6.2010 tehtyä komission päätöstä K(2010) 4185 lopullinen[8] (asia COMP/39.092 – kylpyhuonekalusteet; jäljempänä riidanalainen päätös).

3. Komissio määräsi riidanalaisella päätöksellä 17:lle kylpyhuonekalusteiden valmistajalle yhteensä yli 622 miljoonan euron sakot, koska ne olivat osallistuneet yhtenä kokonaisuutena pidettävään jatkettuun kilpailuoikeuden rikkomiseen kylpyhuonekalusteiden alalla. Komission mukaan kyseiset yritykset osallistuivat säännöllisesti kilpailunvastaisiin kokouksiin eri ajanjaksoina 16.10.1992 ja 9.11.2004 välisenä aikana seuraavilla alueilla: Saksa, Itävalta, Belgia, Ranska, Italia ja Alankomaat. Komissio katsoi, että vuotuisten hinnankorotusten ja muiden hinnoittelutekijöiden koordinointi sekä arkaluontoisten kaupallisten tietojen vaihto ja paljastaminen, joita kyseiset yritykset harjoittivat, olivat osoitus kartellista. Tuotteet, joita rikkominen koski, olivat komission mukaan hanoja, suihkuseiniä ja niiden lisävarusteita sekä keraamisia tuotteita (jäljempänä kolme tuotteiden alaryhmää).

4. Riidanalaista päätöstä koskevista unionin yleisen tuomioistuimen eri tuomioista on tehty kaikkiaan 14 valitusta unionin tuomioistuimessa.[9]

5. Unionin tuomioistuimen pyynnön mukaisesti – ja kuten edellä 1 kohdassa todetaan – tässä ratkaisuehdotuksessa keskitytään kahteen valitusperusteeseen, jotka ovat 14 valituksesta viiden keskiössä. Kyseisissä kahdessa valitusperusteessa kyseenalaistetaan yhtäältä unionin yleisen tuomioistuimen tietyissä tuomioissa[10] esiintyvät ristiriitaiset arvioinnit ja toisaalta se, onko unionin yleinen tuomioistuin käyttänyt täyttä tuomiovaltaansa asianmukaisesti.[11] On kuitenkin selvää, että tämä ratkaisuehdotus voi tuoda unionin tuomioistuimelle selvennystä myös muihin valituksiin, joissa tulee esiin vastaavia ongelmia.

I Asioiden taustat ja riidanalainen päätös

6. Asioiden taustat on esitetty tuomion Keramag 1–26 kohdassa, tuomion Duravit 1–25 kohdassa, tuomion Villeroy & Boch Austria 1–19 kohdassa ja tuomion Roca Sanitario 1–28 kohdassa. Ne voidaan tiivistää seuraavasti.

7. Komissio totesi riidanalaisessa päätöksessä, että kylpyhuonekalusteiden alalla rikotaan SEUT 101 artiklan 1 kohtaa.

6 — Toisin sanoen asia Villeroy & Boch SAS v. komissio (C-644/13 P).

7 — Kyseessä on asia Roca Sanitario v. komissio (C-636/13 P).

8 — Tässä ratkaisuehdotuksessa viittaan ainoastaan SEUT 101 artiklaan.

9 — Nimittäin asioissa C-604/13 P, C-609/13 P, C-611/13 P, C-613/13 P, C-614/13 P, C-618/13 P, C-619/13 P, C-625/13 P, C-626/13 P, C-636/13 P, C-637/13 P, C-638/13 P, C-642/13 P ja C-644/13 P.

10 — Asian komissio v. Keramag Keramische Werke ym. (C-613/13 P) komission ensimmäisen valitusperusteen toinen, kolmas ja viides osa sekä Keramag ym:iden liitännäisvalituksen toinen valitusperuste; asian Duravit ym. v. komissio (C-609/13 P) kolmas valitusperuste; asian Villeroy & Boch AG v. komissio (C-625/13 P) ensimmäinen valitusperuste ja toisen valitusperusteen toinen osa ja lopuksi asian Villeroy & Boch SAS v. komissio (C-644/13 P) ensimmäinen ja toinen valitusperuste.

11 — Toisen valitusperusteen ensimmäinen osa asiassa Roca Sanitario v. komissio (C-636/13 P).

8. Masco Corp. ja sen tytäryhtiöt, muun muassa hanoja valmistava Hansgrohe AG ja suihkuseiniä valmistava Hüppe GmbH, ilmoittivat komissiolle 15.7.2004 kylpyhuonekalusteiden alan kartellista ja pyysivät, että ne vapautetaan sakoista [12] tai että niiden sakkoja alennetaan. Komissio teki Masco Corpin hyväksi sakoista vapauttamista koskevan ehdollisen päätöksen 2.3.2005.

9. Komissio teki 9. ja 10.11.2004 useiden kylpyhuonekalusteiden alan yritysten ja kansallisten ammatillisten järjestöjen tiloissa tarkastuksia ilman ennakkoilmoitusta. Se osoitti ajanjaksolla 15.11.2005–16.5.2006 tietopyyntöjä useille näistä yrityksistä ja järjestöistä. Joukko yrityksiä pyysi ajanjaksolla 15.11.2004–20.1.2006, että ne vapautetaan sakoista tai että niiden sakkoja alennetaan.

10. Komissio antoi 26.3.2007 väitetiedoksiannon (jäljempänä väitetiedoksianto), joka annettiin tiedoksi useille yrityksille, joihin lukeutuivat nyt käsiteltävien valitusten valittajat.

11. Kuulemistilaisuus, johon kyseiset valittajat osallistuivat, pidettiin 12.–14.11.2007.

12. Komissio lähetti 9.7.2009 useille yhtiöille, joihin lukeutui osa nyt käsiteltävien valitusten valittajista, asiaseikkoja koskevan kirjeen, jolla kiinnitettiin niiden huomio tiettyihin todisteisiin, joihin komissio aikoi tukeutua tehdessään lopullista päätöstä. Lisäksi komissio esitti useille yrityksille lisätietopyyntöjä ajanjaksolla 19.6.2009–8.3.2010.

13. Komissio teki riidanalaisen päätöksen 23.6.2010.

14. Kullekin yritykselle määrätyn sakon määrän määrittämiseksi komissio nojautui asetuksen (EY) N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdan a alakohdan mukaisesti määrättävien sakkojen laskennasta annettuihin suuntaviivoihin (EUVL 2006, C 210, s. 2; jäljempänä vuoden 2006 suuntaviivat). Se määritti sakon perusmäärän täsmentämällä, että kyseinen laskelma perustui kunkin yrityksen kohdalla sen jäsenvaltiokohtaiseen myyntiin kerrottuna niiden vuosien lukumäärällä, joina yrityksen on todettu osallistuneen rikkomiseen kussakin jäsenvaltiossa kyseisen tuotteiden alaryhmän osalta; näin ollen oli otettu huomioon se, että tietyt yritykset harjoittivat toimintaansa ainoastaan joissakin jäsenvaltioissa tai jonkin (yhden tai kahden) muttei kaikkien kolmen tuotteiden alaryhmän osalta.

A Keramag ym:ille määrätty sakko

15. Rikkomisen vakavuuden osalta komissio on määrittänyt kertoimen, jonka vaikutus on 15 prosenttia, ottamalla huomioon neljä kriteeriä, jotka ovat osapuolten yhteenlaskettu markkinaosuus, rikkomisen luonne, rikkomisen maantieteellinen ulottuvuus ja se, onko rikkominen toteutunut käytännössä.

16. Rikkomiseen osallistumisen keston perusteella käytettävän korotuskertoimen lisäksi komissio päätti korottaa sakon perusmäärää 15 prosentilla estääkseen kyseisiä yrityksiä osallistumasta riidanalaisen päätöksen kohteena olleiden kaltaisiin kollusiivisiin menettelytapoihin.

17. Määritettyään perusmäärän komissio tarkasteli sellaisten raskauttavien tai lieventävien seikkojen olemassaoloa, joilla voitaisiin perustella perusmäärän mukauttamista. Se ei ottanut huomioon mitään raskauttavaa eikä lieventävää seikkaa, ja sovellettuaan 10 prosentin enimmäismäärää se vahvisti Keramag Keramische Werke GmbH ym:ille (jäljempänä Keramag ym.) määrättävän sakon määräksi 57 690 000 euroa (riidanalaisen päätöksen 2 artiklan 7 kohta).

12 — Sakoista vapauttamisesta ja sakkojen lieventämisestä kartelleja koskevissa asioissa annetun komission tiedonannon nojalla (EYVL 2002, C 45, s. 3; jäljempänä vuoden 2002 yhteistyötiedonanto).

B Duravit ym:ille määrätty sakko

18. Rikkomisen vakavuuden osalta komissio on määrittänyt kertoimen, jonka vaikutus on 15 prosenttia, ottamalla huomioon neljä kriteeriä, jotka ovat osapuolten yhteenlaskettu markkinaosuus, rikkomisen luonne, rikkomisen maantieteellinen ulottuvuus ja se, onko rikkominen toteutunut käytännössä. Rikkomiseen osallistumisen keston perusteella käytettävän korotuskertoimen lisäksi komissio päätti korottaa sakon perusmäärää 15 prosentilla estääkseen kyseisiä yrityksiä osallistumasta riidanalaisen päätöksen kohteena olleiden kaltaisiin kollusiivisiin menettelytapoihin.

19. Määritettyään perusmäärän komissio ei ottanut huomioon mitään raskauttavaa eikä lieventävää seikkaa, ja sovellettuaan 10 prosentin enimmäismäärää se vahvisti Duravit ym:ille määrättävän sakon määräksi 29 266 325 euroa (riidanalaisen päätöksen 2 artikla).

C Villeroy & Boch AG:lle ja Villeroy & Boch Francelle määrätyt sakot

20. Komissio määräsi riidanalaisen päätöksen 1 artiklan 1 kohdassa Villeroy & Boch AG:lle seuraamuksen sen osallistumisesta yhtenä kokonaisuutena pidettävään rikkomiseen ajanjaksolla 28.9.1994–9.11.2004 ja sen tytäryhtiöille Villeroy & Boch Austria GmbH:lle (jäljempänä Villeroy & Boch Austria), Villeroy & Boch Belgiumille ja Villeroy & Boch SAS:lle (jäljempänä Villeroy & Boch France) niiden osallistumisesta samaan rikkomiseen eri ajanjaksoina 12.10.1994 ja 9.11.2004 välisenä aikana.

21. Komissio määräsi riidanalaisen päätöksen 2 artiklan 8 kohdassa ensinnäkin Villeroy & Bochille 54 436 347 euron sakon, toiseksi yhteisvastuullisesti Villeroy & Bochille ja Villeroy & Boch Austrialle 6 083 604 euron sakon, kolmanneksi yhteisvastuullisesti Villeroy & Bochille ja Villeroy & Boch Belgiumille 2 942 608 euron sakon ja neljänneksi yhteisvastuullisesti Villeroy & Bochille ja Villeroy & Boch Francelle 8 068 441 euron sakon. Villeroy & Boch AG:lle ja sen tytäryhtiöille määrättyjen sakkojen kokonaismäärä oli siten 71 531 000 euroa.

D Roca Sanitariolle määrätty sakko

22. Komissio totesi riidanalaisen päätöksen 1 artiklan 3 kohdassa, että Roca Sanitario ja sen kyseessä olevat kaksi tytäryhtiötä olivat rikkoneet SEUT 101 artiklan 1 kohtaa osallistumalla Ranskassa ja Itävallassa jatkettuun sopimukseen tai yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin kylpyhuonekalusteiden alalla.

23. Riidanalaisen päätöksen 2 artiklan 4 kohdassa komissio määräsi Roca Sanitariolle 17 700 000 euron sakon yhteisvastuullisesti Laufen Austrian kanssa ja 6 700 000 euron sakon yhteisvastuullisesti Roca Francen kanssa. Lisäksi se määräsi Laufen Austrialle yksilökohtaisesti 14 300 000 euron sakon sen osallistumisesta rikkomiseen sitä ajankohtaa edeltävän ajanjakson kuluessa, jolloin Roca Sanitario osti Laufen-konsernin.

II Oikeudenkäynti unionin yleisessä tuomioistuimessa ja valituksenalaiset tuomiot

A Keramag ym.

24. Keramag ym. nostivat 8.9.2010 kanteita riidanalaisen päätöksen kumoamiseksi (asiat T-379/10 ja T-381/10). Asiassa T-379/10 esitettiin seitsemän ja asiassa T-381/10 yhdeksän kanneperustetta.

25. Unionin yleinen tuomioistuin hylkäsi suurimman osan kanneperusteista mutta hyväksyi Keramag ym:iden asiassa T-381/10[13] esittämän kolmannen kanneperusteen ensimmäisen ja kolmannen osan. Koska unionin yleinen tuomioistuin katsoi, että komissio oli katsonut virheellisesti yhtäältä, että Allia SAS ja Produits Céramiques de Touraine SA (PCT) -yhtiöt olivat osallistuneet rikkomiseen, ja toisaalta, että Pozzi Ginori -yhtiö oli osallistunut siihen ajanjaksolla 10.3.1996–14.9.2001, vaikka viimeksi mainitun yhtiön osallistuminen oli näytetty toteen oikeudellisesti riittävällä tavalla ainoastaan ajanjakson 14.5.1996–9.3.2001 osalta, se kumosi riidanalaisen päätöksen 1 artiklan 1 kohdan 6 alakohdan kyseisen osan.

26. Siltä osin kuin on kyse sakkojen alentamisesta, unionin yleinen tuomioistuin, joka otti huomioon, että Keramag ym:iden kolmas kanneperuste voitiin hyväksyä osittain, kumosi riidanalaisen päätöksen 2 artiklan 7 kohdan ”sikäli kuin – – määrätyn sakon kokonaismäärä ylittää 50 580 701 euroa” (tuomiolauselman 2 kohta), minkä johdosta sakko aleni 7 109 299 eurolla.

B Duravit ym.

27. Duravit ym. nostivat 2.9.2010 riidanalaisesta päätöksestä kumoamiskanteen vedoten yhdeksään kanneperusteeseen. Kuudessa ensimmäisessä perusteessa vaadittiin riidanalaisen päätöksen kumoamista. Ensimmäinen niistä koski vaatimusten, jotka koskevat SEUT 101 artiklan 1 kohdan rikkomisen toteen näyttämistä, noudattamatta jättämistä; toinen yhtäältä Duravit ym:iden puolustautumisoikeuksien loukkaamista ja toisaalta arviointivirhettä, joka koski Duravit ym:iden väitettyä osallistumista useita tuotteita valmistavien yritysten kartelliin kylpyhuonekalusteiden alalla; kolmas arviointivirhettä, joka koski Duravit ym:iden väitettyä osallistumista kilpailusääntöjen rikkomiseen keraamisten tuotteiden alalla Saksassa; neljäs arviointivirhettä, joka koski Duravit ym:iden väitettyä osallistumista hintaneuvotteluihin Belgiassa ja Ranskassa; viides arviointivirhettä, joka koski kyseisten menettelyjen luokittelua yhtenä kokonaisuutena pidettäväksi jatketuksi rikkomiseksi, ja kuudes kuulluksi tulemista koskevan oikeuden loukkaamista Duravit ym:iden kuulemisen ja riidanalaisen päätöksen tekemisen välisen hallinnollisen menettelyn keston vuoksi.

28. Seitsemäs kanneperuste koski perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklassa vahvistettujen kilpailusääntöjen täytäntöönpanosta 16.12.2002 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1/2003 (EYVL 2003, L 1, s. 1) 23 artiklan 2 ja 3 kohdan säännösten ja vuoden 2006 suuntaviivojen lainvastaisuutta, ja siinä esitettiin kaksi lainvastaisuusväitettä.

29. Kahdeksannessa ja yhdeksännessä kanneperusteessa vaadittiin sakon määrän alentamista. Kahdeksas kanneperuste koski sitä, ettei sakon perusmäärää määritettäessä ollut otettu huomioon sitä, ettei niiden osallistuminen todettuun rikkomiseen ollut yhtä vakavaa kuin muiden osallistujien, ja yhdeksäs kanneperuste niille 10 prosentin ylärajan soveltamisen jälkeen määrätyn sakon lopullisen määrän suhteettomuutta.

30. Unionin yleinen tuomioistuin katsoi tuomion Duravit 339 kohdassa, että komissio oli tehnyt arviointivirheen, kun se päätteli, että Duravit ym. olivat osallistuneet todettuun rikkomiseen Italian, Itävallan ja Alankomaiden alueella. Näin ollen unionin yleinen tuomioistuin hyväksyi tuomionsa 352–357 kohdassa osittain vaatimukset, jotka koskivat ensisijaisesti riidanalaisen päätöksen kumoamista.

13 — Asiassa T-379/10 esitetyt seitsemän kanneperustetta olivat sisällöltään identtiset asiassa T-381/10 esitettyjen viiden ensimmäisen ja kahdeksannen ja yhdeksännen kanneperusteen kanssa, koska unionin yleinen tuomioistuin on toistanut viimeksi mainitussa asiassa esitetyn kanneperusteiden numeroinnin.

31. Toissijaisesti esitetyistä vaatimuksista, jotka koskivat Duravit ym:ille määrätyn sakon määrän alentamista, unionin yleinen tuomioistuin ensinnäkin hylkäsi perusteettomina kyseisen tuomion 376 ja 384 kohdassa kanneperusteet, joissa Duravit ym. väittivät, ettei sakon perusmäärän laskentamenetelmä ollut yhdenvertaisen kohtelun ja yksilöllisen vastuun periaatteiden mukainen ja että määrätyn sakon lopullinen määrä oli suhteeton ja epätasa-arvoinen.

32. Toiseksi unionin yleinen tuomioistuin katsoi tuomion Duravit 385 ja 386 kohdassa, ettei ollut perusteltua, että se täyden tuomiovaltansa nojalla alentaisi Duravit ym:ille määrätyn 29 266 325 euron sakon määrää ja että kyseinen määrä oli asianmukainen seuraamus kyseisen rikkomisen kestoon ja vakavuuteen nähden.

C Villeroy & Boch AG

33. Villeroy & Boch AG vaati 8.9.2010 unionin yleisessä tuomioistuimessa nostamallaan kanteella kumoamaan riidanalaisen päätöksen siltä osin kuin päätös koski sitä tai toissijaisesti alentamaan sille määrättyjen sakkojen määrää (asia T-374/10).

34. Se väitti, että komissio oli väärässä, kun se luonnehti todettua rikkomista yhtenä kokonaisuutena pidettäväksi, monitahoiseksi ja jatketuksi rikkomiseksi, ja toissijaisesti, että niin tekemällä se laiminlöi perusteluvelvollisuutensa, koska se ei rajannut kyseessä olevia markkinoita riittävän täsmällisesti. Villeroy & Boch AG väitti myös, ettei se ollut millään tavalla rikkonut kilpailusääntöjä Saksassa kyseisten kolmen tuotteiden alaryhmän osalta.

35. Villeroy & Boch AG väitti myös, ettei sen voitu katsoa olevan vastuussa Ucosan BV:n, joka on yksi sen tytäryhtiöistä, kilpailua rajoittavasta toiminnasta, koska tämä oli toiminut markkinoilla itsenäisesti. Se huomautti tässä yhteydessä, että lopullinen vastuu toiminnasta oli myönnetty sopimuksella Ucosan BV:n johtajalle ja perustajalle, joka oli yksin vastuussa markkinoinnista ja myynnistä.

36. Villeroy & Boch AG:n mukaan komissio oli väärässä, kun se katsoi, että Villeroy & Boch AG oli osallistunut kartelliin Itävallan markkinoilla. Emoyhtiönä sen ei nimittäin voitu katsoa olevan vastuussa siitä rikkomisesta, johon Villeroy & Boch Austria syyllistyi, koska unionin oikeuskäytäntö, joka koskee emoyhtiön saattamista vastuuseen kilpailusääntöjen rikkomisista, joihin on syyllistynyt tytäryhtiö, jonka kyseinen emoyhtiö omistaa kokonaan, loukkaa laillisuusperiaatetta ja syyttömyysolettaman periaatetta. Lisäksi Villeroy & Boch AG vetosi Itävallassa tapahtunutta rikkomista koskevien todisteiden puuttumiseen.

37. Lopuksi Villeroy & Boch AG kiisti Ranskassa, Belgiassa ja Italiassa tapahtuneen rikkomisen ja riitautti yhteisvastuullisesti maksettavia sakkoja koskevan päätöksen.

38. Unionin yleisen tuomioistuimen mukaan komissio ei ole näyttänyt toteen, että Villeroy & Boch AG oli osallistunut kyseiseen yhtenä kokonaisuutena pidettävään rikkomiseen ennen 12.10.1994 (ks. tuomion Villeroy & Boch Austria 321 kohta). Riidanalaisen päätöksen 1 artiklan 1 kohdan osittaisella kumoamisella kyseisen toteamuksen johdosta ei ole kuitenkaan ollut vaikutusta Villeroy & Boch AG:lle kyseisen päätöksen 2 artiklan 8 kohdassa määrätyn sakon määrään. Unionin yleisen tuomioistuimen mukaan komissio nimittäin otti kyseistä määrää laskiessaan joka tapauksessa huomioon Villeroy & Boch AG:n osallistumisen rikkomiseen vasta 12.10.1994 alkaen.

D Villeroy & Boch France

39. Villeroy & Boch France vaati 8.9.2010 unionin yleisessä tuomioistuimessa nostamallaan kanteella kumoamaan riidanalaisen päätöksen siltä osin kuin päätös koski sitä tai toissijaisesti alentamaan sille määrättyjen sakkojen määrää (asia T-382/10). Unionin yleinen tuomioistuin hylkäsi Villeroy & Boch Francen kanteen kokonaisuudessaan.

E Roca Sanitario

40. Roca Sanitario vaati 8.9.2010 unionin yleisessä tuomioistuimessa nostamallaan kanteella kumoamaan riidanalaisen päätöksen siltä osin kuin päätös koski sitä tai toissijaisesti alentamaan sille määrättyjen sakkojen määrää.

41. Kyseisen päätöksen osittaista kumoamista koskevien vaatimustensa tueksi Roca Sanitario on esittänyt ennen kaikkea kuusi kanneperustetta. Ensimmäinen, toinen ja viides kanneperuste koskivat sen arvioimista, onko Roca Sanitario vastuussa rikkomisesta, johon sen tytäryhtiöt ovat syyllistyneet. Viides kanneperuste koski erityisesti sen ajanjakson määrittämistä, jonka osalta Roca Sanitarion voidaan katsoa olevan vastuussa Laufen Austrian toiminnasta. Kolmas kanneperuste koski puolustautumisoikeuksien loukkaamista. Neljäs kanneperuste koski Roca Sanitariolle ja Laufen Austrialle yhteisvastuullisesti määrätyn sakon määrän laskemista. Kuudes kanneperuste koski yhdenvertaisen kohtelun periaatteen loukkaamista määritettäessä sakkojen perusmäärää.

42. Lisäksi Roca Sanitario esitti sakkojen määrän alentamista koskevien toissijaisten vaatimustensa tueksi kaksi perustelua. Ensimmäinen perustelu koski sitä, ettei sen osallistuminen rikkomiseen, josta sen katsottiin olevan vastuussa, ollut yhtä vakavaa kuin muiden kartelliin osallistujien. Toisessa perustelussa Roca Sanitario vaati, että sille myönnetään ne samat sakon määrän alennukset, jotka unionin yleinen tuomioistuin mahdollisesti myöntää sen tytäryhtiöille näiden samanaikaisten kanteiden perusteella.

43. Kun unionin yleinen tuomioistuin Roca Francen kannetta koskevalla tuomiolla alensi Roca Francelle ja Roca Sanitariolle yhteisvastuullisesti maksettavaksi määrätyn sakon määrää virheen vuoksi, jonka komissio oli tehnyt arvioidessaan tietoja, jotka Roca France esitti sakkojen alentamista koskevan pyyntönsä yhteydessä, se hyväksyi Roca Sanitarion toissijaisten vaatimustensa tueksi esittämän toisen perustelun. Unionin yleinen tuomioistuin alensi siten Roca Sanitariolle yhteisvastuullisesti Roca Francen kanssa määrätyn sakon määrää 6 prosentilla, toisin sanoen 402 000 eurolla. Muilta osin se hylkäsi kanteen.

III Valitusten tarkastelu

44. Kaikkia asianosaisia kuultiin 10.9.2015 pidetyssä istunnossa.

A Asia komissio v. Keramag Keramische Werke ym.

1. Valituksen tarkastelu: ainoastaan ensimmäisen valitusperusteen toinen, kolmas ja viides osa

a) Ensimmäisen valitusperusteen toinen osa (unionin yleinen tuomioistuin ei tutkinut sakkojen alentamista koskevaa Roca Francen pyyntöä)

i) Suppea tiivistelmä asianosaisten perusteluista

45. *Komissio* väittää, että sen jälkeen kun unionin yleinen tuomioistuin oli virheellisesti todennut, että American Standard Inc:n (jäljempänä Ideal Standard) vuoden 2002 yhteistyötiedonannon nojalla esittämän pyynnön yhteydessä antaman lausunnon tueksi oli esitettävä toinen todiste, se teki virheen jättäessään tutkimatta sakkojen alentamista koskevan Roca Francen pyynnön liitteenä olleen lausunnon ja – vaikka se tutki sen muiden, samojen tuomarien samana päivänä samasta kartellista antamien tuomioiden yhteydessä – jätti ilman perusteluja antamatta kyseiselle lausunnolle Ideal Standardin lausuntoa tukevaa todistusarvoa ja ainoastaan viittasi riidanalaisen päätöksen kohtaan, jossa esitetään yhteenveto Roca Francen vastauksesta väitetiedoksiantoon.

46. *Keramag ym.* väittävät päinvastoin yleisesti seuraavaa: i) komissio on käsittänyt väärin tuomioistuinvalvonnan luonteen, kun se katsoo, ettei unionin yleinen tuomioistuin voi tehdä eri asioissa erilaisia johtopäätöksiä sikäli kuin esitetyt perustelut ja esitetyt todisteet ovat erilaisia; ii) komissio viittaa todisteisiin, joita ei voida ottaa tutkittavaksi, joita ei ole sisällytetty menettelyä koskevaan asiakirja-aineistoon ja joihin ei siten voida vedota niitä vastaan; iii) komissio on ottanut asiakirjoihin sisältyviä todisteita huomioon vääristyneellä tavalla, kun se on väittänyt, että rinnakkaisissa asioissa annetut tuomiot koskevat samoja todisteita, vaikka komission tarkoittamat todisteet eivät kuuluneet kyseisen asian asiakirja-aineistoon; ja iv) vaatimalla unionin tuomioistuinta kumoamaan unionin yleisen tuomioistuimen tuomion vetoamalla muissa asioissa esitettyihin todisteisiin komissio vaatii todellisuudessa unionin tuomioistuinta loukkaamaan Keramag ym:iden puolustautumisoikeuksia.

47. Siltä osin kuin on kyse nimenomaisesti toisesta osasta, Keramag ym. väittävät, ettei unionin yleisen tuomioistuimen tehtävä ollut tutkia Roca Francen lausuntoa, jonka se antoi leniency-menettelyn yhteydessä, sillä komissio ei ollut sisällyttänyt kyseistä asiakirjaa asiakirja-aineistoon. Siltä osin kuin on kyse Roca Francen väitetiedoksiantoon antamasta vastauksesta, unionin yleinen tuomioistuin ei ollut niiden mukaan väärässä, kun se käytti perusteenaan riidanalaisen päätöksen merkityksellisiä kohtia. Lopuksi nyt käsiteltävässä asiassa ei ole vääristelty todisteita, koska on kyse eri seikoista, joita käsiteltiin eri asioissa eri tavoilla.

ii) Arviointi

48. Huomautan aluksi komission tavoin perustavanlaatuisesta ristiriidasta yhtäältä tuomion Keramag ja kolmen muun samojen tuomarien samasta päätöksestä, samoista tosiseikoista ja samoista todisteista samana päivänä antaman tuomion välillä.

49. Unionin yleinen tuomioistuin ei tutkinut tuomiossa Keramag Roca Francen lausuntoa, joka oli sen sakkojen alentamista koskevan pyynnön liitteenä, eikä siten antanut sille Ideal Standardin lausuntoa tukevaa todistusarvoa, mutta lausui toisin tuomiossa Villeroy & Boch Austria, tuomiossa Duravit ja tuomiossa Roca:

— tuomiossa Villeroy & Boch Austria unionin yleinen tuomioistuin nimittäin katsoi, että kilpailunvastaiset keskustelut 25.2.2004 pidetyssä Association française des industries de céramique sanitairen (jäljempänä AFICS) kokouksessa oli näytetty toteen oikeudellisesti riittävällä tavalla. Tältä

osin se tukeutui kahteen Ideal Standardin ja Roca Francen sakkojen alentamista koskevaan pyyntöön, jotka tukivat toisiaan, ja noudatti oikeuskäytäntöään, jonka mukaan sakkojen alentamista koskevat pyynnöt saattoivat tukea toisiaan; [14]

— unionin yleinen tuomioistuin päätyi samaan lopputulokseen tuomiossa Duravit, ja

— tuomiossa Roca unionin yleinen tuomioistuin myönsi Roca Francelle 6 prosentin alennuksen sakon määrästä, koska sen esittämillä tiedoilla oli merkittävää lisäarvoa; se oli osoittanut, että kilpailunvastaisia keskusteluja oli käyty AFICS:n kokouksessa 25.2.2004 ja näin ollen rikkomisen osatekijä oli sama kuin nyt käsiteltävässä valituksessa. [15]

50. Tarkastelen seuraavaksi kahta komission esittämää perustelua.

– Ensimmäinen perustelu: unionin yleinen tuomioistuin ei ole ottanut huomioon Roca Francen lausuntoa, joka oli sen sakkojen alentamista koskevan pyynnön liitteenä Katsaus oikeuskäytäntöön

51. Tässä yhteydessä on syytä huomauttaa, että kantaja voi valittaa siitä, että unionin yleinen tuomioistuin ei ole noudattanut todistustaakkaa koskevia oikeussääntöjä ja yleisiä periaatteita eikä todistelua koskevia menettelysääntöjä. [16]

52. Lisäksi unionin yleisen tuomioistuimen tuomion on oltava riittävästi perusteltu, jotta unionin tuomioistuin voi käsitellä sen uudelleen. [17]

53. Lisäksi ”kysymys [unionin yleisen] tuomioistuimen tuomion perustelujen ristiriitaisuudesta tai puutteellisuudesta on oikeuskysymys, minkä vuoksi se voi olla muutoksenhaun kohteena”. [18]

14 — Todisteiden avulla tapahtuvan tietojen vahvistamisen ei tarvitse perustua rikkomisen ajoilta peräisin oleviin asiakirjoihin. Useat lausunnot voivat olla uskottavia, jos ne tukevat toisiaan. Ks. tältä osin tuomio Lögstör Rör v. komissio (T-16/99, EU:T:2002:72, 45–47 kohta); tuomio Bolloré ym. v. komissio (T-109/02, T-118/02, T-122/02, T-125/02, T-126/02, T-128/02, T-129/02, T-132/02 ja T-136/02, EU:T:2007:115, 168 kohta) ja tuomio Polimeri Europa v. komissio (T-59/07, EU:T:2011:361, 55 kohta). Toisesta sakkojen alentamista koskevan pyynnön yhteydessä esitetystä lausunnosta saatava vahvistus voi olla riittävä, jos se on annettu itsenäisesti ja jos ”pääpiirteet” käyvät yksiin. Ks. tältä osin tuomio Total Raffinage Marketing v. komissio (T-566/08, EU:T:2013:423, 74 kohta) (valitus hylättiin: tuomio Total Marketing Services v. komissio, C-634/13 P, EU:C:2015:614).

15 — Tuomio Roca v. komissio (T-412/10, EU:T:2013:444, 198 ja 239 kohta, jäljempänä tuomio Roca). Unionin yleinen tuomioistuin antoi samana päivänä myös tuomion, jossa kyseinen alennus ulotettiin koskemaan Roca Francen emoyhtiötä (asia Roca Sanitario v. komissio, T-408/10, EU:T:2013:440, 213 kohta).

16 — Ks. erityisesti kilpailuoikeuden alaa koskeva tuomio Hüls v. komissio (C-199/92 P, EU:C:1999:358, 64 ja 65 kohta) tai tuomio Technische Unie v. komissio (C-113/04 P, EU:C:2006:593, 111–113 ja 161 kohta). Ks. yleisesti tuomio komissio v. Brazzelli Lualdi ym. (C-136/92 P, EU:C:1994:211, 66 ja 81 kohta); määräys San Marco v. komissio (C-19/95 P, EU:C:1996:331, 39 kohta) ja määräys AIUFFASS ja AKT v. komissio (C-55/97 P, EU:C:1997:465, 25 kohta); tuomio Somaco v. komissio (C-401/96 P, EU:C:1998:208, 54 kohta) ja tuomio Schröder ym. v. komissio (C-221/97 P, EU:C:1998:597, 22–24 kohta).

17 — Tuomio neuvosto v. de Nil ja Impens (C-259/96 P, EU:C:1998:224, 32 kohta).

18 — Tuomio Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied v. komissio (C-105/04 P, EU:C:2006:592, 71 kohta). Ks. myös tuomio Baustahlgewebe v. komissio (C-185/95 P, EU:C:1998:608, 25 kohta); tuomio Somaco v. komissio (C-401/96 P, EU:C:1998:208, 53 kohta); tuomio Cubero Vermurie v. komissio (C-446/00 P, EU:C:2001:703, 20 kohta); tuomio EIP v. Hautem (C-449/99 P, EU:C:2001:502, 45 kohta); tuomio Aristrain v. komissio (C-196/99 P, EU:C:2003:529, 40 ja 41 kohta) ja tuomio Technische Glaswerke Ilmenau v. komissio (C-404/04 P, EU:C:2007:6, 90 kohta). Perustelujen puutteellisuudesta johtuvien kumoamisten osalta ks. esim. tuomio Limburgse Vinyl Maatschappij ym. v. komissio (C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P–C-252/99 P ja C-254/99 P, EU:C:2002:582, 428 kohta); tuomio Belgia v. komissio (C-197/99 P, EU:C:2003:444, 130 kohta) ja tuomio International Power ym. v. NALOO (C-172/01 P, C-175/01 P, C-176/01 P ja C-180/01 P, EU:C:2003:534, 121 kohta).

54. Muutoksenhakuvaiheessa voidaan ottaa tutkittavaksi myös tosiseikkojen puutteellista tutkimista koskeva peruste.[19] Myös kysymys siitä, onko unionin yleinen tuomioistuin tulkinnut virheellisesti riidanalaista tointa, kun se on havainnut siinä jotain, mitä siinä ei ole, tai toistanut sitä väärin, on oikeuskysymys. Unionin yleinen tuomioistuin tekee tällöin oikeudellisen virheen, kun se korvaa kyseisen toimen perustelut omillaan.[20]

55. Esimerkiksi tuomiossa Aalborg Portland ym. v. komissio (C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P ja C-219/00 P, EU:C:2004:6, 381–385 kohta) todettiin, että ”[yhteisöjen] ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on jättänyt Ciments français’lle asetettavia sakkoja koskeneen laskelman ulkopuolelle kyseisen yhtiön espanjalaisen ja kreikkalaisen tytäryhtiön liikevaihdot, koska oli osoitettu, että ne eivät olleet sen määräysvallassa vielä silloin, kun se oli osallistunut kilpailusääntöjen rikkomisen muodostaviin menettelytapoihin. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on lisäksi myöntänyt, että Ciments français oli lopettanut kaikki riidanalaiset menettelytavat vuonna 1990. – – Sementtipäätöksestäkin ilmenee, että Ciments français oli saanut määräysvallan CCB:ssä vuonna 1990 eli samana vuonna kuin se oli saanut määräysvallan espanjalaisessa ja kreikkalaisessa tytäryhtiössään. – – *ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on siten tehnyt ilmeisen virheen, joka oli havaittavissa esimerkiksi sementtipäätöksen kaltaista asiakirjaa luettaessa, ja tämä oli selvästi alusta lähtien keskustelujen keskipisteenä*” (kursivointi tässä).

56. Lisäksi tuomiossa PKK ja KNK v. neuvosto (C-229/05 P, EU:C:2007:32, 37–54 kohta) todettiin, että ”tästä seuraa, että valituksenalaisen määräyksen 35 kohdassa oleva toteamus, jonka mukaan ’kannekirjelmän liitteenä olevan [Osman] Öcalanin todistajanlausunnon mukaan PKK:n puoluekokous – – oli päättänyt sen hajottamisesta’, on paikkansapitämätön ja ristiriidassa sen Osman Öcalanin lausuman kanssa, johon tässä toteamuksessa viitataan. – – Myöskään se, mitä [yhteisöjen] ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa valituksenalaisen määräyksen 37 kohdassa, eli että ’kantajat eivät ole läheskään osoittaneet [Osman] Öcalanin kelpoisuutta edustaa PKK:ta, ja ne sitä vastoin väittävät, ettei PKK:ta ole enää olemassa’, *ei ole sopusoinnussa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen käytössä olleen selvitysaineiston kanssa*. – – *Valituksenalaisen määräyksen 35 ja 37 kohdassa olevat tosiseikkoja koskevat toteamukset ovat siis paikkansapitämättömiä, ja niissä on kyse siitä, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin otti huomioon sen käytössä olleen selvitysaineiston vääristyneellä tavalla*. Tästä seuraa, että neljäs valitusperuste on perusteltu” (kursivointi tässä).

57. Samoin tuomiossa Industrias Químicas del Vallés v. komissio (C-326/05 P, EU:C:2007:443, 60–69 kohta) todettiin, että ”näin ollen on todettava, että valituksenalaisen tuomion 94 ja 104 kohdassa esitetyt tosiseikkoja koskevat toteamukset, joiden mukaan komissio ei ollut millään tavalla muuttanut kantaansa sen osalta, onko valittajan esitettävä ’täydellinen asiakirja’ metalaksyylin rekisteröintiä koskevan hakemuksensa tueksi, ovat virheellisiä, ja ne merkitsevät ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle esitetyn selvitysaineiston ottamista huomioon vääristyneellä tavalla”.

58. Lopuksi on todettava julkisasiamies Mischon tavoin,[21] että ”vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan valituksessa ei lähtökohtaisesti voida asettaa kyseenalaiseksi [unionin yleisen] tuomioistuimen esittämää tosiseikkoja koskevaa toteamusta. Tästä periaatteesta poiketaan kuitenkin silloin, kun kyseiseen toteamukseen liittyy ilmeinen arviointivirhe. *Tästä on kyse erityisesti silloin, kun [unionin yleisen] tuomioistuimen esittämä toteamus on ristiriidassa oikeudenkäyntiasiakirjojen kanssa*” (kursivointi tässä).

19 — Ks. vastaavasti ja analogisesti tuomio Limburgse Vinyl Maatschappij ym. v. komissio (C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P–C-252/99 P ja C 254/99 P, EU:C:2002:582, 392–405 kohta); tuomio Chassagne v. komissio (T-253/06 P, EU:T:2008:386, 57 kohta) ja tuomio Michail v. komissio (T-50/08 P, EU:T:2009:457, 50 kohta).

20 — Ks. tältä osin tuomio DIR International Film ym. v. komissio (C-164/98 P, EU:C:2000:48, 43–48 kohta). Niiden asioiden osalta, joissa unionin yleinen tuomioistuin on tulkinnut riidanalaista tointa virheellisesti, ks. myös tuomio Belgia v. komissio (C-197/99 P, EU:C:2003:444, 58–67 kohta) ja tuomio International Power ym. v. NALOO (C-172/01 P, C-175/01 P, C-176/01 P ja C-180/01 P, EU:C:2003:534, 156 kohta).

21 — Ks. hänen ratkaisuehdotuksensa IPK v. komissio (C-433/97 P, EU:C:1999:133, 36 kohta). Hän viittaa tuomioon komissio v. Brazzelli Lualdi ym. (C-136/92 P, EU:C:1994:211).

Oikeudellinen arviointi

59. Mielestäni on tärkeää aloittaa arviointi toistamalla kokonaisuudessaan tuomion Keramag 112–121 kohta, koska kyseiset kohdat sisältävät AFICS:iin liittyvää rikkomista koskevat unionin yleisen tuomioistuimen toteamukset.

”112 Tässä yhteydessä on syytä huomauttaa, että riidanalaisen päätöksen johdanto-osan 1223 perustelukappaleessa olevasta taulukosta D ilmenee, että komissio on ottanut huomioon PCT:n ja Allian tosiasiallisen osallistumisen Ranskan markkinoilla todettuun 25.2.2004 alkaneeseen ja 9.11.2004 päättyneeseen rikkomiseen, jonka kesto oli kahdeksan kuukautta, käyttäen perusteena sitä, että ne olivat läsnä AFICS:n kokouksessa 25.2.2004.

113 Lisäksi riidanalaisen päätöksen johdanto-osan 556 ja 590 perustelukappaleesta ilmenee, että komission päätelmä, jonka mukaan keraamisten tuotteiden valmistajat koordinoivat vähimmäishintojaan 25.2.2004 pidetyssä AFICS:n kokouksessa hinta-asteikon alapäässä olevien tuotteiden osalta, perustuu neljään todisteeseen. Ensimmäinen näistä on Duravitin vastaus väitetiedoksiantoon (riidanalaisen päätöksen johdanto-osan 584 perustelukappale), toinen vuoden 2002 yhteistyötiedonantoon perustuva Ideal Standardin pyyntö (riidanalaisen päätöksen johdanto-osan 583 perustelukappale), kolmas Ideal Standardin vuoden 2002 yhteistyötiedonantoon perustuvan pyyntönsä liitteenä toimittama taulukko (riidanalaisen päätöksen johdanto-osan 588 perustelukappale) ja neljäs vuoden 2002 yhteistyötiedonantoon perustuva Roca [Francen] pyyntö (riidanalaisen päätöksen johdanto-osan 556 perustelukappale).

114 Näitä eri todisteita on tarkasteltava peräkkäin erityisesti niiden todistusarvon tarkistamiseksi edellä 95–108 kohdassa mainitun oikeuskäytännön valossa.

115 Ensinnäkin siltä osin kuin on kyse Duravitin väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa esittämästä lausunnosta, jossa se vahvistaa, että kyseiset vähimmäishintaneuvottelut käytiin AFICS:n kokouksessa 25.2.2004, on syytä huomauttaa, että – kuten komissio vahvisti unionin yleisen tuomioistuimen istunnossa esittämään kysymykseen antamassaan vastauksessa – kyseistä lausuntoa ei annettu tiedoksi kantajille hallinnollisen menettelyn kuluessa. Lisäksi on syytä todeta, ettei kyseistä lausuntoa mainittu 9.6.2009 päivätyssä kantajille lähetetyssä asiaseikkoja koskevassa kirjeessä.

116 Oikeuskäytännössä todetaan, että jos asiakirjaa, josta komissio on tehnyt johtopäätöksiä, ei ole annettu tiedoksi kyseessä olevalle yritykselle, siihen sisältyviä tietoja ei saada käyttää kyseisessä menettelyssä (ks. vastaavasti tuomio AKZO v. komissio, C-62/86, [EU:C:1991:286], 21 kohta). Tästä seuraa, ettei kyseisen asiakirjan voida katsoa olevan sitä koskeva pätevä todiste (ks. vastaavasti tuomio AEG-Telefunken v. komissio, 107/82, [EU:C:1983:293], 27 kohta). Näin ollen Duravit ym:iden lausunnon ei voida katsoa olevan todiste, jota voidaan käyttää kantajia vastaan.

117 Toiseksi siltä osin kuin on kyse Ideal Standardin vuoden 2002 yhteistyötiedonannon nojalla esittämän pyynnön yhteydessä antamista lausunnoista, on syytä huomauttaa, että edellä 105 kohdassa mainitun oikeuskäytännön mukaan kartelliin osalliseksi katsotun yrityksen lausuntoa, jonka totuudenmukaisuuden on riitauttanut useampi muu kartelliin osalliseksi katsottu yritys, ei voida pitää riittävänä näyttönä kilpailusääntöjen rikkomisesta, jos sen tukena ei ole muita todisteita.

118 Nyt käsiteltävässä asiassa riidanalaisesta päätöksestä ilmenee, että 25.2.2004 pidettyä AFICS:n kokousta koskevat Ideal Standardin lausunnot kiistettiin. Komissio esittää siten riidanalaisen päätöksen johdanto-osan 585 perustelukappaleessa, että Villeroy & Boch ja Allia katsoivat, ettei vähimmäishintojen koordinointia erityisesti kyseisessä kokouksessa ollut näytetty toteen. Näin ollen on katsottava, etteivät Ideal Standardin lausunnot voi yksinään olla riittävä näyttö kyseisessä kokouksessa käytyjen keskustelujen kilpailunvastaisesta luonteesta.

119 Kolmanneksi Ideal Standardin vuoden 2002 yhteistyötiedonannon mukaisen pyyntönsä liitteenä toimittaman taulukon osalta unionin yleinen tuomioistuin huomauttaa, että siinä on neljä saraketta, joiden otsikot ovat 'mini', 'maxi', 'IS' ja 'Porcher'. Akronyymillä IS tarkoitetaan Ideal Standardia, ja merkki Porcher on rekisteröity tavaramerkiksi, jonka haltija on Ideal Standard. Todettakoon, ettei kyseistä taulukkoa ole päivätty, eikä siinä ole mitään sellaista tietoa, joka voisi liittää sen 25.2.2004 pidettyyn AFICS:n kokoukseen tai kilpailunvastaisiin keskusteluihin. Taulukossa ei muun muassa mainita kilpailijoiden nimiä tai vähimmäis- tai enimmäishintoja, joita kyseisten kilpailijoiden olisi sovellettava. Näin ollen ei voida pätevästi väittää, kuten komissio tekee vastineessaan, että kyseinen taulukko on Ideal Standardin yhteistyötiedonannon nojalla esittämän pyynnön yhteydessä antamissaan lausunnoissa kuvaileman kaltainen asiakirjatodiste, joka tukee väitettä hintojen vahvistamisesta kyseisessä kokouksessa.

120 Neljänneksi pyynnöstä, jonka Roca [France] esitti vuoden 2002 yhteistyötiedonannon nojalla, on syytä huomauttaa, että komissio totesi itse riidanalaisen päätöksen johdanto-osan 586 perustelukappaleessa, että vaikka Roca [France] vahvistaa kyseisessä pyynnössä yleisesti, että AFICS:n piirissä vaihdettiin vähimmäishintatietoja vuosina 2002–2004, viimeksi mainittu väittää erityisesti 25.2.2004 pidetyn AFICS:n kokouksen osalta, että muut kyseiseen tiedonantoon perustuvan pyynnön esittäneet yritykset eivät ole vahvistaneet Ideal Standardin kyseisessä kokouksessa vähimmäishintojen koordinoinnista antamaa kuvausta. Näin ollen on todettava, ettei komissio voinut tukeutua Roca [Francen] kyseisen tiedonannon mukaisessa pyynnössään esittämiin lausuntoihin, kun niitä tukevia todisteita ei ollut, näyttääkseen toteen kyseisessä kokouksessa tapahtuneen vähimmäishintojen koordinoinnin.

121 Kun otetaan huomioon kaikki edellä esitetyt seikat, kantajat saattoivat perustellusti moittia komissiota siitä, että se oli päätellyt Allian ja PCT:n osallistuneen kilpailunvastaiseen toimintaan 25.2.2004 pidetyssä AFICS:n kokouksessa. Näin ollen kolmannen valitusperusteen ensimmäinen osa on hyväksyttävä perusteltuna."

60. Unionin yleinen tuomioistuin on tuomion Keramag tuomiolauselman 1 kohdassa kumonnut riidanalaisen päätöksen 1 artiklan 1 kohdan 6 alakohdan sikäli kuin komissio katsoi siinä, että Allia SAS ja PCT olivat osallistuneet rikkomiseen, joka koski kartellia Ranskan markkinoilla, ajanjaksolla 25.2.2004–9.11.2004. Vaikka tuomiolauselman 2 kohdassa ei nimenomaisesti mainita Allia SAS:aa ja PCT:tä, sakkoa on alennettu tuomion Keramag 326 kohdan huomioon ottamiseksi. [22]

61. Tuomion Keramag edellä mainituista kohdista eivät ilmene selvästi ne syyt, joiden vuoksi unionin yleinen tuomioistuin ei ole ottanut huomioon Roca Francen sakon alentamista koskevan pyyntönsä liitteenä esittämää lausuntoa.

62. Katson (komission tavoin), että unionin yleinen tuomioistuin on luultavasti katsonut, että voidakseen sivuuttaa Roca Francen sakon alentamista koskevan pyyntönsä liitteenä esittämän lausunnon riitti, kun se viittasi riidanalaisen päätöksen johdanto-osan 586 perustelukappaleeseen, jossa esitetään tiivistetysti Roca Francen väitetiedoksiantoon antama vastaus. [23]

22 — "Toiseksi siltä osin kuin on kyse riidanalaisen päätöksen 2 artiklan 7 kohdasta, on ensinnäkin kumottava – ottaen huomioon [kyseisen tuomion] 325 kohdassa tehty päätelmä – 2 artiklan 7 kohdan d ja e alakohta siltä osin kuin siinä määrätään 4 579 610 euron sakko yhteisvastuullisesti Allialle ja Sanitec Europelle ja 2 529 689 euron sakko yhteisvastuullisesti PCT:lle, Allialle ja Sanitec Europelle. Näin ollen valittajille määrätyn, riidanalaisen päätöksen 2 artiklan 7 kohdassa vahvistetun yhteensä 57 690 000 euron sakon määrä on kumottava siltä osin kuin sen määrä ylittää 50 580 701 euroa (toisin sanoen: 57 690 000 euroa – 4 579 610 euroa – 2 529 689 euroa)."

23 — Kyseinen johdanto-osan perustelukappale osoittaa myös, että Roca France on vahvistanut "vähimmäishintoja koskevan tietojenvaihdon AFICS:ssa", ja lisää, että Roca France "pyrkii saattamaan huonoon valoon Ideal Standardin vahvistavan lausunnon" (komission valituksen alaviite 20).

63. Kyseinen Roca Francen vastaus väitetiedoksiantoon ei kuitenkaan sisältynyt oikeudenkäyntiasiakirjoihin. Näin ollen on kysyttävä, voiko unionin yleinen tuomioistuin kumota osan riidanalaisesta päätöksestä tukeutumalla asiakirjaan, joka ei sisältynyt oikeudenkäyntiasiakirjoihin.

64. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan ”[unionin] tuomioistuimella ei siten ole toimivaltaa määrittää asian tosiseikastoa eikä periaatteessa myöskään tarkastaa sitä selvitystä, johon [unionin yleinen] tuomioistuin on asian tosiseikastoa määrittäessään tukeutunut. Silloin, kun tämä selvitys on saatu asianmukaisesti ja yleisiä oikeusperiaatteita sekä asian selvittämistä ja vastuuta selvitysten hankinnasta koskevia menettelysääntöjä noudattaen, ainoastaan [unionin yleisen] tuomioistuimen tehtävänä nimittäin on arvioida sille esitetyn selvityksen merkitystä todisteina.[24] Lukuun ottamatta sitä tapausta, että oikeudelle toimitettu aineisto on otettu huomioon vääristyneellä tavalla, tämä arviointi ei näin ollen ole sen luonteinen oikeuskysymys, että se sellaisenaan kuuluisi [unionin] tuomioistuimen harjoittaman valvonnan piiriin”.[25]

65. Pitää myös paikkansa, että oikeuskäytännön mukaan ”[unionin] tuomioistuinten tehtävänä on asiaan liittyvien olosuhteiden perusteella päättää asiakirjan esittämisen tarpeellisuudesta asian selvittämistoimiin sovellettavien työjärjestyksen määräysten mukaisesti. [Unionin yleisen] tuomioistuimen työjärjestyksen – – [mukaan] asiakirjojen esittäminen on niitä asian selvittämistoimia, joita [mainittu] tuomioistuin voi määrätä milloin tahansa”.[26]

66. Lisäksi oikeuskäytännön mukaan[27] ”on yksinomaan [unionin yleisen] tuomioistuimen asiana arvioida, onko sen ratkaistavana olevissa asioissa käytettävissä olevia tietoja tarpeen täydentää. Sille esitettyjen asiakirjojen todistusarvo kuuluu sen tosiseikkojen arviointia koskevaan yksinomaiseen toimivaltaan, eikä [unionin] tuomioistuin voi – – tutkia valituksen yhteydessä tosiseikkoja, *paitsi jos [unionin yleiselle] tuomioistuimelle esitetty selvitys on otettu huomioon vääristyneellä tavalla tai jos [unionin yleisen] tuomioistuimen määrittämän tosiseikaston paikkansapitämättömyys käy ilmi oikeudenkäyntiasiakirjoista*” (kursivointi tässä).

67. Lisäksi kuten oikeuskäytännössä on todettu useita kertoja, ”[unionin yleisen] tuomioistuimen sille esitettyä todistusaineistoa koskeva arviointi ei ole oikeudellinen kysymys, jonka [unionin] tuomioistuin voisi valituksen yhteydessä tutkia, paitsi jos tätä aineistoa on vääristelty”.[28] Lisäksi oikeuskäytännön mukaan ”[unionin] tuomioistuimella ei ole näin ollen toimivaltaa tarkastella tosiseikkoja eikä periaatteessa toimivaltaa tutkia niitä todisteita, jotka [unionin yleinen] tuomioistuin on ottanut huomioon näiden tosiseikkojen tueksi. Jos todisteet on asianmukaisesti hankittu ja jos todistustaakkaa ja todistamista koskevia yleisiä oikeusperiaatteita ja menettelysääntöjä on asianmukaisesti noudatettu, ainoastaan [unionin yleisen] tuomioistuimen tehtävänä on arvioida sitä, mikä merkitys on annettava sille esitetyille todisteille. Lukuun ottamatta sitä tapausta, että tuomioistuimelle esitetty selvitys on otettu huomioon vääristyneellä tavalla, tämä arviointi ei näin ollen ole sellainen oikeuskysymys, että se sinänsä kuuluisi [unionin] tuomioistuimen harjoittaman valvonnan piiriin”.[29]

24 — Ks. mm. tuomio Baustahlgewebe v. komissio (C-185/95 P, EU:C:1998:608, 24 kohta). Ks. myös tuomio komissio v. Brazzelli Lualdi ym. (C-136/92 P, EU:C:1994:211, 66 kohta); määräys San Marco v. komissio (C-19/95 P, EU:C:1996:331, 40 kohta); tuomio Blackspur DIY ym. v. neuvosto ja komissio (C-362/95 P, EU:C:1997:401, 29 kohta) ja julkisasiamies Léger’n ratkaisuehdotus Baustahlgewebe v. komissio (C-185/95 P, EU:C:1998:37, 105 kohta).

25 — Ks. mm. tuomio New Holland Ford v. komissio (C-8/95 P, EU:C:1998:257, 26 kohta) ja tuomio Glencore ja Compagnie Continentale v. komissio (C-24/01 P ja C-25/01 P, EU:C:2002:642, 65 kohta).

26 — Tuomio Corus UK v. komissio (C-199/99 P, EU:C:2003:531, 67 kohta). Ks. myös tuomio komissio v. ICI (C-286/95 P, EU:C:2000:188, 49 ja 50 kohta); tuomio Salzgitter v. komissio (C-182/99 P, EU:C:2003:526, 41 kohta); tuomio Aristrain v. komissio (C-196/99 P, EU:C:2003:529, 67 kohta) ja tuomio Ensidesa v. komissio (C-198/99 P, EU:C:2003:530, 28 kohta).

27 — Tuomio Ismeri Europa v. tilintarkastustuomioistuin (C-315/99 P, EU:C:2001:391, 19 kohta). Ks. myös tuomio Glencore ja Compagnie Continentale v. komissio (C-24/01 P ja C-25/01 P, EU:C:2002:642, 77 ja 78 kohta) ja määräys L v. komissio (C-230/05 P, EU:C:2006:270, 45–49 kohta).

28 — Määräys NDC Health v. IMS Health ja komissio (C-481/01 P(R), EU:C:2002:223, 88 kohta).

29 — Tuomio Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied v. komissio (C-105/04 P, EU:C:2006:592, 69 ja 70 kohta).

68. Unionin tuomioistuimen valta valvoa sitä, miten unionin yleinen tuomioistuin on määrittänyt tosiseikat, ulottuu vain ”siihen, käykö määritetyn tosiseikaston paikkansapitämättömyys ilmi asiakirja-aineistosta, siihen, onko selvitysaineisto otettu huomioon vääristyneellä tavalla, tämän aineiston oikeudelliseen luonnehdintaan ja siihen, onko todistustaakkaa ja asian selvittämistä koskevia sääntöjä noudatettu”. [30]

69. Lopuksi – antaakseni esimerkin unionin tuomioistuimen tässä yhteydessä suorittamasta valvonnasta – tuomion Activision Blizzard Germany v. komissio (C-260/09 P, EU:C:2011:62, 57 kohta) mukaan ”valvonta, jota unionin tuomioistuin suorittaa arvioidakseen tätä valitusperustetta, jonka mukaan [kyseisessä asiassa kyseessä olleet] faksit on otettu vääristyneesti huomioon, rajoittuu sen tutkimiseen, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin *ei*, kun se totesi faksien perusteella CD-Contact Datan osallistuneen lainvastaiseen sopimukseen, jolla pyrittiin rajoittamaan rinnakkaiskauppaa yleisesti, *ole selvästi ylittänyt näiden faksien kohtuullisen arvioinnin rajoja*. Käsiteltävässä asiassa unionin tuomioistuimen tehtävänä ei siis ole arvioida itsenäisesti, onko komissio osoittanut oikeudellisesti riittävällä tavalla tällaisen osallistumisen ja näin täyttänyt sillä kilpailusääntöjen rikkomisen olemassaolon osalta olevan todistustaakan, *vaan ratkaista, onko [unionin yleinen] tuomioistuin päätellessään, että näin tosiasiallisesti oli, tulkinnut näitä fakseja selvästi vastoin niiden sanamuotoa*, mistä ei ole kysymys” (kursivointi tässä).

70. On hyödyllistä verrata nyt käsiteltävää asiaa ja tuomiota Ufex ym. v. komissio (C-119/97 P, EU:C:1999:116). Tuomiossa Ufex ym. v. komissio todettiin, että ”koska silloiset kantajat olivat nimenomaisesti vaatineet ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta määräämään kyseinen kirje esitettäväksi, tämä oli niiden mukaan tehnyt oikeudellisen virheen soveltaessaan harkintavallan väärinkäytön käsitettä, kun se katsoi, että kyseinen kirje ei ollut riittävä osoitus asiasta, vaikka ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ollut huolehtinut mahdollisuuksistaan perehtyä tähän kirjeeseen” (109 kohta); että ”on syytä huomata, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei voinut hylätä kantajien vaatimusta määrätä riita-asian ratkaisemisen kannalta ilmeisestikin merkityksellinen kirje esitettäväksi sillä perusteella, että tätä asiakirjaa ei ollut liitetty asiakirjoihin ja että sen olemassaolosta ei ollut varmuutta” (110 kohta) ja että ”on – – todettava, että [kyseisen] tuomion 113 kohdasta ilmenee, että kantajat olivat nimenneet esitettäväksi edellyttämänsä kirjeen laatijan ja vastaanottajan sekä ilmoittaneet sen päiväyksen. Näistä seikoista tietoisena ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei olisi saanut tyytyä vain hylkäämään asianosaisten väitteet riittämättömästi toteen näytettyinä, kun sen vallassa olisi ollut – hyväksymällä kantajien vaatimus asiakirjojen esittämisestä – poistaa se mahdollinen epävarmuus, joka saattoi olla näiden väitteiden pitävyydestä; vaihtoehtoisesti olisi pitänyt selvittää ne syyt, joiden vuoksi tällainen asiakirja ei voinut missään tapauksessa ja sisällöstään riippumatta olla riita-asian ratkaisemisen kannalta merkityksellinen” (111 kohta).

71. Mielestäni edellisissä kohdissa mainittu oikeuskäytäntö ei voi tarkoittaa, että unionin yleinen tuomioistuin voi tukeutua asiakirjaan kirjattuihin kannanottoihin, jotka on tiivistetty jossain toisessa asiakirjassa, kumotakseen päätöksen, kun sillä ei ole ollut käytettävissään ja kun se ei ole tutkinut kyseisiä kannanottoja, toisin sanoen Roca Francen vastausta väitetiedoksiantoon.

72. Kyseinen vastaus ei myöskään sisältynyt oikeudenkäyntiaineistoon, eikä sitä ole annettu tiedoksi kantajille ensimmäisessä oikeusasteessa. [31]

30 — Tuomio Sumitomo Metal Industries ja Nippon Steel v. komissio (C-403/04 P ja C-405/04 P, EU:C:2007:52, 39 kohta).

31 — Ks. Keramag ym:iden vastineen 11 kohdan b alakohta.

73. Unionin tuomioistuin on siten jo todennut, että yhtäältä ”kontradiktorinen periaate merkitsee yleisesti oikeudenkäynnin asianosaisten oikeutta saada tietoonsa tuomioistuimelle esitetyt todisteet ja huomautukset ja keskustella niistä [32] ja että toisaalta yhtä perustavanlaatuisista oikeusperiaatteista rikottaisiin, jos tuomioistuimen ratkaisu perustuisi seikkoihin tai asiakirjoihin, joita asianosaiset, tai joku asianosaisista, eivät ole voineet saada tietoonsa ja joihin he eivät siis ole voineet ottaa kantaa”. [33]

74. ”Oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskevaan oikeuteen liittyvien vaatimusten täyttämiseksi asianosaisten on näet saatava tieto sellaisista tosiseikoista ja oikeudellisista seikoista, jotka ovat oikeudenkäyntimenettelyn tuloksen kannalta ratkaisevia, ja niillä on oltava tilaisuus lausua näistä kontradiktorisesti.” [34]

75. Puolustautumisoikeudet ovat perusoikeuksia, jotka ovat olennainen osa yleisiä oikeusperiaatteita, joiden noudattamista unionin tuomioistuin valvoo. [35] Puolustautumisoikeuksien noudattaminen komissiossa menettelyssä, jonka tarkoituksena on sakon määrääminen yritykselle kilpailusääntöjen rikkomisesta, edellyttää sitä, että asianomainen yritys saa ilmaista asianmukaisesti näkemyksensä esiin tuotujen tosiseikkojen ja olosuhteiden paikkansapitävyydestä ja merkityksestä sekä niistä asiakirjoista, joita komissio on käyttänyt EUT-sopimuksen rikkomista koskevan väitteensä tukena. [36] Näitä oikeuksia koskevat Euroopan unionin perusoikeuskirjan (jäljempänä perusoikeuskirja) 41 artiklan 2 kohdan a ja b alakohta.

76. Tämän vuoksi sillä, että unionin yleinen tuomioistuin teki tuomion Keramag 120 kohdassa päätelmänsä tiivistelmästä, joka esitettiin riidanalaisessa päätöksessä Roca Francen väitteistä, jotka sisältyvät sen väitetiedoksiantoon antamaan vastaukseen, tutkimatta niitä suoraan ja sen sakkojen alentamista koskevan pyynnön liitteenä olevan lausunnon pohjalta, rikotaan puolustautumisoikeuksien periaatetta ja perusteluvelvollisuutta. Lisäksi on huomattava, kuten komissio on huomauttanut, että jos Roca France ei olisi auttanut komissiota, kuten unionin yleinen tuomioistuin on todennut tuomion Keramag 120 kohdassa, kyseiselle yritykselle ei olisi pitänyt myöntää sakon alennusta tuomiossa Roca Sanitario.

77. Unionin yleisen tuomioistuimen toteamuksesta (jossa viitataan Roca Francen ilmaisemien näkökantojen muuttumiseen) poiketen katson, että Roca France pyrki minimoimaan Ideal Standardin lausuntojen todistusarvon kasvattaakseen omien lausuntojensa lisäarvoa.

78. Tämä ei ole ainoastaan minun ja komission tulkinta nyt käsiteltävässä asiassa. Se vastaa myös unionin yleisen tuomioistuimen tuomiossa Roca esittämiä päätelmiä; kyseisessä asiassa unionin yleinen tuomioistuin tarkasteli Roca Francen vastausta väitetiedoksiantoon sellaisenaan, koska kyseinen asiakirja kuului oikeudenkäyntiaineistoon (mikä ei ole asianlaita nyt käsiteltävässä asiassa), ja kyseisen yrityksen sakkojen alentamista koskevan pyyntönsä yhteydessä esittämiä lausuntoja.

79. Kyseinen tulkinta on väistämätön sitäkin suuremmalla syyllä, jos on syytä antaa enemmän painoarvoa tuomiolle, joka on annettu asiassa, jossa unionin yleinen tuomioistuin on tutkinut kyseiset asiakirja-aineistoon kuuluvat asiakirjat, kuin tuomiolle, joka on annettu asiassa, jossa on joko niin, ettei unionin yleinen tuomioistuin ole tutkinut kyseisiä asiakirjoja, tai niin, etteivät ne edes kuuluneet asiakirja-aineistoon.

32 — Tuomio Varec (C-450/06, EU:C:2008:91, 47 kohta).

33 — Tuomio Snupat v. korkea viranomainen (42/59 ja 49/59, EU:C:1961:5, Kok., s. 101, 156); tuomio Plant ym. v. komissio ja South Wales Small Mines (C-480/99 P, EU:C:2002:8, 24 kohta) ja tuomio Corus UK v. komissio (C-199/99 P, EU:C:2003:531, 19 kohta). Ks. myös tuomio komissio v. Irlanti ym. (C-89/08 P, EU:C:2009:742, 52 kohta).

34 — Tuomio komissio v. Irlanti ym. (C-89/08 P, EU:C:2009:742, 56 kohta).

35 — Tuomio Aalborg Portland ym. v. komissio (C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P ja C-219/00 P, EU:C:2004:6, 64 kohta). Ks. myös tuomio Bertelsmann ja Sony Corporation of America v. Impala (C-413/06 P, EU:C:2008:392, 61 kohta) ja tuomio Solvay v. komissio (C-109/10 P, EU:C:2011:686, 51 kohta ja sitä seuraavat kohdat).

36 — Tuomio Aalborg Portland ym. v. komissio (C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P ja C-219/00 P, EU:C:2004:6, 66 kohta).

80. Tarkastellakseni lähemmin tuomiota Roca unionin yleinen tuomioistuin katsoi siinä, että Ideal Standardin toimittamat todisteet olivat riittämättömät rikkomisen osoittamiseksi, samalla kun Roca France oli tuonut ”merkittävää lisäarvoa” sakkojen alentamista koskevan pyyntönsä yhteydessä esittämillään lausunnoilla (197–202 kohta). Seuraavissa kohdissa (203 kohta ja sitä seuraavat kohdat) unionin yleinen tuomioistuin on tarkastellut sitä, oliko Roca Francen sakkojen alentamista koskevan pyyntönsä yhteydessä esittämän lausunnon ja sen väitetiedoksiantoon antaman vastauksen välillä ristiriita, ja katsonut 210 kohdassa, että ”riidanalaisen päätöksen 586 perustelukappaleessa mainittujen seikkojen, joita komissio kehitteli kirjelmissään, perusteella ei voida katsoa, että kantaja olisi saattanut huonoon valoon tiedot, jotka se oli itse toimittanut. Sekä riidanalaisesta päätöksestä että komission kirjelmistä nimittäin yhtäältä ilmenee, että kantaja vahvisti hinta-asteikon alapäässä olevia keraamisia saniteettikalusteita koskevia minimihintoja koskevan tietojenvaihdon AFICS:ssa muun muassa vuonna 2004, mitä ei ole kiistetty. On toisaalta totta, että kantaja asetti kyseenalaiseksi Ideal Standardin lausunnon, joka koski AFICS:n kokousta 25.2.2004, sekä tämän lausuntonsa tueksi esittämän asiakirjan todistusarvon. On kuitenkin katsottava, että näin tehdessään kantaja tyytyi esittämään komissiolle argumentteja, joilla pyrittiin osoittamaan, ettei pelkästään Ideal Standardin esittämillä seikoilla voitu näyttää toteen keraamisia saniteettikalusteita Ranskassa koskeneen rikkomisen olemassaoloa vuonna 2004, osoittaakseen, että sen itsensä esittämät tiedot sakon alentamista koskevan pyyntönsä yhteydessä olivat tarpeen, jotta komissio voisi näyttää toteen kyseisen rikkomisen, joten niillä oli merkittävää lisäarvoa”.

81. Näin ollen Roca Francen lausuntoja koskevat päätelmät, jotka on esitetty tuomiossa Keramag ja tuomiossa Roca, ovat selvässä ristiriidassa keskenään.

82. Unionin yleinen tuomioistuin on siten tehnyt oikeudellisen virheen, kun se on kumonnut osittain riidanalaisen päätöksen käyttäen perusteenaan asiakirjaa, joka ei sisälly oikeudenkäyntiasiakirjoihin mutta josta se on tehnyt muita johtopäätöksiä rinnakkaisessa asiassa, jossa kyseinen asiakirja sisältyi oikeudenkäyntiasiakirjoihin ja oli laajan keskustelun kohteena.

83. Jää nähtäväksi, oliko unionin yleinen tuomioistuin väärässä, kun se katsoi tuomionsa Keramag samassa 120 kohdassa, että ”näin ollen on todettava, ettei komissio voinut käyttää perusteenaan Roca [Francen] [sakkojen alentamista koskevaan] tiedonantoon perustuvan pyyntönsä yhteydessä esittämiä lausuntoja, koska niitä tukevia todisteita ei ollut, osoittaakseen kyseisessä kokouksessa tapahtuneen vähimmäishintojen koordinoinnin”.

84. Aivan ensiksi myönnän, huolimatta ilmauksesta ”näin ollen”, etten näe yhteyttä riidanalaisen päätöksen johdanto-osan 586 perustelukappaleeseen tehdyn viittauksen ja sen välillä, ettei komissio voinut tukeutua Roca Francen sakon alentamista koskevan pyyntönsä liitteenä esittämiin lausuntoihin.

85. Tuomion Roca 197 kohdassa unionin yleinen tuomioistuin totesi, että ”*ilman [Roca Francen] toimittamia tietoja komissio ei olisi voinut* yksinomaan Ideal Standardin sakon alentamista koskevan pyyntönsä yhteydessä esittämien seikkojen perusteella *näyttää toteen* keraamisia saniteettikalusteita Ranskassa vuonna 2004 koskenutta rikkomista” (kursivointi tässä).

86. Lisäksi tuomiossa Duravit (324 kohta) ja tuomiossa Villeroy & Boch Austria (289 ja 290 kohta) unionin yleinen tuomioistuin on nimenomaisesti maininnut Roca Francen sakkojen alentamista koskevan pyyntönsä yhteydessä esittämän lausunnon sellaisena todisteiden joukkoon kuuluvana tekijänä, *jonka perusteella se saattoi päätellä, että keraamisia saniteettikalusteita koskeva rikkominen Ranskassa oli näytetty toteen*. Unionin yleinen tuomioistuin katsoo kyseisissä kahdessa tuomiossa, että Ideal Standard ja Roca France vahvistavat toistensa lausunnot. [37]

37 — Ainakin siltä osin kuin on kyse hinta-asteikon alapäässä olevista tuotteista, ottaen huomioon, että komission päätelmät koskevat näitä tuotteita. Ks. riidanalaisen päätöksen johdanto-osan 590 perustelukappaleen viimeinen virke.

87. Todisteiden avulla tapahtuvan tukemisen käsite ei nimittäin välttämättä koske tilannetta, jossa on sama todiste kaksi tai kolme kertaa. Kyse on pikemminkin siitä, että on kaksi tai kolme erilaista ”palapelin” palaa, jotka sopivat toisiinsa ja jotka siten paljastavat kuvan kokonaisuudessaan.

88. Unionin yleinen tuomioistuin on siten vahvistanut – eikä se ole yllättävää – tuomiossa Villeroy & Boch Austria, tuomiossa Duravit ja tuomiossa Roca, että sakkojen alentamista koskevan pyynnön yhteydessä esitetyn lausunnon tukena saattoi olla toinen lausunto. Unionin yleinen tuomioistuin ei edes tutkinut tuomiossa Keramag Roca Francen lausunnon todistusarvoa eikä sitä, missä määrin se tuki Ideal Standardin lausuntoa, kun siinä viitattiin yksinomaan ja pelkästään Roca Francen väitetiedoksiantoon antaman vastauksen tiivistelmässä olevaan virkkeeseen (ja ottaen huomioon, ettei kyseinen asiakirja edes sisältynyt asiaan liittyvään aineistoon).

89. Teen edellä esitetystä kaksi johtopäätöstä.

90. Ensinnäkin katson (komission tavoin), että unionin yleisen tuomioistuimen tuomio on perusteluiltaan puutteellinen yhtäältä sen vuoksi, ettei kyseinen tuomioistuin ole tutkinut Roca Francen lausunnon todistusarvoa, ja näin sitäkin suuremmalla syyllä, kun otetaan huomioon, että kyseinen lausunto on ratkaiseva todiste tuomiossa Villeroy & Boch Austria, tuomiossa Duravit ja tuomiossa Roca, ja toisaalta sen vuoksi, että tällainen tutkiminen on siinä korvattu kontekstistaan irrallisella maininnalla, joka koskee (riidanalaisessa päätöksessä esitettyä) tiivistelmää Roca Francen väitetiedoksiantoon antamasta vastauksesta (jota on lisäksi tulkittu eri tavalla tuomiossa Roca).

91. Mielestäni unionin yleinen tuomioistuin ei voinut ilman perusteita tukeutua oikeuskäytäntöön, jonka mukaan sellaisten todisteiden, jotka eivät ole merkityksellisiä, todistusarvo voidaan jättää tutkimatta,[38] ottaen huomioon, että kolmessa rinnakkaisessa tuomiossa unionin yleinen tuomioistuin oli katsonut, että kyseinen todiste oli merkityksellinen.

92. Toiseksi olen samaa mieltä komission kanssa siitä, että myös unionin yleisen tuomioistuimen tuomion Keramag 120 kohdassa esittämään toteamukseen, jonka mukaan sakkojen alentamista koskevan pyynnön yhteydessä esitetty lausunto ei voi tukea toista lausuntoa, sisältyy oikeudellinen virhe, koska unionin yleinen tuomioistuin on kolmessa rinnakkaisessa asiassa katsonut perustellusti, että sakkojen alentamista koskevan pyynnön liitteenä olevaa lausuntoa saattoi tukea toinen lausunto, ja päätellyt, että Ideal Standardin ja Roca Francen lausunnot vahvistivat toisensa (ainakin hinta-asteikon alapäässä olevien tuotteiden osalta).

– Toinen väite: ristiriitaiset perustelut yhtäältä tuomiossa Keramag ja toisaalta tuomiossa Villeroy & Boch Austria, tuomiossa Duravit ja tuomiossa Roca Katsaus oikeuskäytäntöön

93. Pitää paikkansa, että oikeuskäytännön[39] mukaan ”unionin yleisen tuomioistuimen velvollisuus perustella tuomionsa ei voi *periaatteessa* olla niin laaja, että sen olisi perusteltava jossain asiassa tekemänsä ratkaisu suhteessa jossain toisessa käsiteltäväkseen saatetussa asiassa tekemäänsä ratkaisuun, vaikka se koskisi samaa päätöstä. Unionin tuomioistuin on todennut tältä osin, että jos se, jolle tietty päätös on osoitettu, päättää nostaa tästä päätöksestä kumoamiskanteen, unionin tuomioistuinten käsiteltäväksi on saatettu vain ne päätöksen osat, jotka koskevat tätä adressaattia. Sitä vastoin osat, jotka koskevat muita adressaatteja, eivät ole sen asian kohteena, joka on saatettu unionin tuomioistuinten ratkaistavaksi” (kursivointi tässä).

38 — Tuomio Dorsch Consult v. neuvosto ja komissio (C-237/98 P, EU:C:2000:321, 50 ja 51 kohta).

39 — Tuomio Team Relocations ym. v. komissio (C-444/11 P, EU:C:2013:464, 66 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

94. Lisäksi oikeuskäytännössä[40] todetaan, että ”valvonta, jota unionin tuomioistuin suorittaa arvioidakseen valitusperustetta, jonka mukaan jokin todiste on otettu vääristyneesti huomioon, rajoittuu sen tutkimiseen, että unionin yleinen tuomioistuin ei, kun se totesi kyseisen todisteen perusteella osallistumisen kartelliin, ole *selvästi* ylittänyt sen kohtuullisen arvioinnin rajoja. Unionin tuomioistuimen tehtävänä ei siis ole arvioida itsenäisesti, onko komissio osoittanut oikeudellisesti riittävällä tavalla tällaisen osallistumisen ja näin täyttänyt sillä kilpailusääntöjen rikkomisen olemassaolon osalta olevan todistustaakan, vaan ratkaista, onko unionin yleinen tuomioistuin päätellessään, että näin tosiasiallisesti oli, tulkinnut kyseistä todistetta *selvästi* vastoin sen sanamuotoa” (kursivointi tässä).

Oikeudellinen arviointi

95. Mielestäni unionin yleinen tuomioistuin on ”selvästi ylittänyt – – kohtuullisen arvioinnin rajat”, kun se on käsitellyt todistetta hyvin eri tavalla rinnakkaisissa asioissa, jotka koskevat samaa rikkomista ja samaa päätöstä.

96. Lisäksi huomautan, että unionin tuomioistuimen mukaan on ”periaatteessa” niin, että ”unionin yleisen tuomioistuimen velvollisuus perustella tuomionsa ei voi – – olla niin laaja, että sen olisi perusteltava jossain asiassa tekemänsä ratkaisu suhteessa jossain toisessa käsiteltäväkseen saatetussa asiassa tekemäänsä ratkaisuun, vaikka se koskisi samaa päätöstä”, mikä tarkoittaa, että voi olla myös sellaisia poikkeuksellisia tilanteita, joissa ristiriitaisia perusteluja koskevaa oikeuskäytäntöä, jota sovelletaan yleensä *yhdessä ja samassa* tuomiossa esitettyihin perusteluihin nähden, on sovellettava myös rinnakkaisissa tuomioissa esitettyihin ristiriitaisiin perusteluihin nähden. Mielestäni käsiteltävän asian tilanne on tällainen.

97. Tässä ratkaisuehdotuksessa kyseessä olevat valitukset koskevat melko epätavallista tilannetta. Komissio on todennut monitahoisen, yhtenä kokonaisuutena pidettävän ja jatketun kilpailusääntöjen rikkomisen,[41] joka koskee useita jäsenvaltioita ja kolmea eri tuotevalikoimaa (keraamiset tuotteet, suihkuseinät ja hanat). Unionin yleinen tuomioistuin on päätynyt neljässä tuomiossa saman riidanalaisen päätöksen samojen johdanto-osan perustelukappaleiden ja täsmälleen samojen tosiseikkojen ja saman todisteiden joukon osalta kahteen täysin vastakkaiseen johtopäätökseen. Sen mukaan AFICS:n rikkominen oli näytetty toteen kolmessa tuomiossa (tuomio Villeroy & Boch Austria, tuomio Duravit ja tuomio Roca), kun taas tuomiossa Keramag se päätyi saman todisteen perusteella erilaiseen näkemykseen. Eroa perustelematta se siis hyväksyi kyseisen todisteen kolmessa ensin mainitussa tuomiossa mutta hylkäsi sen neljännessä.

98. Edellä esitetyn perusteella katson, että tuomiossa Keramag esitetyssä Roca Francen vastauksen tulkinnassa ja viittauksessa sen väitetiedoksiantoon antamaan vastaukseen otetaan asiakirja-aineistoon sisältyneet todisteet huomioon vääristyneellä tavalla.

99. Tämän oikeudellisen virheen lisäksi on tehty muita sellaisia oikeudellisia virheitä, joilla on ollut ratkaiseva merkitys asian ratkaisun kannalta (unionin yleinen tuomioistuin ei perustellut sitä, ettei sakkojen alentamista koskevaa Roca Francen pyyntöä tutkittu, se kumosi riidanalaisen päätöksen sellaisen asiakirjan perusteella, joka ei sisältynyt asiakirja-aineistoon, ja katsoi, etteivät sakkojen alentamista koskevan pyynnön yhteydessä esitetyt lausunnot voineet tukea toisiaan).

100. Näin ollen komission ensimmäisen valitusperusteen toinen osa on hyväksyttävä.

40 — Tuomio Siemens ym. v. komissio (C-239/11 P, C-489/11 P ja C-498/11 P, EU:C:2013:866, 44 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

41 — Ks. tältä osin Riley, D., ”Revisiting the Single and Continuous Infringement of Article 101: The Significance of Anic in a New Era of Cartel Detection and Analysis”, *World Competition Law and Economics Review*, Kluwer, 2014, nidos 37, nro 3, s. 293–318.

b) Ensimmäisen valitusperusteen kolmas osa (jonka mukaan unionin yleinen tuomioistuin on katsonut virheellisesti, että Ideal Standardin sakon alentamista koskevan pyyntönsä liitteenä toimittama taulukko yksinään todisti kilpailunvastaisen yhteydenpidon olemassaolon, tutkimatta kyseisestä taulukosta annettuja selityksiä)

101. Komissio väittää, että unionin yleinen tuomioistuin on vakiintuneen oikeuskäytännön vastaisesti tulkinnut todisteista saatavaa vahvistusta koskevaa vaatimusta liian suppeasti AFICS:n 25.2.2004 pidettyä kokousta koskevan edellä mainitun taulukon osalta.

102. Keramag ym. puolestaan katsovat, että unionin yleinen tuomioistuin on tutkinut kyseisen taulukon oikein ja ettei komissio ole toimittanut selityksiä, jotka olisivat omiaan tukemaan johtopäätöstä, jonka mukaan 25.2.2004 pidetyn AFICS:n kokouksen tarkoituksena olisivat olleet kilpailunvastaiset keskustelut.

103. Huomautan ensin, että unionin yleinen tuomioistuin ei anna kyseiselle taulukolle sellaisen asiakirjatodisteen arvoa, joka tukisi hintojen vahvistamista kyseisessä 25.2.2004 pidetyssä AFICS:n kokouksessa, sellaisena kuin Ideal Standard on kuvaillut sitä sakon alentamista koskevan pyyntönsä liitteenä esittämissään lausunnoissa (ks. tuomion Keramag 119 kohta), koska sitä ”ei ole päivätty” eikä siinä ole ”mitään sellaista tietoa, joka voisi liittää sen 25.2.2004 pidettyyn AFICS:n kokoukseen tai kilpailunvastaisiin keskusteluihin”, eikä siinä ”mainita kilpailijoiden nimiä tai vähimmäis- tai enimmäishintoja, joita kyseisten kilpailijoiden olisi sovellettava”.

104. Tuomiossa Salzgitter Mannesmann v. komissio (C-411/04 P, EU:C:2007:54, 47 kohta) yhteisöjen tuomioistuin vahvisti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen lähestymistavan valituksen kohteena olleessa tuomiossa, nimittäin sen, että ”jakoperusteita koskevan asiakirjan kaltainen todiste, jonka alkuperä on tuntematon, ei voi yksinään olla osoituksena siitä, että yhteisön kilpailuoikeutta on rikottu” ja että ”on – – katsottava, että [kyseiset] seikat voivat vahvistaa toisiaan”.

105. Vahvistava aineisto voi nimittäin koostua seikoista, jotka – vaikka ne eivät yksinään osoita rikkomisen olemassaoloa – voivat osaltaan tukea muita, esimerkiksi sakkojen alentamista koskevan pyynnön kaltaisia todisteita.

106. Samassa tuomiossa Salzgitter Mannesmann v. komissio (C-411/04 P, EU:C:2007:54, 44–50 kohta) yhteisöjen tuomioistuin katsoi, ettei edes se, että asiakirjan alkuperä on tuntematon, riittänyt poistamaan siltä kaikkea todistusvoimaa, jos sen alkuperä, sen todennäköinen laatimispäivä ja sen sisältö voitiin määritellä riittävän varmasti.[42] Lisäksi on niin, että vaikka asiakirjassa ei olisi allekirjoitusta, yrityksen, jonka toimihenkilö on laatinut kyseisen asiakirjan, antamat selitykset on otettava huomioon.[43]

107. Unionin yleinen tuomioistuin ei ole esillä olevassa asiassa kiinnittänyt huomiota selityksiin, jotka Ideal Standard on antanut kyseisen taulukon laatimisen olosuhteista, sen laatijasta, päivämäärästä, jne., vaikka taulukon oli laatinut henkilö, joka oli ollut todistamassa kyseisiä tapahtumia, välittömässä yhteydessä niihin ja vaikka kaikki nämä seikat vahvistavat periaatteessa sen luotettavuutta.[44]

42 — Tuomio Shell v. komissio (T-11/89, EU:T:1992:33, 86 kohta). Ks. myös tuomio Cimenteries CBR ym. v. komissio (T-25/95, T-26/95, T-30/95–T-32/95, T-34/95–T-39/95, T-42/95–T-46/95, T-48/95, T-50/95–T-65/95, T-68/95–T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 ja T-104/95, EU:T:2000:77, 901 kohta); tuomio Groupe Danone v. komissio (T-38/02, EU:T:2005:367, 288 kohta); tuomio FNCBV ym. v. komissio (T-217/03 ja T-245/03, EU:T:2006:391, 124 kohta); valitus on hylätty: tuomio Coop de France bétail ja viande ym. v. komissio (C-101/07 P ja C-110/07 P, EU:C:2008:741) ja tuomio Total Raffinage Marketing v. komissio (T-566/08, EU:T:2013:423, 81 kohta) (ks. tämän ratkaisuehdotuksen alaviite 14).

43 — Ks. esim. tuomio Lafarge v. komissio (T-54/03, EU:T:2008:255, 369 ja 373 kohta), jossa Lafarge kiisti nimettömän ilmoituksen, jonka vastaanottajaa ei ollut osoitettu, todistusarvon. Unionin yleinen tuomioistuin oli ottanut huomioon Gyprocin antamat ilmoituksen laatijan selitykset ja olosuhteet, joissa se oli laadittu.

44 — Ks. mm. tuomio Ensidesa v. komissio (C-198/99 P, EU:C:2003:530, 312 kohta); tuomio Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied v. komissio (T-5/00 ja T-6/00, EU:T:2003:342, 181 kohta) ja tuomio JFE Engineering ym. v. komissio (T-67/00, T-68/00, T-71/00 ja T-78/00, EU:T:2004:221, 207 kohta).

108. Tämän vuoksi katson (komission tavoin), että asettamalla todisteille erikseen tai ainakin kokonaisuutena tarkasteltuina kohtuuttomia ja liian tiukkoja vaatimuksia unionin yleinen tuomioistuin vie pohjaa oikeuskäytännöltä, joka koskee todisteista saatavan keskinäisen vahvistuksen mahdollisuutta.

109. Katson siten, että vaatimalla, että kyseinen taulukko itsessään osoittaa rikkomisen olemassaolon, ottamatta huomioon muita (Ideal Standardin sakon alentamista koskevaan pyyntöön sisältyviä) todisteita ja lisäselvityksiä unionin yleinen tuomioistuin on rikkonut perusteluvelvollisuuttaan.

110. Tätä päätelmää tukee se, että saman todisteen arviointi rinnakkaisessa asiassa Duravit on johtanut täysin erilaiseen johtopäätökseen, toisin sanoen siihen, että kyseisellä taulukolla on todistusarvoa. Jos unionin yleinen tuomioistuin olisi tutkinut kyseessä olevat selitykset, kuten se teki perustellusti tuomiossa Duravit, nyt käsiteltävän asian ratkaisu olisi ollut erilainen.

111. Tästä seuraa, että komission ensimmäisen valitusperusteen kolmas osa on hyväksyttävä.

c) Viides osa (unionin yleinen tuomioistuin ei ole suorittanut kokonaisarviointia)

112. *Komissio* väittää, että jättäessään tutkimatta useita todisteita (erityisesti luottamuksellisia myyntilukuja sisältävät kuukausittaiset taulukot ja Lalignén lausunnon) ja soveltamalla liian ankaria näyttövaatimuksia tosiasiallisesti tutkimiensa todisteiden osalta unionin yleinen tuomioistuin jätti suorittamatta niitä koskevan kokonaisarvioinnin, jota vakiintuneessa oikeuskäytännössä edellytetään.

113. *Keramag ym.* huomauttavat, että ne vetosivat Lalignén lausuntoon osoittaakseen sakkojen alentamista koskevien Ideal Standardin pyyntöjen epäjohdonmukaisuuden ja että kyseinen lausunto oli joka tapauksessa merkityksetön riidanalaisen päätöksen kannalta. Ne väittävät, että tiettyjen, tarkemmin sanottuna merkityksettömien, todisteiden tutkimatta jättäminen ei tarkoita, ettei unionin yleinen tuomioistuin ole suorittanut kokonaisarviointia.

114. Mielestäni unionin yleinen tuomioistuin on tosiasiallisesti jättänyt tutkimatta, oliko kilpailunvastaisen menettelytavan olemassaolo pääteltävissä tietyistä yhteensattumista ja indisioista, jotka yhdessä tarkasteluina voivat olla osoitus kilpailusääntöjen rikkomisesta. [45]

115. Kun unionin yleinen tuomioistuin jätti tutkimatta useita merkityksellisiä todisteita ja vaati tuomion Keramag 119 kohdassa, että kilpailunvastaista kokousta koskeva taulukko, johon on vedottu näyttöä tukevana seikkana, on päivätty ja että se sisältää kilpailijoiden nimet sekä tiedot vähimmäis- ja enimmäishinnasta, se vaati nimittäin, että sellainen taulukko on itsessään riittävä todiste rikkomisen olemassaolon todistamiseksi.

116. Unionin tuomioistuin on kuitenkin hyvin selvästi todennut, että kartelleihin liittyvät todisteet ovat normaalisti hajanaisia ja niitä on vähän.

117. Unionin tuomioistuin on huomauttanut, että ”EY 81 artiklan 1 kohdan rikkomisen olemassaolon osoittamiseksi komission on esitettävä painavia, täsmällisiä ja yhtäpitäviä todisteita – –. Kaikkien komission esittämien todisteiden ei kuitenkaan tarvitse välttämättä täyttää näitä edellytyksiä suhteessa rikkomisen kuhunkin osatekijään. Riittää, että eri seikat, joihin komissio on vedonnut, täyttävät kokonaisvaltaisesti tarkasteltuina kyseisen vaatimuksen – –. Vaikka näin ollen oletettaisiin, että yksikään kyseisen rikkomisen eri osatekijöistä ei erikseen tarkasteltuna muodosta EY 81 artiklan 1 kohdassa kiellettyä sopimusta tai yhdenmukaistettua menettelytapaa, – – tällainen päätelmä ei kuitenkaan merkitse sitä, etteivätkö mainitut osatekijät voisi yhdessä tarkasteltuina muodostaa tällaista sopimusta tai menettelytapaa – –. – – näin on siksi, että koska kielto osallistua

45 — Tuomio Aalborg Portland ym. v. komissio (C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P ja C-219/00 P, EU:C:2004:6, 55–57 kohta).

kilpailunvastaisiin menettelytapoihin ja sopimuksiin sekä seuraamukset, joita kilpailusääntöjen rikkojille voidaan määrätä, ovat laajalti tunnettuja, on tavanomaista, että kyseisiin menettelytapoihin ja sopimuksiin liittyvät toimenpiteet toteutetaan vaivihkaa, että kokoukset pidetään salassa, useimmiten kolmannessa valtiossa, ja että niihin liittyvien asiakirjojen määrä pidetään mahdollisimman vähäisenä. Vaikka komissio löytää asiakirjoja, jotka osoittavat nimenomaisesti taloudellisten toimijoiden välisen lainvastaisen yhteydenpidon, kuten esimerkiksi kokouksen pöytäkirjat, nämä ovat normaalisti vain hajanaisia ja vähäisiä, joten usein on välttämätöntä muodostaa kuva tietyistä yksityiskohdista päättelemällä. Useimmissa tapauksissa kilpailunvastaisen menettelytavan tai sopimuksen olemassaolo on pääteltävä tietyistä yhteensattumista ja indisioista, jotka yhdessä tarkasteltuina voivat muun johdonmukaisen selityksen puuttuessa olla osoitus kilpailusääntöjen rikkomisesta”. [46]

118. Siitä, että kyseinen virhe on vaikuttanut asian ratkaisuun, on osoituksena se, että unionin tuomioistuin on päätynyt erilaiseen ratkaisuun kolmessa rinnakkaisessa tuomiossa.

119. Kun unionin yleinen tuomioistuin jätti tutkimatta, saattoivatko todisteet kokonaisuutena tarkasteltuina vahvistaa toisiaan, [47] se rikkoi perusteluvelvollisuutta.

120. Näin ollen ensimmäisen valitusperusteen viides osa on hyväksyttävä samoista syistä kuin ne, joiden vuoksi oli perusteltua hyväksyä kolmas osa.

121. Ehdotan siis, että unionin tuomioistuin kumoaa tuomion Keramag. [48]

d) Tuomion Keramag kumoamisen seuraukset

122. Edellä esitetty on osoittanut, että tuomiossa Keramag käytettyjen todisteiden joukko oli suhteellisen rajallinen, mutta koska unionin tuomioistuimen käytettävissä on useita muita unionin yleisen tuomioistuimen tuomioita, joissa kyseisiä todisteita on tarkasteltu yksityiskohtaisesti, katson, että prosessiekonomian periaate edellyttää, että unionin tuomioistuin ratkaisee itse kumoamiskanteen, jonka Keramag ym. ovat nostaneet.

123. Viimeksi mainitut väittivät lähinnä, että riidanalaisen päätöksen johdanto-osan 556 ja 590 perustelukappaleessa esitetty komission johtopäätös, jonka mukaan Allia ja PCT olivat koordinoineet vähimmäishintojaan hinta-asteikon alapäässä olevien tuotteiden osalta 25.2.2004 pidetyssä AFICS:n kokouksessa, perustui todisteisiin, joita ei joko voida ottaa huomioon, jotka eivät ole luotettavia tai joita ei ole tuettu tosiseikoilla ja jotka ovat riittämättömiä.

124. Kuten olen todennut edellä, toisin kuin tuomiossa Keramag, jossa unionin yleinen tuomioistuin teki useita oikeudellisia virheitä arvioidessaan AFICS:n tapahtumia, tuomiossa Villeroy & Boch Austria (286 kohta) se katsoi perustellusti, että ”komissio on todennut kyseisen päätöksen johdanto-osan 556 perustelukappaleessa, ettei sillä ollut todisteita, joiden perusteella olisi voitu todeta AFICS:n jäsenten osallistuminen hintojen koordinointia koskeviin keskusteluihin ennen 25.2.2004 pidettyä AFICS:n kokousta. Komissio on maininnut riidanalaisen päätöksen johdanto-osan 572 perustelukappaleessa, että Ideal Standardin mukaan kyseisen kokouksen osanottajat olivat yhtä mieltä siitä, että niiden vähimmäishinnat olivat liian matalia ja että niitä oli nostettava erityisesti nostamalla niiden luettelohintoja kolmella prosentilla. Komissio on täsmentänyt riidanalaisen päätöksen johdanto-osan 573 perustelukappaleessa, että Roca [France] oli esittänyt kyseisten tietojen tueksi todisteita. Kyseisen päätöksen johdanto-osan 574 perustelukappaleessa se on todennut, että kokouksen jälkeen osanottajat olivat vaihtaneet keskenään luottamuksellisia tietoja hinnoista ja myynnistä”.

46 — Tuomio Knauf Gips v. komissio (C-407/08 P, EU:C:2010:389, 47–49 kohta).

47 — Tuomio Salzgitter Mannesmann v. komissio (C-411/04 P, EU:C:2007:54, 47 kohta).

48 — Kohdistan unionin tuomioistuimen huomion siihen, että komissio ei valituksellaan valita tuomiossa Keramag esitetyistä toteamuksista, joiden johdosta Pozzi Ginorin osallisuus rikkomiseen Italian markkinoilla katsottiin hieman vähäisemmäksi (tuomion Keramag 245 kohta); kyseiset toteamukset eivät sitä paitsi vaikuta mitenkään sakon määrään (kyseisen tuomion 337 ja 338 kohta).

125. Ensinnäkin unionin yleinen tuomioistuin on katsonut kyseisen tuomion 287 kohdassa, että ”Villeroy & Bochin ja Villeroy & Boch Francen väite, jonka mukaan komissio ei ole esittänyt mitään todistetta Villeroy & Boch Francen osallistumisesta kolmeen vuonna 2004 pidettyyn AFICS:n kokoukseen (ks. riidanalaisen päätöksen liite 11), on hylättävä perusteettomana. Kuten riidanalaisen päätöksen johdanto-osan 572 ja 573 perustelukappaleesta ilmenee, komissio on nimittäin tukeutunut Ideal Standardin ja Roca [Francen] lausuntoihin näyttääkseen toteen Villeroy & Boch Francen osallistumisen kyseisiin kokouksiin”.

126. Toiseksi kyseisen tuomion 288 kohdan mukaan ”on hylättävä perusteettomina Villeroy & Bochin ja Villeroy & Boch Francen väitteet, joiden mukaan komissio ei ole näyttänyt oikeudellisesti riittävällä tavalla toteen 25.2.2004 pidetyssä AFICS:n kokouksessa käytyjä lainvastaisia keskusteluja, koska se on tukeutunut jälkeenpäin esitettyihin, epämääräisiin ja ristiriitaisiin suullisiin lausuntoihin, minkä komissio sitä paitsi myöntää riidanalaisessa päätöksessä”.

127. Lisäksi unionin yleinen tuomioistuin huomautti kyseisen tuomion 289 kohdassa, että ”vaikka oikeuskäytännöstä ilmenee, että sakon täydellisen tai osittaisen alennuksen saajan lausunnon, jonka jokin asianosainen kiistää, tueksi on esitettävä todisteita,[49] mikään ei kuitenkaan estä sitä, että sellaisen vahvistuksen saaminen voi perustua toisen kartelliin osallistuneen yrityksen todistajanlausuntoon, vaikka kyseisen toisenkin yrityksen sakkoja olisi alennettu. Kyseinen todisteilla tukeminen vahvistaa myös vähimmäishinnoista käydyt keskustelut; kyseiset keskustelut mainitaan 25.2.2004 pidettyä AFICS:n kokousta koskevassa muistiossa”.

128. Lisäksi arvioituaan Roca Francen ja Ideal Standardin lausuntoa (todeten, että ensin mainittu oli epämääräisempi ja eriytetympi kuin jälkimmäinen) unionin yleinen tuomioistuin toteaa kyseisen tuomion 290 kohdassa, että ”tämä ei kuitenkaan vaikuta toteamukseen, että Roca [Francen] todistajanlausunto vahvistaa pääosin kyseisten lainvastaisten keskustelujen ajanjakson, paikan, osanottajat ja aiheen, jotka mainitaan eräässä esityslistan kohdassa. Tässä tilanteessa on todettava, että Ideal Standardin lausunnossa, jota Roca [Francen] esittämät seikat tukevat, osoitetaan oikeudellisesti riittävällä tavalla, että kyseiset lainvastaiset keskustelut käytiin”.

129. Unionin yleinen tuomioistuin toteaa lisäksi kyseisen tuomion 293 kohdassa, että ”vaikka komissio ei riidanalaisessa päätöksessä tukeudu [Duravitin lausuntoon, jonka se on antanut sakon alentamista vuoden 2002 yhteistyötiedonannon nojalla koskevan pyyntönsä yhteydessä], Duravit on joka tapauksessa, toisin kuin Villeroy & Boch ja Villeroy & Boch France väittävät, vahvistanut myös Ideal Standardin lausunnon, joka koski ’todennäköisesti’ 25.2.2004 käytyjen lainvastaisten keskustelujen sisältöä”.

130. Lopuksi unionin yleinen tuomioistuin vahvistaa 295 kohdassa, että ”Ideal Standardin ja Roca [Francen] lausunnot ovat riittävä peruste todeta SEUT 101 artiklan 1 kohdan rikkominen – – joka perustuu osallistumiseen AFICS:n 25.2.2004 pidettyyn kokoukseen”.

131. Tämän vuoksi edellä esitetty soveltuu nyt käsiteltävää valitusta ajatellen mutatis mutandis tapaukseen Keramag ym. ja on riittävä peruste hylätä – kuten unionin yleinen tuomioistuin on tehnyt tuomiossa Villeroy & Boch Austria ja tuomiossa Duravit – Keramag ym:iden kumoamiskanne AFICS:n tapahtumien osalta.

49 — Tuomio JFE Engineering ym. v. komissio (T-67/00, T-68/00, T-71/00 ja T-78/00, EU:T:2004:221, 219 kohta).

2. Liitännäisvalitus (toinen valitusperuste)

132. Liitännäisvalituksen toinen valitusperuste koskee lähinnä kahta toisiinsa liittyvää seikkaa: yhtäältä vääristyneellä tavalla tapahtunutta tosiseikkojen huomioon ottamista, ja toisaalta väitettyä epäjohdonmukaisuutta tuomion Wabco Europe ym. v. komissio (T-380/10, EU:T:2013:449, myös tuomioksi Ideal Standard nimitetty; jäljempänä tuomio Wabco) kanssa.

a) Tosiseikkojen huomioon ottaminen vääristyneellä tavalla?

133. Keramag ym. väittävät toissijaisesti, että tuomion Keramag 289 kohdassa esitetty toteamus, jonka mukaan väitetiedoksiantoon sisältyi riittävät tiedot, jotta Keramag ym. saattoivat ”saada täsmällisesti tietoonsa Pozzi Ginorin moititun toiminnan”, on selvästi sellaista väitetiedoksiannon sisällön huomioon ottamista vääristyneellä tavalla, jonka johdosta voidaan tehdä valitus.

134. Ne väittävät, että koska väitetiedoksiannon 277 kohdassa vain todettiin, että Pozzi Ginori oli läsnä tietyissä kokouksissa, joissa oli esiintynyt ”kilpailunvastaista toimintaa”, ilman, että kyseisen toiminnan *luonnetta* oli näytetty toteen väitetiedoksiannossa, unionin yleinen tuomioistuin ei voinut katsoa, että kyseinen tiedoksianto oli riittävän täsmällinen. Tuomion Keramag 289 kohdassa esitetty toteamus (”komissio osoitti väitetiedoksiannon 277 kohdassa kantajille komission yksilöimän [Michelangelo-ryhmän kokousten] toiminnan luonteen, kokousten esiintymistiheyden, niiden täsmällisen päivämäärän sekä käytettävissään olleet todisteet” niin, että Keramag ym. saattoivat väitetiedoksiannon ansiosta ”saada täsmällisesti tietoonsa Pozzi Ginorin moititun toiminnan”) on niiden mukaan täysin ristiriidassa väitetiedoksiannon saman kohdan riittävyyttä koskevan tuomiossa Wabco esitetyn toteamuksen kanssa, mikä niiden mukaan itsessään on osoitus tosiseikkojen vääristämisestä.

135. Totean (komission tavoin), että Keramag ym. eivät ole maininneet mitään todistetta, jonka voidaan olettaa vääristyneen, ja myöntävät, että tuomion Keramag 288 kohdassa unionin yleinen tuomioistuin on esittänyt oikein väitetiedoksiannon 277 kohdan sisällön. Tämän vuoksi ne vaativat ainoastaan, että unionin tuomioistuin tarkastelee uudelleen kyseistä kohtaa.

136. Joka tapauksessa on niin, että vaikka Keramag ym. etsivät tukea tuomiosta Archer Daniels Midland v. komissio (C-511/06 P, EU:C:2009:433) väittämällä, ettei unionin yleinen tuomioistuin ole soveltanut kyseisessä tuomiossa kehitettyä oikeudellista perustetta arvioidakseen Keramag ym:iden puolustautumismahdollisuuksia, kyseistä väitettä ei voida hyväksyä. Kilpailunvastaista toimintaa on nimittäin kuvailtu kyseisen tiedoksiannon 256 ja 393–400 kohdassa, ja Keramag ym. ovat vastauksessaan kyseiseen tiedoksiantoon osoittaneet ymmärtäneensä kyseisen kilpailunvastaisen toiminnan ”luonteen”. Väitetiedoksiannon väitetty riittämättömyys ei ole siten voinut vaikuttaa menettelyyn.

b) Tuomion Keramag ja tuomion Wabco välinen epäjohdonmukaisuus?

137. Keramag ym. väittävät, että unionin yleinen tuomioistuin totesi ristiriitaisiin perusteluihin tukeutumalla väitetiedoksiannon olleen riittävä keraamisten tuotteiden alalla Italiassa tapahtuneen rikkomisen osalta, ja ettei se perustellut tuomiotaan tältä osin asianmukaisesti. Ne väittävät, että väitetiedoksiantoa koskeva arviointi Michelangelo-ryhmän kokousten osalta rinnakkaisessa asiassa Wabco on ristiriidassa nyt käsiteltävässä asiassa tehdyn arvioinnin kanssa. Keramag ym:iden mukaan väitetiedoksiannon ulottuvuuden on oltava sama kaikille adressaateille.

138. Joka tapauksessa unionin yleisen tuomioistuimen päätelmä on perusteltu puutteellisesti, koska ei ole mahdollista tarkistaa syitä, joiden vuoksi väitetiedoksiannon samassa kohdassa esitetyn yksityiskohtaisuuden tason arvioinnin olisi oltava erilainen yhtäältä asiassa Keramag ja toisaalta asiassa Wabco.

139. Keramag ym. katsovat, että tällainen ero väitetiedoksiannon osalta on loukannut niiden puolustautumisoikeuksia, koska niiden puolustusstrategia olisi luultavasti ollut erilainen, jos niille olisi ilmoitettu asianmukaisesti niitä vastaan esitetyistä syytöksistä. Ne väittävät, että se, ettei väitetiedoksiannossa esitetä Sanitec Europe Oy:tä ja Pozzi Ginoria kohtaan esitettyjä syytöksiä, on vaikuttanut niiden puolustautumiseen ja riidanalaiseen päätökseen. Näin ollen kyseinen päätös on Keramag ym:iden mukaan kumottava kokonaan tai osittain siltä osin kuin siinä on katsottu, että Sanitec Europe ja Pozzi Ginori olivat syyllistyneet rikoksiin keraamisten tuotteiden alalla Italiassa, ja että näin ollen sakko on kumottava tai sitä on alennettava. Ne toteavat lisäksi, että riidanalainen päätös olisi ollut erilainen, jos niiden puolustautumisoikeuksia ei olisi loukattu, ja täsmentävät, että kyseinen rikkominen riittää syyksi sille, että riidanalainen päätös on joka tapauksessa kumottava jopa tästä seikasta riippumatta.

140. Olen todennut komission tekemän valituksen yhteydessä (tämän ratkaisuehdotuksen 93 ja 96 kohta), että oikeuskäytännön mukaan[50] ”unionin yleisen tuomioistuimen velvollisuus perustella tuomionsa ei voi *periaatteessa* olla niin laaja, että sen olisi perusteltava jossain asiassa tekemänsä ratkaisu suhteessa jossain toisessa käsiteltäväkseen saatetussa asiassa tekemäänsä ratkaisuun, vaikka se koskisi samaa päätöstä” (kursivointi tässä). Olen täsmentänyt, että se, että unionin tuomioistuin käyttää ilmausta ”periaatteessa”, on peruste sille, että ristiriitaisia perusteluja koskevaa oikeuskäytäntöä, jota sovelletaan yleensä yhdessä ja samassa tuomiossa esitettyihin perusteluihin nähden, voidaan – *poikkeuksellisissa tilanteissa* – soveltaa myös rinnakkaisissa tuomioissa esitettyihin ristiriitaisiin perusteluihin nähden, jotka koskevat samaa rikkomista ja samaa päätöstä.

141. Komission valituksesta poiketen katson, etteivät tällaiset poikkeukselliset olosuhteet päde liitännäisvalitukseen.

142. Riippumatta siitä, että tuomiota Wabco koskeva Keramag ym:iden väite ei ole selkeä, koska siinä ei täsmennetä sitä kyseisen tuomion kohtaa, johon sen väite perustuu, on riittävää todeta, ettei unionin yleisen tuomioistuimen kyseisissä kahdessa tuomiossa tekemien päätelmien välillä ole epäjohdonmukaisuutta. Yhteys, jossa unionin yleinen tuomioistuin on tutkinut väitetiedoksiannon 277 kohdan riittävyyttä, ja tarkastellut kysymykset olivat nimittäin perustavanlaatuisesti erilaisia kyseisissä kahdessa asiassa. Ensinnäkin – kuten komissio on huomauttanut – asiassa Wabco oli kyseessä mahdollisuus tulkita vaikenemista siten, että se vastasi kilpailunvastaisen toiminnan tunnustamista, eikä se, oliko väitetiedoksianto riittävä, jotta Keramag ym. voivat käyttää puolustautumisoikeuksiaan. Toiseksi Wabcosta poiketen Pozzi Ginori ei ole vaiennut väitteistä, jotka koskevat Michelangelo-ryhmän kokouksia Italiassa.

143. Huomautan joka tapauksessa, että Keramag ym. eivät ole vedonneet mihinkään muuhun sellaiseen todisteeseen, johon ne olisivat voineet vedota, jos Michelangelo-kokousten ”kilpailunvastaisen toiminnan luonne” olisi täsmennetty toisin. Tässä tilanteessa Keramag ym:iden väitteet ovat luonteeltaan olettamia ja perusteettomia.

144. Tämän vuoksi liitännäisvalituksen toinen valitusperuste on jätettävä tutkimatta tai joka tapauksessa hylättävä perusteettomana.

B Asia Duravit ym. v. komissio (kolmas valitusperuste), asia Villeroy & Boch AG v. komissio (ensimmäinen ja toinen valitusperuste) ja asia Villeroy & Boch SAS v. komissio (ensimmäinen ja toinen valitusperuste)

145. Olen sitä mieltä, että unionin tuomioistuin voi tehdä näissä asioissa melko lyhyesti johtopäätökset tuomion Keramag kumoamisesta sekä unionin tuomioistuimelle tekemästäni ehdotuksesta ratkaista itse Keramag ym:iden kanne.

50 — Tuomio Team Relocations ym. v. komissio (C-444/11 P, EU:C:2013:464, 66 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

146. Duravit ym:iden, Villeroy & Boch AG:n ja Villeroy & Boch SAS:n väitteet ovat nimittäin periaatteessa ainoastaan niiden väitteiden toinen puoli, jotka komissio on esittänyt tuomiosta Keramag tekemässään valituksessa. Kuten olen selittänyt, tuomiossa Keramag esitetty todisteharkinta on virheellistä. Samojen todisteiden osalta ja päinvastoin kuin valittajat väittävät, on todettava, että tuomiossa Duravit ja tuomiossa Villeroy & Boch Austria tosiseikkoja ei ole otettu huomioon vääristyneellä tavalla, eivätkä kyseisten tuomioiden perustelut ole puutteellisia. Näitä seikkoja koskevia valitusperusteita ei siten voida ottaa tutkittaviksi, ja valitusta asiassa komissio v. Keramag Keramische Werke ym. koskevan ratkaisuehdotukseni jälkeen eri tuomioissa ei tosiasiallisesti ole mitään epäyhdenvertaiseen kohteluun liittyvää, riippumatta siitä, voitiinko kyseinen väite ottaa tutkittavaksi.

147. Kun käsittelen näitä asioita jäljempänä yksityiskohtaisemmin, käsittelen niitä siten vain toissijaisesti, kuten julkisasiamiehen tehtäviin kuuluu.

1. Asia Duravit ym. v. komissio (kolmas valitusperuste)

148. *Duravit ym.* väittävät, että unionin yleinen tuomioistuin on useaan otteeseen ottanut asiakirja-aineiston sisällön selvästi ja ratkaisevasti vääristyneellä tavalla huomioon ja tehnyt siten oikeudellisia virheitä ja loukannut tunnustettuja todisteluperiaatteita.

149. Niistä 14:stä vääristyneesti huomioon ottamisesta, joihin Duravit ym. vetoavat, seitsemännen ja kahdennentoista (jotka liittyvät unionin tuomioistuimen tuomion 213 ja 312 kohtaan ja sitä seuraaviin kohtiin) osalta on kerrottu, että unionin yleinen tuomioistuin on tehnyt samoista todisteista erilaisen arvioinnin kyseessä olevassa asiassa ja rinnakkaisissa asioissa.

150. *Komission* mukaan kaikki kyseisen kaltaista vääristymistä koskevat väitteet on syytä torjua joko sen vuoksi, että ne perustuvat sen mukaan tuomiota Duravit koskevaan virheelliseen käsitykseen, tai sen vuoksi, että Duravit ym. pyrkivät todellisuudessa kyseisellä valitusperusteella osittain siihen, että tosiseikat arvioitaisiin uudelleen ilman, että on näytetty toteen sitä, että unionin yleinen tuomioistuin on ottanut ne huomioon selvästi vääristyneellä tavalla.

151. Unionin tuomioistuimen pyynnön mukaisesti tämän valitusperusteen arviointi tässä ratkaisuehdotuksessa rajoittuu kysymykseen siitä, voidaanko tiettyjä todisteita koskevat unionin yleisen tuomioistuimen johtopäätökset, jotka on arvioitu eri tavalla muissa asioissa, hyväksyä nyt käsiteltävässä asiassa (nimittäin ainoastaan seitsemäs ja kahdestoista Duravit ym:iden väittämä vääristyneesti huomioon ottaminen).

152. Duravit ym. väittävät siinä, että unionin yleinen tuomioistuin on arvioinut samoja todisteita eri tavalla esillä olleessa asiassa ja rinnakkaisissa asioissa (tuomio Keramag ja tuomio Villeroy & Boch Austria), erityisesti siltä osin kuin on kyse tiettyjen kokousten, joihin Duravit ym. ovat osallistuneet, sisällöstä ja huomioon ottamisesta kilpailunvastaisten menettelytapojen toteamiseksi.

153. Mielestäni unionin yleinen tuomioistuin ei ole ylittänyt todisteiden kohtuullisen arvioinnin rajoja nyt käsiteltävässä asiassa.

a) Seitsemäs väitetty vääristyneellä tavalla tapahtunut huomioon ottaminen

154. Duravit ym. väittävät, että unionin yleinen tuomioistuin on tuomion Duravit 213 kohdassa ottanut todisteita huomioon vääristyneellä tavalla ja loukannut todistelua koskevia periaatteita Hansgrohen työntekijän Schinlen muistiinpanojen, jotka koskevat 5.10.2000 pidettyä DSI:n (Freundeskreis der deutschen Sanitärindustrie) / IFS:n (Industrie Forum Sanitär (kylpyhuonekalusteteollisuuden alan foorumi)) kokousta, sisällön osalta; Duravit ym:iden mukaan kyseisiä todisteita on tulkittu eri tavalla tuomiossa Keramag.

155. Olen sitä mieltä, että kyseiset väitteet ovat ainoastaan tekosyy sille, että voidaan kyseenalaistaa unionin yleisen tuomioistuimen tuomion 213 kohdassa suorittama todisteen arviointi, joka ei ole sellaisenaan valituskelpoinen.

156. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan vääristyneesti huomioon ottamisen on ilmettävä toimitetusta aineistosta selvästi ilman, että on tarpeen ryhtyä uudelleen arvioimaan tosiseikastoa ja selvitystä. [51]

157. Kuten komissio on huomauttanut, tuomion Duravit 213 kohdasta ilmenee joka tapauksessa, että viittaamalla mainitun tuomion 210–212 kohdassa siteerattuun oikeuskäytäntöön unionin yleinen tuomioistuin toteaa saman asian kuin tuomion Keramag 133 kohdassa, johon Duravit ym. viittaavat.

158. Unionin yleinen tuomioistuin on esittänyt kyseisessä 133 kohdassa yksiselitteisesti katsoneensa, että kilpailua rajoittava tarkoitus ilmeni 5.10.2000 pidettyä kokousta koskevista muistiinpanoista: ”Edellä 132 kohdassa mainittu Hansgrohen muistiinpanoista peräisin oleva katkelma *osoittaa yksiselitteisesti kyseisen kokouksen kilpailua rajoittavan tarkoituksen*. Osanottajien toisilleen tässä yhteydessä vuodelle 2001 esittämät hinnankorotukset ovat edellä 54–57 kohdassa mainitussa oikeuskäytännössä tarkoitettuja arkaluontoisia tietoja.” (Kursivointi tässä.)

b) Kahdestoista väitetty vääristyneesti huomioon ottaminen

159. Duravit ym. väittävät, että unionin yleinen tuomioistuin on tuomion Duravit 312 kohdassa ja sitä seuraavissa kohdissa ottanut riidanalaisen päätöksen huomioon vääristyneellä tavalla 24.4.2001 pidettyä IFS:n kokousta ja 23.1. ja 5.7.2002 pidettyjä Fachverband Sanitärkeramische Industrien (jäljempänä FSKI) kokouksia koskevien todisteiden todistusarvon osalta.

160. Kuten olen todennut seitsemännestä väitetystä vääristyneesti huomioon ottamisesta, kyseisillä väitteillä pyritään myös kyseenalaistamaan unionin yleisen tuomioistuimen suorittama todisteen arviointi, joka ei ole sellaisenaan valituskelpoinen.

161. Unionin yleinen tuomioistuin on todellakin todennut tuomiossa Keramag, ettei kyseisten kahden FSKI:n kokouksen katsottu riidanalaisen päätöksen perusteluissa johtaneen kilpailunvastaiseen toimintaan osanottajien välillä. Unionin yleinen tuomioistuin esittää saman toteamuksen 23.1.2002 pidetyn IFS:n kokouksen osalta (kyseisen tuomion 129 kohta).

162. Katson kuitenkin, ettei tuomio Duravit poikkea tältä osin edellä mainitusta. Kyseisiä kolmea kokousta ei tarkastella siinä missään vaiheessa. Kyseisen tuomion 313 kohdassa oleva viittaus ”lähes kaikkien” IFS:n ja FSKI:n kokouksiin liittyvien todisteiden korkeaan todistusarvoon voi koskea ainoastaan unionin yleisen tuomioistuimen tarkastelemia kokouksia. Näin ollen se ei voi koskea kolmea edellä mainittua kokousta. Samaa johtopäätöstä on sovellettava 14.11.2001 pidetyn IFS:n kokouksen osalta.

c) Päätelmä

163. Seitsemäs ja kahdestoista Duravit ym:iden väittämä vääristyneesti huomioon ottaminen on jätettävä tutkimatta tai hylättävä perusteettomana.

51 — Tuomio Siemens ym. v. komissio (C-239/11 P, C-489/11 P ja C-498/11 P, EU:C:2013:866, 42 kohta), jossa viitataan tuomioon Activision Blizzard Germany v. komissio (C-260/09 P, EU:C:2011:62, 53 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

2. Asia Villeroy & Boch AG v. komissio

a) Ensimmäinen valitusperuste (moititun Ranskassa tapahtuneen rikkomisen arviointi on ristiriitainen ja yhdenvertaisen kohtelun periaatteen, in dubio pro reo -periaatteen sekä johdonmukaisuutta koskevien sääntöjen vastainen)

i) Villeroy & Boch AG:n väitteiden suppea tiivistelmä

164. *Villeroy & Boch AG* kiistää Ranskassa tehtyihin tekoihin liittyvien todisteiden arvioinnin. Todisteiden arvioinnissa on sen mukaan ilmennyt merkittäviä ristiriitaisuuksia. Se katsoo, että todisteiden ristiriitaisella arvioinnilla loukataan yhdenvertaisen kohtelun periaatetta, ja unionin yleinen tuomioistuin on tehnyt useita oikeudellisia virheitä, jotka ovat sen kannalta vahingollisia. Yhtäältä unionin yleinen tuomioistuin on sen mukaan esittänyt kahdesta todisteesta (Ideal Standardin ja Roca Francen sakkojen alentamista koskevan pyynnön yhteydessä esittämästä lausunnosta) arvioinnin, joka on täysin vastakkainen tuomiossa Keramag tehtyyn arviointiin nähden, sen kustannuksella ja yhdenvertaisen kohtelun periaatteen ja in dubio pro reo -periaatteen vastaisesti. Toisaalta unionin yleinen tuomioistuin on analysoinut käyttökelvotonta todistetta (Duravit ym:iden lausuntoa) myös sen vahingoksi, eikä se tällöin noudattanut omaa oikeuskäytäntöään vaan loukkasi yhdenvertaisen kohtelun periaatetta ja in dubio pro reo -periaatetta, jonka mukaan päätös tehdään epäselvässä tapauksessa hakijan eduksi, sekä SEUT 263 artiklaa ja SEUT 296 artiklan toista kohtaa, ja näin ollen se samalla korvasi lainvastaisesti riidanalaisen päätöksen perustelut.

165. Lisäksi Villeroy & Boch AG väittää, että sakkojen alentamista pyytäneen yrityksen todistajanlausuntoa voidaan oikeuskäytännöstä ilmenevän testis unus testis nullus -periaatteen (yksi todistaja ei vielä ole minkäänlainen näyttö) nojalla tukea kartellin muiden osanottajien lausunnoilla. Sen mukaan asia on näin nyt käsiteltävässä asiassa, koska Roca Francen lausunto vahvisti Ideal Standardin sakkojen alentamista koskevan pyynnön yhteydessä esittämän todistajanlausunnon. Näytön arviointi niitä vastaan sen osoittamiseksi, että ne osallistuivat rikkomiseen Ranskassa, on täysin ristiriidassa tuomiossa Keramag tehtyyn arviointiin nähden.

166. Koska mitään muuta todistetta ei ole sen mukaan laillisesti käytetty sen rikkomisen osalta, johon Villeroy & Boch AG:n voidaan väittää osallistuneen Ranskassa, se väittää, että sen tuomitseminen perustuu Ranskassa tehtyjen tekojen osalta edellä mainittujen oikeudellisten virheiden kaltaiseen oikeudelliseen virheeseen. Tämän vuoksi on kumottava unionin yleisen tuomioistuimen vahvistama toteamus yhtenä kokonaisuutena pidettävästä rikkomisesta, koska monitahoisen ja jatketun rikkomisen tunnusmerkistö ei täyty Ranskan osalta. Sen mukaan on kumottava ainakin riidanalaisen päätöksen 1 ja 2 artiklassa esitetyt Ranskaa koskevat toteamukset.

167. Komission mukaan kyseiset väitteet ovat perusteettomia.

ii) Oikeudellinen arviointi

168. Kuten olen huomauttanut tarkastellessani valitusta komissio v. Keramag Keramische Werke ym. (tämän ratkaisuehdotuksen 45–131 kohta), tietyt tuomiossa Keramag esitetyt arvioinnit ovat täysin ristiriitaisia kolmessa rinnakkaisessa tuomiossa (tuomio Roca Sanitario, tuomio Duravit ja tuomio Villeroy & Boch Austria), jotka ovat samojen tuomarien samana päivänä samasta komission päätöksestä antamia, esitettyjen vastaavien arviointien kanssa. Kaikki nämä tuomiot koskevat samoja tosiseikkoja, ja komissio on vedonnut niissä samoihin todisteisiin.

169. Toisin kuin Villeroy & Boch AG väittää, unionin yleinen tuomioistuin saattoi perustellusti katsoa tuomiossaan Villeroy & Boch Austria, että 25.2.2004 pidetyssä AFICS:n kokouksessa käydyt kilpailunvastaiset keskustelut oli näytetty toteen oikeudellisesti riittävällä tavalla; tässä yhteydessä se tukeutui Ideal Standardin ja Roca Francen yhteneviin pyyntöihin, jotka koskivat sakkojen määräämättä jättämisestä tai lieventämisestä annetun tiedonannon soveltamista. Unionin yleinen tuomioistuin noudatti siten vakiintunutta oikeuskäytäntöä, jonka mukaan sakkojen määräämättä jättämisestä tai lieventämisestä annetun tiedonannon soveltamista koskevan pyynnön sisältö voidaan vahvistaa toisella kyseisen tiedonannon soveltamista koskevalla pyynnöllä.[52] Unionin yleinen tuomioistuin päätyi samaan lopputulokseen tuomiossaan Duravit (324 kohta). Lopuksi – kuten olen todennut tämän ratkaisuehdotuksen 49 kohdassa (kolmas luetelmakohta) – tuomiossaan Roca (198 ja 239 kohta) unionin yleinen tuomioistuin alensi sakkoa 6 prosentilla, koska toimitetuilla tiedoilla oli merkittävää lisäarvoa, koska ne näyttävät toteen 25.2.2004 pidetyssä AFICS:n kokouksessa käydyt kilpailunvastaiset keskustelut. Tuomio Roca koski siten samaa rikkomisen tekijää kuin nyt käsiteltävänä oleva asia.

170. Kuten olen todennut, unionin yleinen tuomioistuin on todennut kolmessa tuomiossa (toisin sanoen tuomiossa Roca, tuomiossa Duravit ja tuomiossa Villeroy & Boch Austria) AFICS:ssa tapahtuneen rikkomisen mutta päätynyt päinvastaiseen johtopäätökseen tuomiossa Keramag. Kuten olen jo huomauttanut tämän ratkaisuehdotuksen 99 kohdassa, todisteita on arvioitu virheellisesti tuomiossa Keramag, jonka kumoamista ehdotan.

171. Joka tapauksessa on niin, että vaikka unionin tuomioistuin ei noudattaisi ehdotustani asiassa komissio v. Keramag ym., huomautan, että Villeroy & Boch AG ei väitä, että tuomio Villeroy & Boch Austria on perusteluiltaan puutteellinen tai että unionin yleinen tuomioistuin olisi ottanut todisteet huomioon vääristyneellä tavalla. Kuten komissio huomauttaa, Villeroy & Boch AG ei olisi riitauttanut tuomion kyseistä osaa, jos unionin yleinen tuomioistuin ei olisi antanut tuomiota Keramag.

172. Myös tuomiossa Koninklijke Wegenbouw Stevin v. komissio[53] kantaja oli vedonnut yhdenvertaisen kohtelun periaatteen ja tuomioistuinten ratkaisujen johdonmukaisuuden perusvaatimuksen loukkaamiseen. Unionin tuomioistuin jätti kyseisen kanneperusteen tutkimatta, sillä kantaja ei ollut väittänyt, että riidanalaiset todisteet oli otettu huomioon vääristyneellä tavalla. Sama koskee tuomion Villeroy & Boch Austria perustelujen puutteellisuutta koskevaa väitettä (valituksen 18 kohta).

173. Testis unus, testis nullus-, in dubio pro reo- ja syyttömyysolettaman periaatteiden väitetystä loukkaamisesta ja erityisesti niiden todisteiden riittämättömyydestä, joita on tarkasteltu sen rikkomisen osoittamiseksi, johon Villeroy & Boch AG:n väitetään syyllistyneen Ranskassa, huomautan (ks. tämän ratkaisuehdotuksen 169 kohta), että oikeuskäytännön[54] mukaan sakkojen määräämättä jättämisestä tai lieventämisestä annetun tiedonannon soveltamista koskeva pyyntö voidaan vahvistaa toisella pyynnöllä. Tuomiossa Keramag unionin yleinen tuomioistuin yksinkertaisesti jätti arvioimatta pyyntöön liitettyjen Roca Francen lausuntojen todistusvoiman (ks. tältä osin tämän ratkaisuehdotuksen 77 kohta ja sitä seuraavat kohdat).

52 — Vahvistamisen ei tarvitse välttämättä perustua tosiseikkojen tapahtuma-ajan asiakirjoihin. Useat lausunnot voivat olla luotettavaa tietoa, jos ne tukevat toisiaan. Ks. tältä osin tuomio Siemens ym. v. komissio (C-239/11 P, C-489/11 P ja C-498/11 P, EU:C:2013:866, 190 ja 191 kohta). Ks. myös tuomio Lögstör Rör v. komissio (T-16/99, EU:T:2002:72, 45–47 kohta); tuomio Bolloré ym. v. komissio (T-109/02, T-118/02, T-122/02, T-125/02, T-126/02, T-128/02, T-129/02, T-132/02 ja T-136/02, EU:T:2007:115, 168 kohta) ja tuomio Polimeri Europa v. komissio (T-59/07, EU:T:2011:361, 55 kohta). Vahvistaminen toisella lausunnolla, joka on annettu sakkojen määräämättä jättämisestä tai lieventämisestä annetun tiedonannon soveltamista koskevan pyynnön yhteydessä, voi olla riittävä, jos kyseinen lausunto on itsenäisesti annettu ja käy yksiin kilpailusääntöjen rikkomisen kuvauksen pääpiirteiden kanssa. Ks. tältä osin tuomio Total Raffinage Marketing v. komissio (T-566/08, EU:T:2013:423, 74 kohta).

53 — C-586/12 P, EU:C:2013:863, 22–29 kohta.

54 — Ks. tämän ratkaisuehdotuksen alaviite 52.

174. Tässä tapauksessa, toisin sanoen tuomiossa Villeroy & Boch Austria (mutta kuten edellä on todettu, myös tuomiossa Duravit) unionin yleinen tuomioistuin nimenomaisesti totesi, että Roca Francen sakkojen alentamista koskevan pyynnön yhteydessä esittämät lausunnot olivat osa niitä todisteita, joiden nojalla se saattoi todeta keraamisia saniteettikalusteita koskevan rikkomisen Ranskassa. Se ilmaisi kyseisissä kahdessa tuomiossa, että Ideal Standard ja Roca France vahvistivat toistensa lausunnot ainakin hinta-asteikon alapäässä olevien tuotteiden osalta, koska komission päätelmät koskivat kyseistä tuoteryhmää.

175. Unionin yleinen tuomioistuin ei katsonut tarpeelliseksi tarkastella muita todisteita,[55] sillä se katsoi, että Ideal Standardin ja Roca Francen lausunnot olivat riittäviä. On nimittäin niin, että vain jos unionin tuomioistuin katsoisi, etteivät Ideal Standardin ja Roca Francen kaksi lausuntoa riittäneet toteamaan rikkomista Ranskassa, unionin yleisen tuomioistuimen (tai unionin tuomioistuimen, jos se katsoisi, että asia on ratkaisukelpoinen) pitäisi tutkia näiden lisätietojen todistusarvo.

176. Näin ollen Villeroy & Boch AG:n ensimmäinen valitusperuste on jätettävä tutkimatta tai hylättävä perusteettomana.

b) Toisen valitusperusteen toinen osa (johdonmukaisuutta koskevien sääntöjen rikkominen ja yhdenvertaisen kohtelun periaatteen loukkaaminen aineellisen arvioinnin ja Italian osalta tapahtuneen vastuuseen saattamisen osalta)

177. *Villeroy & Boch AG* arvostelee sitä, että sen vuoksi, että se on keraamisten saniteettikalusteiden valmistaja, unionin yleinen tuomioistuin on lukenut sen syyksi rikkomisia, joihin ovat Italiassa syyllistyneet taloudelliset toimijat, jotka eivät ole valittajan kilpailijoita (hanojen valmistajat), vaikka se ei toiminut Italiassa eikä ollut läsnä kartellilainsäädännön vastaisiksi väitetyissä kokouksissa. Lisäksi unionin yleinen tuomioistuin on katsonut rinnakkaisissa asioissa, että kyseisillä markkinoilla olevat yritykset oli vapautettava epäilyistä. Valittajan tässä yhteydessä kokeman selvästi syrjivän erilaisen kohtelun lisäksi oli loukattu syyttömyysolettamaa ja rikottu johdonmukaisuutta koskevia sääntöjä.

178. *Komissio* vastustaa yhdenvertaisen kohtelun periaatteen loukkaamista koskevan valitusperusteen tutkittavaksi ottamista unionin yleisen tuomioistuimen keraamisten saniteettikalusteiden muita valmistajia koskevassa kolmessa rinnakkaisessa menettelyssä esittämien toteamusten osalta. Vaikka muissa tuomioissa oli esitetty toteamuksia, jotka saattavat soveltua myös Villeroy & Boch AG:hen, tämä ei ole kuitenkaan esittänyt mitään vastaavaa kanneperustetta ensimmäisessä oikeusasteessa.

179. On joka tapauksessa riittävää todeta, että oikeuskäytännön mukaan Villeroy & Boch AG:llä ”on näet oikeus tehdä valitus ja vedota unionin tuomioistuimessa perusteisiin, jotka perustuvat valituksenalaiseen tuomioon itseensä”[56] (toisin sanoen muihin osanottajiin nähden erilaiseen kohteluun).

180. Asiakysymyksen osalta ja ilman, että on edes tarpeen ottaa kantaa väitteen, joka koskee mahdollista epäyhdenvertaista kohtelua muihin unionin yleisen tuomioistuimen rinnakkaisissa tuomioissa tarkoitettuihin yrityksiin nähden, merkitykseen, on huomautettava, että unionin yleisen tuomioistuimen päättämä Italiassa todettua rikkomista koskeva osittainen kumoaminen johtuu yksinomaan siitä, että tiettyjen yritysten osallistuminen kartelliin oli ajallisesti rajoitetumpaa, ja ettei se

55 — Ks. tuomion Villeroy & Boch Austria 295 kohdassa esitetyt päätelmät, jotka koskevat todellisuudessa 25.2.2004 pidetystä kokouksesta peräisin olevaa taulukkoa, kyseisen asiakirjan laatimisolosuhteita koskevia Ideal Standardin selityksiä, sen laatijaa, sen päivämäärää, luottamukselliset myyntiluvut sisältäviä kuukausikatsauksia ja Lalignén lausuntoja.

56 — Tuomio Stadtwerke Schwäbisch Hall ym. v. komissio (C-176/06 P, EU:C:2007:730, 17 kohta) ja tuomio komissio ym. v. Siemens Österreich ym. (C-231/11 P–C-233/11 P, EU:C:2014:256, 102 kohta).

vaikuta siihen, saattoiko Villeroy & Boch AG olla tietoinen rikkomisesta Italiassa tai voitiinko sen kohtuudella olettaa pystyvän ennakoimaan sen. Kattavaan kartelliin osallistumisesta vastuuseen joutumisen osalta on syytä osoittaa, ettei yritys voinut olla tietämättä kattavan kartellin yleistä ulottuvuutta ja olennaisia piirteitä; tietämättömyys yksityiskohdista ei ole ratkaisevaa.[57]

181. Tarkastelen erityisesti seuraavia seikkoja.

182. Ensinnäkin – kuten komissio on huomauttanut – unionin yleinen tuomioistuin on todennut tuomiossa Duravit (valituksen 37–41 kohta), ettei näyttö riittänyt sen johtopäätöksen tekemiseen, että Duravit ym. olisivat tienneet Italiassa tapahtuneesta rikkomisesta, minkä Duravit ym. olivat kiistäneet selväsanaisesti ja täsmällisesti.

183. Villeroy & Boch AG ja Duravit ym. eivät myöskään olleet samassa tilanteessa yhtäältä sen vuoksi, että Duravit ym. osallistuivat rikkomiseen kolmessa jäsenvaltiossa, Villeroy & Boch AG puolestaan viidessä, ja toisaalta, koska Villeroy & Boch AG osallistui rikkomiseen huomattavasti pidemmän ajanjakson kuluessa. Näiden kahden seikan avulla on yleensä helpompi kuvitella rikkomisen todellista laajuutta.

184. Toiseksi siltä osin kuin on kyse tuomiosta Wabco (valituksen 42 ja 43 kohta), osittainen kumoaminen perustuu erityiseen ongelmaan. Suuri osa sakosta koski Italiassa myytyihin keraamisiin saniteettikalusteisiin liittyvää rikkomista, niin että osa sakosta laskettiin kyseisten kalusteiden Italiassa tapahtuneen myynnin arvon perusteella, kun taas Villeroy & Boch AG:n tapauksessa sakko laskettiin ottamatta huomioon Italiassa suoritetun myynnin arvoa.

185. Kolmanneksi unionin yleinen tuomioistuin on todennut asiassa Wabco, että kyseisen yrityksen osallistuminen keraamisiin saniteettikalusteisiin liittyvään rikkomiseen Italian markkinoilla oli osoitettu ainoastaan tietyn ajanjakson osalta, ja tämän johdosta se alensi sakkoa. Se totesi kuitenkin selvästi, että Ideal Standard oli osallistunut myös kyseiseen kartelliin vaihtamalla tietoja hanojen valmistajien kanssa.[58] Ideal Standard ei ole riitauttanut sakon sitä osaa, joka perustui hanojen myyntien arvoon kyseisillä markkinoilla, eikä unionin yleinen tuomioistuin myöskään ole kumonnut sitä. Koska unionin yleinen tuomioistuin ei ole katsonut, ettei Ideal Standard tiennyt rikkomisen eräästä osasta, en (komission tavoin) ymmärrä, kuinka Villeroy & Boch AG:n tilanne Italiassa olisi rinnastettavissa Ideal Standardin tilanteeseen.

186. Neljänneksi on todettava tuomiosta Keramag (valituksen 44–47 kohta), että unionin yleinen tuomioistuin on antanut kumoavan tuomion rajatusta osasta rikkomista sen vuoksi, että näyttö Pozzi Ginorin osallistumisesta on puutteellinen joidenkin kuukausien ajanjakson osalta. Sen johdosta ei alennettu sakkoa, joka on laskettu myös keraamisten saniteettikalusteiden Italiassa suoritettujen myyntien arvon perusteella.[59]

187. Koska unionin yleinen tuomioistuin ei ole katsonut, etteivät Keramag ym. tienneet rikkomista merkitsevästä toiminnasta Italiassa, en ymmärrä, kuinka Villeroy & Boch AG:n tilanne Italiassa voisi olla rinnastettavissa Keramag ym:iden tilanteeseen.

188. Näin ollen toisen valitusperusteen toinen osa on hylättävä.

57 — Tuomio Raiffeisen Zentralbank Österreich ym. v. komissio (T-259/02–T-264/02 ja T-271/02, EU:T:2006:396, 193 kohta). Ks. myös tuomio Team Relocations ym. v. komissio (C-444/11 P, EU:C:2013:464, 54 kohta).

58 — Tuomion 91 ja 99 kohta.

59 — Poiketen Villeroy & Boch AG:lle määrätystä sakosta.

3. Asia Villeroy & Boch SAS v. komissio

a) Ensimmäinen valitusperuste (Ranskaa koskevan näytön ristiriitainen arviointi, jolla loukataan yhdenvertaisen kohtelun periaatetta ja in dubio pro reo -periaatetta sekä vahingoitetaan tuomion loogista ja oikeudellista johdonmukaisuutta)

189. Villeroy & Boch France huomauttaa, että arviointi, jonka unionin yleinen tuomioistuin on tehnyt Ideal Standardin, Roca Francen ja Duravitin lausunnoista ja joka koskee tosiseikkoja, joiden on todettu tapahtuneen Ranskassa, ei vastaa arviointia, jonka se on tehnyt samoista todisteista tuomiossa Keramag ja tuomiossa Wabco, ja unionin yleinen tuomioistuin on näin ollen sen mukaan loukannut yhdenvertaisen kohtelun periaatetta ja in dubio pro reo -periaatetta.

190. Villeroy & Boch Francen osalta unionin yleinen tuomioistuin perusti nimittäin tuomionsa Villeroy & Boch Austria Ideal Standardin ja Roca Francen lausuntoihin, kun taas tuomiossa Keramag se katsoi, että Ideal Standardin lausunto ei olisi voinut yksinään olla riittävä todiste ja ettei komissio ollut voinut tukeutua Roca Francen lausuntoihin, koska ei ollut olemassa vähimmäishintojen koordinointia tukevaa näyttöä.

191. Villeroy & Boch SAS väittää, että unionin yleinen tuomioistuin totesi tuomiossa Keramag, että Duravit ym:iden lausuntoa ei ollut annettu sille tiedoksi hallinnollisen menettelyn kuluessa ja että näin ollen siihen ei voitu vedota sitä vastaan. Riidanalaisen päätöksen perustelut ovat virheelliset sen perusteella, että vahvistaakseen Ideal Standardin lausunnon unionin yleinen tuomioistuin tukeutui Duravit ym:iden lausuntoon.

192. Villeroy & Boch SAS katsoo, että näin tekemällä unionin yleinen tuomioistuin on rikkonut SEUT 263 artiklaa ja SEUT 296 artiklan toista kohtaa sekä loukannut syyttömyysolettaman periaatetta, joka sisältyy perusoikeuskirjan 48 artiklan 1 kohtaan ja ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn eurooppalaisen yleissopimuksen, joka allekirjoitettiin Roomassa 4.11.1950, 6 artiklan 2 kappaleeseen.

193. Siltä osin kuin on kyse ristiriidasta tuomion Keramag kanssa, viittaan tämän ratkaisuehdotuksen 45 kohtaan ja sitä seuraaviin kohtiin kyseisen tuomion osalta sekä 148 kohtaan ja sitä seuraaviin kohtiin (Duravit ym.) ja 168 kohtaan ja sitä seuraaviin kohtiin (Villeroy & Boch AG). Olen perustellut kyseisissä kohdissa ehdotukseni hylätä valitusperusteet, joiden osalta Duravit ym. ja Villeroy & Boch AG nojautuivat kyseiseen ristiriitaan.

194. Lisäksi yhdyn Villeroy & Boch SAS:n käsitykseen siitä, ettei Duravit ym:iden vastausta väitetiedoksiantoon voida käyttää todisteena. Kyseinen Villeroy & Boch SAS:n väite on kuitenkin tehoton, koska kyseistä vastausta ei ole selvästikään käytetty tuomion Villeroy & Boch Austria perusteena (katso viimeksi mainitun tuomion 295 kohta). Komissio ei itse kiistä sitä, että sen toteamus oli esitetty ainoastaan täydellisyyden vuoksi ja ettei kyseistä vastausta voitu ottaa huomioon, koska sitä ei ollut mainittu väitetiedoksiannossa eikä asiaseikkoja koskevassa kirjeessä.

195. Ensimmäinen valitusperuste on siis hylättävä.

b) Toinen valitusperuste (väitetty virheellinen oikeudellinen luonnehtiminen yhtenä kokonaisuutena pidettäväksi, monitahoiseksi ja jatketuksi rikkomiseksi – ristiriidat eri tuomioiden välillä)

196. Villeroy & Boch SAS väittää lähinnä, ettei unionin yleinen tuomioistuin ole esittänyt siitä samoja toteamuksia kuin tuomiossa Keramag, tuomiossa Duravit ja tuomiossa Wabco. Jos unionin yleinen tuomioistuin olisi noudattanut niitä, se ei olisi voinut todeta yhtenä kokonaisuutena pidettävää, jatkettua ja monitahoista rikkomista. Villeroy & Boch SAS nimittäin katsoo kyseisessä väitteessä

toissijaisesti, etteivät todisteet ole riittäviä, jotta sen voitaisiin katsoa syyllistyneen rikkomiseen: a) Ranskassa, tuomiossa Keramag esitettyjen toteamusten vuoksi, b) Italiassa, tuomiossa Duravit, tuomiossa Wabco ja tuomiossa Keramag esitettyjen toteamusten, jotka koskevat osallistumista rikkomiseen, osittaisen tai täydellisen kumoamisen vuoksi, c) Saksassa, tai d) Alankomaissa, sen vuoksi, että riidanalainen päätös on kumottu osittain emoyhtiön toiminnan osalta.

197. Sen lisäksi, että olen esittänyt perusteita ehdotukselleni hylätä Villeroy & Boch SAS:n ensimmäinen valitusperuste, jossa vedotaan unionin yleisen tuomioistuimen rinnakkaisten tuomioiden välisiin ristiriitoihin (katso tämän ratkaisuehdotuksen 189 kohta ja sitä seuraavat kohdat), on todettava vääriksi väitteet, joiden mukaan unionin yleinen tuomioistuin on kumonnut ”merkittävän osan toteamuksista” (valituksen 52 kohta).

198. Ranskan osalta kumoaminen on seurausta siitä, että eräs yritys oli osallistunut rikkomiseen vähäisemmässä määrin tai maantieteellisesti rajatummin.

199. Saksan ja Italian osalta unionin yleinen tuomioistuin ainoastaan lyhensi kahden muun yrityksen osallistumisen kestoa niiden osallistumiseen liittyvien olosuhteiden mukaan.

200. Alankomaiden osalta kumoaminen vähensi hieman emoyhtiön osallisuutta.

201. Lisäksi – kuten komissio on korostanut – pelkästään se, että tietyillä yrityksillä ei ole ehkä ollut tietoa rikkomisesta kokonaisuudessaan, ei ole ristiriidassa yhtenä kokonaisuutena pidettävän rikkomisen olemassaolon kanssa. Oikeuskäytännössä on nimenomaisesti erotettu yhtenä kokonaisuutena pidettävää rikkomista koskeva toteamus kunkin yrityksen vastuusta. Se, että tietyt yritykset eivät ole ehkä olleet tietoisia rikkomisen koko laajuudesta, selittyy sillä, että kyseiset yritykset keskittivät toimintansa ainoastaan tietyille markkinoille ja niiden toiminta muilla markkinoilla oli vähäisempää.

202. Toinen kanneperuste on näin ollen hylättävä perusteettomana.

C Asia Roca Sanitario v. komissio (ainoastaan toisen valitusperusteen ensimmäinen osa)

1. Suppea tiivistelmä asianosaisten perusteluista

203. Tässä osassa *Roca Sanitario* väittää, että vaikka unionin yleinen tuomioistuin on todennut, että rikkominen, josta sen katsottiin olevan vastuussa, oli maantieteellisesti tarkastellen vähemmän vakavaa kuin se rikkominen, johon kartellin ”kovaan ytimeen” (tai sisäpiiriin) kuuluvien yritysten katsottiin syyllistyneen,[60] unionin yleinen tuomioistuin ei ole tehnyt sen perusteella niitä johtopäätöksiä, jotka sen olisi pitänyt tehdä, koska se ei täyttä tuomiovaltaa käyttäessään alentanut Roca Sanitariolle määrättyjen sakkojen määrää mukauttamalla rikkomisen vakavuuteen perustuvaa kerrointa ja lisäsummakerrointa eikä todennut lieventävien olosuhteiden olemassaoloa. Unionin yleinen tuomioistuin on sen mukaan siten laiminlyönyt perusteluvelvollisuutta ja loukannut seuraamusten yksilökohtaisen määräämisen periaatetta ja yksilöllisen vastuun periaatetta, (perusoikeuskirjan 49 artiklan 3 kohdassa vahvistettua) suhteellisuusperiaatetta, yhdenvertaisen kohtelun periaatetta ja luottamuksensuojan periaatetta.

204. *Komissio* väittää ensinnäkin, että rikkomisten, joihin Roca Sanitario ja sen tytäryhtiöt ovat syyllistyneet, rajoitettu maantieteellinen ulottuvuus on otettu jo huomioon sakkojen perusmäärässä siltä osin kuin se on laskettu yksinomaan Ranskassa ja Itävallassa toteutuneen myynnin perusteella.

60 — Kyseiset yritykset vastaavat kahdeksaa komission riidanalaisen päätöksen johdanto-osan 797 perustelukappaleessa nimeämää konsernia, joiden se katsoo kuuluvan kartellin ”kovaan ytimeen”, koska ne ovat osallistuneet siihen kaikissa kyseisissä jäsenvaltioissa tai suurimmassa osassa niitä ja koska ne kuuluvat ainakin yhteen koordinointielimeen.

205. Vaikka maantieteellinen ulottuvuus mainitaan vuoden 2006 suuntaviivoissa tekijänä, joka on otettava huomioon määritettäessä sovellettavia kertoimia, sen merkitys on vain vähäinen, koska myyntien arvo on tältä osin riittävä mittari ja rikkomisen luonne on ratkaiseva arviointiin liittyvä tekijä. Komissio on siten kehittänyt käytännön, jonka mukaan silloin, kun maantieteellinen ulottuvuus vastaa koko Euroopan unionia tai Euroopan talousaluetta, sovelletaan vähäistä, yleensä 1 prosentin korotusta. Komission mukaan on kuitenkin perusteltua olla soveltamatta kyseistä käytäntöä, jos rikkominen on maantieteellisesti rajatumpaa, paitsi jos kyseinen prosenttiluku esitetään desimaalien tarkkuudella niiden jäsenvaltioiden lukumäärän mukaan, joissa rikkominen on tapahtunut. Käyttäessään kertoimia, joiden vaikutus on 15 prosenttia, komissio ei siten ole etääntynyt vuoden 2006 suuntaviivoissaan esitetyistä menetelmistä.

206. Komissio huomauttaa myös, ettei mikään velvoita unionin yleistä tuomioistuinta alentamaan oikeasuhteiseksi katsomansa sakon määrää pelkästään sen perusteella, että se katsoo, että kartellin muille osanottajille määrätyn sakon olisi pitänyt olla suurempi. Unionin yleinen tuomioistuin on päinvastoin toistuvasti kieltäytynyt sellaisesta alentamisesta nojautuen periaatteeseen, jonka mukaan ”kukaan ei voi vedota edukseen lainvastaisuuteen, johon on syyllistytty jonkun toisen hyväksi”. Sekä oikeuskäytännöstä että komission päätöksentekokäytännöstä ilmenee, etteivät kaikki erot rikkomiseen osallistumisessa välttämättä johda sakon alentamiseen sikäli kuin sakko heijastaa oikein asianomaisen yrityksen osallisuutta.

207. Lisäksi komissio väittää, ettei unionin tuomioistuin vaadi yksityiskohtaisia perusteluja, jos (sakon perusmäärän korottamiseksi sovellettavien) kertoimien mukainen korotus on lähellä 15:tä prosenttia.[61] Tuomiossa Roca Sanitario selitetään sen mukaan joka tapauksessa selvästi, minkä vuoksi kertoimet olivat asianmukaiset.

208. Komissio katsoo, että väite, joka koskee kyseisen tuomion epäjohdonmukaisuutta rinnakkaisten kanteiden johdosta annettuihin tuomioihin nähden, on jätettävä tutkimatta sen perusteella, että sen tutkiminen edellyttäisi asiassa merkityksellisten tosiseikkojen vertailevaa analyysia. Unionin yleinen tuomioistuin on sen mukaan soveltanut joka tapauksessa samoja 15 prosentin korotuksen kertoimia muihin sellaisiin yrityksiin, joiden ei ole katsottu olevan vastuussa kartellista kokonaisuudessaan, kuten Duravitiin ja Dornbrachtiin.

2. Oikeudellinen arviointi

a) Katsaus oikeuskäytäntöön

209. Viittaan ensin asiassa Telefónica ja Telefónica de España v. komissio (C-295/12 P, EU:C:2013:619) antamaani ratkaisuehdotukseen, jossa olen analysoinut yksityiskohtaisesti unionin yleisen tuomioistuimen täyteen tuomiovaltaan liittyviä ongelmia.[62]

61 — Tuomio Team Relocations ym. v. komissio (C-444/11 P, EU:C:2013:464, 118–126 kohta).

62 — Ks. mm. myös julkisasiamies Fennellyn ratkaisuehdotus Compagnie maritime belge transports ym. v. komissio (C-395/96 P ja C-396/96 P, EU:C:1998:518, 184 kohta); julkisasiamies Mischon ratkaisuehdotus Weig v. komissio (C-280/98 P, EU:C:2000:260, 43–45 kohta); julkisasiamies Kokottin ratkaisuehdotus Technische Unie v. komissio (C-113/04 P, EU:C:2005:752, 132 kohta); julkisasiamies Poiares Maduron ratkaisuehdotus Groupe Danone v. komissio (C-3/06 P, EU:C:2006:720, 41–59 kohta); julkisasiamies Botin ratkaisuehdotus E.ON Energie v. komissio (C-89/11 P, EU:C:2012:375, 115 kohta) ja julkisasiamies Mengozzin ratkaisuehdotus komissio ym. v. Siemens Österreich ym. (C-231/11 P–C-233/11 P, EU:C:2013:578, 94 kohta).

210. Nyt käsiteltävän valituksen osalta on todettava unionin tuomioistuimen tuomioistuinvalvonnan laajuudesta tässä yhteydessä, että vaikka pelkästään unionin yleisellä tuomioistuimella on toimivalta valvoa sitä, miten komission on yksittäistapauksessa arvioitava lainvastaisen toiminnan vakavuutta, unionin tuomioistuimen on muutoksenhaun yhteydessä valvottava ensinnäkin sitä, onko unionin yleinen tuomioistuin ottanut asianmukaisella tavalla huomioon kaikki ne tekijät, jotka ovat olennaisia arvioitaessa sitä, miten vakavana tiettyä menettelytapaa on pidettävä SEUT 101 artiklan ja asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan valossa. [63]

211. Lisäksi on niin, että kun unionin yleinen tuomioistuin ratkaisee sakkojen suuruuden, sitä sitovat tämän täyden tuomiovallan käytössä samat oikeudelliset vaatimukset kuin ne, joita sovelletaan komissioon sen määrätessä seuraamuksia, ja siten erityisesti niiden yritysten, jotka ovat osallistuneet SEUT 101 artiklan vastaiseen sopimukseen, välisen yhdenvertaisen kohtelun periaate. [64]

212. Huomautan, että periaate, jonka mukaan unionin tuomioistuimen asiana ei ole korvata kohtuullisuussyistä unionin yleisen tuomioistuimen täyden tuomiovaltansa perusteella tekemää harkintaa omallaan, [65] ei estä unionin tuomioistuinta tarkistamasta, noudatetaanko kyseistä velvollisuutta.

213. Unionin tuomioistuin on nimittäin jo alentanut sakkoa tilanteissa, joissa unionin yleinen tuomioistuin oli soveltanut yritykseen ankarampaa kohtelua kuin muihin samaan kartelliin osallistuneisiin yrityksiin perustelematta tätä objektiivisesti, [66] koska täyden tuomiovallan käyttäminen ei saa johtaa syrjintään samaan rikkomiseen osallistuneiden yritysten välillä. [67]

b) Unionin yleinen tuomioistuin totesi epäyhdenvertaisen kohtelun, mutta ei ryhtynyt sen johdosta mihinkään toimenpiteisiin

214. Kun unionin yleinen tuomioistuin totesi kyseisessä tapauksessa (187 kohta), että rikkomisesta, johon ”kovaan ytimeen” kuuluvat yritykset olivat osallistuneet, olisi ”pitänyt” erityisesti sen laajemman maantieteellisen ulottuvuuden vuoksi määrätä sakko, joka on laskettu suurempien ”rikkomisen vakavuuskertoimen” ja ”lisäsummakertoimen” perusteella, *se totesi, että erilaisia tilanteita* (toisin sanoen ”kovaan ytimeen” kuuluvien yritysten tilannetta ja muiden yritysten tilannetta) *oli kohdeltu virheellisesti samalla tavalla*.

63 — Tuomio Baustahlgewebe v. komissio (C-185/95 P, EU:C:1998:608, 128 kohta) ja tuomio Dansk Rørindustri ym. v. komissio (C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P–C-208/02 P ja C-213/02 P, EU:C:2005:408, 244 kohta).

64 — Ks. vastaavasti tuomio Sarrió v. komissio (C-291/98 P, EU:C:2000:631, 96 ja 97 kohta); tuomio komissio ym. v. Siemens Österreich ym. (C-231/11 P–C-233/11 P, EU:C:2014:256, 105 kohta) ja julkisasiamies Poiares Maduron ratkaisuehdotus Groupe Danone v. komissio (C-3/06 P, EU:C:2006:720, 53 kohta).

65 — Ks. mm. tuomio Finsider v. komissio (C-320/92 P, EU:C:1994:414, 46 kohta).

66 — Ks. vastaavasti tuomio Weig v. komissio (C-280/98 P, EU:C:2000:627, 67 ja 68 kohta). Tuomiossa Salzgitter Mannesmann v. komissio (C-411/04 P, EU:C:2007:54, 68 kohta) todetaan, että ”vaikka silloin, kun ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin päättää täyttä harkintavaltaansa käyttäen yrityksille yhteisön oikeuden rikkomisen vuoksi maksettavaksi määrättyjen sakkojen suuruudesta, yhteisöjen tuomioistuin ei voi valituksen yhteydessä korvata kohtuullisuussyistä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen harkintaa omallaan, tämän harkintavallan käyttäminen ei kuitenkaan saa johtaa siihen, että yrityksiä, jotka ovat olleet osallisina perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdan vastaisessa sopimuksessa tai yhdenmukaistetussa menettelytavassa, kohdellaan eri tavalla sakkojen suuruudesta päätettäessä”; ks. tuomio Sarrió v. komissio (C-291/98 P, EU:C:2000:631, 96 ja 97 kohta) ja tuomio Limburgse Vinyl Maatschappij ym. v. komissio (C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P–C-252/99 P ja C-254/99 P, EU:C:2002:582, 617 kohta). Ks. myös tuomio Dalmine v. komissio (C-407/04 P, EU:C:2007:53, 152 kohta ja sitä seuraavat kohdat) ja tuomio Evonik Degussa v. komissio (C-266/06 P, EU:C:2008:295, 95 ja 114 kohta).

67 — Tuomio Dansk Rørindustri ym. v. komissio (C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P–C-208/02 P ja C-213/02 P, EU:C:2005:408, 337 kohta): ”jos ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin aikoo yhden kyseessä olevan yrityksen osalta nimenomaisesti poiketa komission käyttämästä laskentatavasta, jota se ei ole kyseenalaistanut, sen on perusteltava tämä valituksenalaisessa tuomiossa”. Unionin tuomioistuin on katsonut tuomiossa Guardian Industries ja Guardian Europe v. komissio (C-580/12 P, EU:C:2014:2363, 78 kohta), että ”tältä osin on riittävää todeta, että kun unionin tuomioistuin on todennut riidanalaisen päätöksen lainvastaisuuden, se voi täyden harkintavaltansa puitteissa korvata komission arvioinnin omallaan ja tämän seurauksena poistaa sakon tai alentaa tai korottaa sen määrää – –. Tätä harkintavaltaa käytetään ottaen huomioon kaikki tosiseikat – –. Näin ollen komission edellä mainittu väite on hylättävä.” Tämän vuoksi unionin tuomioistuin on katsonut 80 kohdassa, että Guardianille riidanalaisen päätöksen 2 artiklassa määrätyn sakon määrää oli syytä alentaa 30 prosentilla ja vahvistaa kyseinen määrä 103 600 000 euroksi (alkuperäinen määrä oli 148 000 000 euroa).

215. Unionin yleinen tuomioistuin ei kuitenkaan tarkistanut sakon perusmäärää ylös- eikä alaspäin vaan säilytti kaikilla yrityksillä saman rikkomisen vakavuuteen perustuvan kertoimen ja saman varoittavan vaikutuksen vuoksi sovellettavan kertoimen, joiden vaikutus on 15 prosenttia. [68]

216. Tämän johtopäätöksen perustelemiseksi unionin yleinen tuomioistuin katsoi tuomion Roca Sanitario 169 kohdassa kumoamisvaatimuksen tueksi esitettyjen kanneperusteiden tutkimisen yhteydessä, että ”vaikka oletettaisiin, että on katsottava, että komission olisi pitänyt kyseisiä kertoimia määrittäessään kohdella yhtenä kokonaisuutena pidettävään rikkomiseen, joka kattaa kuusi unionin aluetta ja koskee kolmea tuotteiden alaryhmää, osallistuneita yrityksiä eri tavalla kuin niitä, jotka osallistuivat yhtenä kokonaisuutena pidettävään rikkomiseen vain yhdellä alueella, sellainen erilainen kohtelu ei olisi kuitenkaan voinut hyödyttää kantajaa. Kuten [kyseisen] tuomion 155 kohdassa on todettu ’lisäsummakertoimesta’, komissio saattoi nimittäin vuoden 2006 suuntaviivojen 25 kohdan mukaisesti perustellusti ottaa sakon määrää laskiessaan huomioon vaikutukseltaan 15 prosentin ’lisäsummakertoimen’, joka ei ole suhteeton sen kilpailunvastaisen toiminnan vakavuuteen nähden, johon kantajan katsotaan syyllistyneen. Samoista syistä kuin ne, jotka mainitaan [kyseisen tuomion] 155 kohdassa, komission kyseisten suuntaviivojen 21–23 kohdan mukaisesti käyttämä vaikutukseltaan 15 prosentin ’rikkomisen vakavuuskerroin’ on perusteltu ja suhteellisuusperiaatteen mukainen. Näin ollen se, ettei riidanalaisen päätöksen adressaattiyrityksiä kohdeltu eri tavoin, ei tapahtunut kantajan kustannuksella”.

217. Todettuaan tuomionsa 168 kohdassa, että rikkomisen, johon Roca Sanitarion katsottiin syyllistyneen, suhteellinen vakavuus oli vähäisempi, unionin yleinen tuomioistuin väistelee siten kysymystä siitä, onko kyseessä syrjintä vai ei. Se toteaa vain, ettei syrjintää tapahtunut Roca Sanitarion kustannuksella, ja katsoo, ettei erilainen kohtelu olisi voinut missään tapauksessa hyödyttää Roca Sanitariota, koska sille määrätyn sakon määrä ei ollut suhteeton.

218. Unionin yleinen tuomioistuin muistuttaa tuomion Roca Sanitario 185 kohdassa vastauksessaan niihin kanneperusteisiin, joihin on vedottu sakon määrän alentamista koskevien vaatimusten tueksi, että se on ”todennut [kyseisen tuomion] 168–170 kohdassa, ettei komissio loukannut yhdenvertaisen kohtelun periaatetta soveltaessaan kantajaan rikkomisen vakavuuteen perustuvaa kerrointa ja lisäsummakerrointa, joiden vaikutus on 15 prosenttia. Toisaalta on huomautettava, että kuten edellä 155 kohdassa on todettu, komissio saattoi vuoden 2006 suuntaviivojen 21–23 ja 25 kohdan mukaisesti perustellusti katsoa, että rikkomisen vakavuuteen perustuva kerroin ja lisäsummakerroin, joiden vaikutus on 15 prosenttia, eivät olleet suhteettomia rikkomisen vakavuuteen nähden”.

219. Unionin yleinen tuomioistuin toteaa 187 kohdassa, että ”sillä, että yrityksille, jotka osallistuivat kuusi jäsenvaltiota ja kolme tuotteiden alaryhmää kattavaan yhtenä kokonaisuutena pidettävään kilpailusääntöjen rikkomiseen, olisi pitänyt määrätä sakko, joka on laskettu suurempien ’rikkomisen vakavuuskertoimen’ ja ’lisäsummakertoimen’ perusteella kuin 15 prosentin kertoimien perusteella, joita käytettiin seuraamuksen määräämiseen kantajalle, ei kuitenkaan voida pätevästi perustella sitä, että unionin yleinen tuomioistuin määrää sille täyttä harkintavaltaansa käyttäen sakon, jonka määrä ei ole riittävän varoittava sen rikkomisen, johon se osallistui, vakavuuteen nähden”.

220. Kohtelu oli sen mukaan siten epätasa-arvoista, mutta yhdenvertaisen kohtelun periaatetta ei sen mukaan loukattu, koska sakko oli edelleen oikeasuhteinen!

221. Tässä yhteydessä on syytä muistuttaa, että perusoikeuskirjan 49 artiklan 3 kohdasta ilmenee, että ”rangaistus ei saa olla epäsuhteessa rikoksen vakavuuteen”. Kyseisen säännön mukaan on epäjohdonmukaista todeta, että rikkominen oli luonteeltaan vähemmän vakavaa, mutta määrättävä sanktio on samansuuruinen kuin vakavammista rikkomisista rinnakkaisissa tuomioissa määrätyt sanktiot.

68 — Unionin yleinen tuomioistuin käyttää siitä ilmaisua ”lisämäärä”.

222. Huomautan, että todettuaan, että rikkominen, josta Roca Sanitariota arvostellaan, on vähemmän vakavaa, unionin yleinen tuomioistuin ei alentanut sen sakon määrää, kun se jatkoi saman rikkomisen vakavuuteen perustuvan kertoimen ja saman varoittavan vaikutuksen vuoksi sovellettavan kertoimen soveltamista siihen kuin ”kovaan ytimeen” kuuluvien yritysten sakkoihin, joiden osalta komission olisi unionin yleisen tuomioistuimen mukaan pitänyt käyttää suurempia kertoimia.

223. Tässä yhteydessä kysymys kuuluu, saiko unionin yleinen tuomioistuin kieltäytyä soveltamasta Roca Sanitarioon sellaisia pienempiä kertoimia, joiden ansiosta olisi voitu palauttaa yhdenvertainen kohtelu muiden osallistujien kanssa, sen perusteella, että se olisi vastoin suhteellisuusperiaatetta, joka edellyttää sakkojen riittävän varoittavaa tasoa.

224. Mielestäni asia ei ole niin.

225. Mikäli noudatetaan unionin yleisen tuomioistuimen, joka erotti Roca Sanitarion ja muiden osallistujien rikkomisen toisistaan, koska ne olivat vakavuudeltaan eriasteisia, ajatuksenkulkua, olisi nimittäin pääteltävä, ettei sakon varoittavuus liity millään tavoin rikkomisen vakavuuteen, vaikka unionin yleinen tuomioistuin puhuu 187 kohdassa sakon määrän varoittavasta vaikutuksesta *rikkomisen vakavuuteen nähden*.

226. On selvää, että jos määrätty sakko on sama kahdesta vakavuudeltaan eriasteisesta rikkomuksesta, joko se ei ole riittävän varoittava toiselle tai sitten se on suhteeton toiselle. Koska vakavammasta rikkomisesta vastuussa oleville määrätyn sakon määrää ei ole tarkistettu, samansuuruinen sakko, joka on määrätty vähemmän vakavaan rikkomiseen syyllistyneelle, on väistämättä suhteeton.

227. Unionin yleinen tuomioistuin ei voinut korjata yhtenä kokonaisuutena pidettävän, jatketun ja monitahoisen rikkomisen, johon eräs kantaja osallistui, maantieteellistä ulottuvuutta esimerkiksi siten, että kuuden jäsenvaltion sijaan rikkominen kattaisi vain kaksi jäsenvaltiota (kuten se teki asiassa Dornbracht v. komissio, T-386/10, EU:T:2013:450), tai toteamalla, että rikkomisesta, johon ”kovaan ytimeen” kuuluvat yritykset olivat syyllistyneet, olisi ”pitänyt” sen laajemman maantieteellisen ulottuvuuden vuoksi määrätä sakko, joka on laskettu suurempien ”rikkomisen vakavuuskertoimen” ja ”lisäsummakertoimen” perusteella (tuomion Roca Sanitario 187 kohta), myöntäen siten, että erilaisia tilanteita on kohdeltu virheellisesti samalla tavalla (kuten se on tehnyt nyt käsiteltävässä asiassa), *ja päättää samalla yhtäältä olla nostamatta ”kovaan ytimeen” kuuluvien yritysten sakkoja ja toisaalta päättää, että esimerkiksi Roca Sanitariolle määrättyä sakkoa ei voida alentaa (eikä edes kyseisiä kertoimia pienentää), esittämättä tältä osin kuitenkaan riittäviä perusteluja*.

228. Kuten unionin yleinen tuomioistuin on todennut tuomiossa Mamoli Robinetteria v. komissio (T-376/10, EU:T:2013:442, 174 kohta), ”kuusi unionin aluetta kattavan ja kolmea tuotteiden alaryhmää koskevan kilpailusääntöjen rikkomisen ei nimittäin voida pätevästi katsoa olevan yhtä vakava kuin ainoastaan yhden jäsenvaltion alueella toteutettu ja kahta tuotteiden alaryhmää koskeva rikkominen. Kun otetaan huomioon niiden vaikutukset unionin kilpailuun, ensin mainittua rikkomista on pidettävä vakavampana kuin toiseksi mainittua rikkomista”.

229. Katson lisäksi, ettei unionin yleinen tuomioistuin ole noudattanut omaa oikeuskäytäntöään, joka koskee sakon määrän porrastamista sen rikkomisen vakavuuden mukaan, johon kunkin yrityksen katsotaan syyllistyneen tapauksessa, jossa on kyseessä yhtenä kokonaisuutena pidettävä, jatkettu ja monitahoinen rikkominen. Seuraamusten yksilökohtaisen määräämisen, yksilöllisen vastuun ja syrjimättömyyden periaatteiden nojalla vähäisemmän vastuun pitäisi nimittäin periaatteessa heijastua sakon määrään.

230. Oikeasuhteisuuden tai varoittavan vaikutuksen tarkastelemiseksi objektiivisesti unionin yleinen tuomioistuin katsoo tarpeelliseksi tukeutua vuoden 2006 suuntaviivoihin. Muistutan tässä yhteydessä, että kyseisissä suuntaviivoissa ”vahvistetaan käytännesääntöjä, joissa ilmaistaan noudatettava käytäntö ja joista komissio voi poiketa – – vain, jos se perustelee kyseisen poikkeamisen syillä, jotka ovat

sopusoinnussa yhdenvertaisen kohtelun periaatteen kanssa”.[69] Niitä ei siten voida eikä unionin yleinen tuomioistuin voi soveltaa niitä kaavamaisesti ja automaattisesti, jos ne johtavat epäyhdenvertaiseen kohteluun.[70]

231. Unionin yleinen tuomioistuin on lisäksi jo todennut yhdenvertaisen kohtelun periaatteen loukkaamisia ja on sen perusteella alentanut sakkoja. Se teki näin tuomiossa Bolloré ym. v. komissio (T-109/02, T-118/02, T-122/02, T-125/02, T-126/02, T-128/02, T-129/02, T-132/02 ja T-136/02, EU:T:2007:115, 694 kohta ja sitä seuraavat kohdat)[71] ja tuomiossa Chalkor v. komissio (T-21/05, EU:T:2010:205, 104–113 kohta). Samassa tuomiossa unionin yleinen tuomioistuin katsoi perustellusti, että ”yritykselle ei voida – – milloinkaan määrätä sakkoa, jonka määrä on laskettu sellaiseen salaiseen yhteistyöhön osallistumisen perusteella, josta sen ei katsota olevan vastuussa” (93 kohta).[72]

232. Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä ilmenee myös, että on olemassa positiivinen velvoite (eikä mahdollisuus, kuten unionin yleinen tuomioistuin näyttää katsovan) ottaa sakkojen määrässä huomioon rikkomisen vähäisempi vakavuuden aste: ”*arvioitaessa* kilpailusääntöjen rikkomisen *vakavuutta ja* tarvittaessa *määritettäessä sakkoa on otettava huomioon* se, ettei yritys ole osallistunut kaikkiin kartellin muodostaviin seikkoihin, tai sen vähäinen osuus niillä osa-alueilla, joihin se on osallistunut” (kursivointi tässä).[73]

c) Perustelujen ydin?

233. On tärkeää huomauttaa, ettei unionin yleinen tuomioistuin ole selittänyt mitenkään, millä tavalla Roca Sanitariolle määrätyn sakon perusmäärän alentaminen, vaikka vähäinen, olisi johtanut määrään, joka ei ole riittävän varoittava (näin ollen se ei ole myöskään perustellut riittävän hyvin, miksi 15 prosenttia oli asianmukainen). Unionin yleinen tuomioistuin on ainoastaan todennut, että sovelletut kertoimet olivat ”asianmukaisia” Roca Sanitariolle. Se ei selvästikään ole asianmukainen perustelu! Lisäksi on todettava, että tuomiossa Roca Sanitario käsitellään ainoastaan ”lisämäärää” (koskevaa kerrointa) eikä edes mainita rikkomisen vakavuuden perusteella sovellettavaa kerrointa.

d) Onko kaiken erottelun kyseisten yritysten tilanteessa heijastuttava sakon määrään?

234. Oikeuskäytännössä vaaditaan myös, että sakkojen määrässä otetaan huomioon rikkomisen suhteellinen vakavuus, kun sama rikkominen on luettava monien osallistujien syyksi.[74] Tällä vaatimuksella pyritään takaamaan seuraamusten yksilökohtaisen määräämisen periaate.

235. Unionin tuomioistuin on tosin korostanut, ettei sellainen periaate edellytä, että sakkojen määrien olisi heijastettava yritysten välisiä kaikenlaisia eroavaisuuksia näiden liikevaihdon osalta.[75]

69 — Tuomio KME Germany ym. v. komissio (C-389/10 P, EU:C:2011:816, 127 kohta).

70 — Kuten olen jo selittänyt ratkaisuehdotuksessani Telefónica ja Telefónica de España v. komissio (C-295/12 P, EU:C:2013:619), unionin yleinen tuomioistuin ei voi vedota komission suuntaviivoissa esitettyihin sääntöihin ja soveltaa niitä automaattisesti, kuten tuomion Roca Sanitario 185 kohdassa ehdotetaan, varsinkaan, jos sellaisen soveltamisen yhteydessä ei taata yhdenvertaisen kohtelun periaatteen noudattamista.

71 — Unionin tuomioistuin on kumonnut tuomion osittain, mutta muista syistä ja ainoastaan siltä osin kuin se koskee Bolloréta (tuomio Papierfabrik August Koehler ym. v. komissio, C-322/07 P, C-327/07 P ja C-338/07 P, EU:C:2009:500).

72 — Ks. myös tuomio Sigma Tecnologie v. komissio (T-28/99, EU:T:2002:76, 79–82 kohta), jossa yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on osittain kumonnut päätöksen, koska Sigma ei ollut vastuussa koko rikkomisesta, ja alensi sakkoa tässä tapauksessa 10 prosentilla. Myös tuomiossa IMI ym. v. komissio (T-18/05, EU:T:2010:202, 157 kohta) sakkoa alennettiin 10 prosentilla, jotta se heijastaisi sitä, ettei IMI osallistunut joukkoon kilpailunvastaisia menettelytapoja. Ks. myös tuomio Adriatica di Navigazione v. komissio (T-61/99, EU:T:2003:335, 190 ja 191 kohta).

73 — Tuomio komissio v. Anic Partecipazioni (C-49/92 P, EU:C:1999:356, 90 kohta). Vastaavasti tuomio Archer Daniels Midland v. komissio (T-59/02, EU:T:2006:272, 296 kohta); tuomio AC-Treuhand v. komissio (T-99/04, EU:T:2008:256, 131 kohta); tuomio IMI ym. v. komissio (T-18/05, EU:T:2010:202, 164 kohta) ja tuomio Chalkor v. komissio (T-21/05, EU:T:2010:205, 92 kohta).

74 — Tuomio Suiker Unie ym. v. komissio (40/73–48/73, 50/73, 54/73–56/73, 111/73, 113/73 ja 114/73, EU:C:1975:174, 623 kohta); tuomio komissio v. Anic Partecipazioni (C-49/92 P, EU:C:1999:356, 150 kohta) ja tuomio Hercules Chemicals v. komissio (C-51/92 P, EU:C:1999:357, 110 kohta).

75 — Tuomio Dansk Rørindustri ym. v. komissio (C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P–C-208/02 P ja C-213/02 P, EU:C:2005:408, 312 kohta).

236. Mielestäni on loogista ajatella, että tämän rajoituksen – joka merkitsee sen myöntämistä, ettei täydellistä tasapuolisuutta kyseisten osallistujien välillä ole mahdollista varmistaa – on katettava analogisesti maantieteelliseen ulottuvuuteen liittyvä erottelu ja siten todettujen rikkomusten vakavuus.

237. Näin on sitäkin suuremmalla syyllä, kun myyntien arvon huomioon ottaminen sakon perusmäärän laskemisessa vaikuttaa jo liikevaihtoa koskevan erottelun tavoin.

238. Tämän vuoksi on arvioitava, onko siitä, ettei sitä, että rikkomisen, josta Roca Sanitarion katsottiin olevan vastuussa, suhteellinen vakavuus oli vähäisempi, ole otettu huomioon määritettäessä rikkomisen vakavuuteen perustuvaa kerrointa ja lisäsummakerrointa, seurannut intensiteettikynnyksen, jonka yläpuolella syrjintä on poistettava, ylittävää erottelua.

239. Ensinnäkin katson, että lukuun ottamatta maantieteellistä ulottuvuutta unionin yleisen tuomioistuimen tuomiossa ei erotella toisistaan Roca Sanitarion tytäryhtiöiden toiminnan, josta Roca Sanitarion oli vastattava, vakavuutta ja ”kovaan ytimeen” kuuluvien yritysten (jotka ovat kartellin alullepanijoita ja jotka ovat Roca Sanitarion mukaan toteuttaneet toimenpiteitä sen laajentamiseksi sekä sen täytäntöönpanon ja koordinoinnin takaamiseksi Euroopan tasolla)[76] toiminnan vakavuutta. On riittävää todeta, että unionin yleinen tuomioistuin on jättänyt tekemättä tuomiossaan mitään viittauksia siihen, ettei Roca Sanitario kuulunut kartellin kovaan ytimeen ja että yksi sen tytäryhtiöistä oli osallistunut kartelliin ainoastaan kahden, ei kolmen, tuotteiden alaryhmän osalta.

240. Tuomiossa Deutsche Telekom v. komissio (C-280/08 P, EU:C:2010:603, 274 kohta) unionin tuomioistuin toteaa seuraavaa: ”tekijöitä, jotka voivat vaikuttaa kilpailusääntöjen rikkomisten vakavuuden arviointiin, ovat kunkin *yrityksen käyttäytyminen*, *yrityksen osuus kyseisen menettelytavan luomisessa*,[77] hyöty, jonka se on saanut tästä menettelytavasta, yrityksen koko, kyseisten tavaroiden arvo sekä se vaara, joka tällaisista kilpailusääntöjen rikkomisista aiheutuu unionin tavoitteiden toteuttamiselle” (kursivointi tässä).[78]

241. Oikeuskäytännöstä ilmenee myös selvästi, että arvioitaessa kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta ja tarvittaessa määritettäessä sakkoa on otettava huomioon se, ettei yritys ole osallistunut kaikkiin kartellin muodostaviin seikkoihin, tai sen vähäinen osuus niillä osa-alueilla, joihin se on osallistunut.[79]

76 — Ks. kannekirjelmän 97–102 kohta ja alaviite 71.

77 — Tuomio Cimenteries CBR ym. v. komissio (T-25/95, T-26/95, T-30/95–T-32/95, T-34/95–T-39/95, T-42/95–T-46/95, T-48/95, T-50/95–T-65/95, T-68/95–T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 ja T-104/95, EU:T:2000:77, 4949 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen). Ks. myös tuomio voestalpine ja voestalpine Wire Rod Austria v. komissio (T-418/10, EU:T:2015:516, 408 kohta ja sitä seuraavat kohdat). Siltä osin kuin on kyse voestalpine ja voestalpine Austria Drahtille viimeksi mainitussa tuomiossa yhteisvastuullisesti määrätystä sakosta, unionin yleinen tuomioistuin huomauttaa siinä, ettei komissio ole näyttänyt toteen, että voestalpine Austria Draht oli välittömästi osallistunut Club Zurichiin, Club Europeen tai Club Españaan, toisin sanoen kartellin olennaisiin osiin. Unionin yleinen tuomioistuin huomauttaa sitä vastoin, että voestalpine Austria Drahtin on aivan oikein todettu osallistuneen Club Italiaan sen kauppaedustajan Italiassa harjoittaman kilpailunvastaisen toiminnan vuoksi, vaikkei minkään todisteen nojalla ole mahdollista katsoa, että voestalpine Austria Draht tiesi kyseisen edustajan kilpailunvastaisesta toiminnasta. Kauppaedustajan on nimittäin katsottava olleen kyseisen yrityksen osa, kun se toimi yksinomaan Italian kattavien valtuuksiensa mukaisesti. Unionin yleinen tuomioistuin katsoo kuitenkin, ettei voestalpine Austria Drahtin voitu katsoa olevan vastuussa kyseisen edustajan kilpailunvastaisesta toiminnasta Italian markkinoiden ulkopuolella. Nämä seikat huomioon ottaen unionin yleinen tuomioistuin päätti laskea kahdelle yhtiölle yhteisvastuullisesti määrätyn sakon määrän 22 miljoonasta eurosta 7,5 miljoonaan euroon.

78 — Ks. analogisesti tuomio Musique Diffusion française ym. v. komissio (100/80–103/80, EU:C:1983:158, 129 kohta) ja tuomio Dansk Rørindustri ym. v. komissio (C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P–C-208/02 P ja C-213/02 P, EU:C:2005:408, 242 kohta). Jos useampi yritys on rikkonut kilpailusääntöjä, on tutkittava kunkin yrityksen osallistumiseen liittyvä rikkomisen suhteellinen vakavuus (tuomio Hercules Chemicals v. komissio, C-51/92 P, EU:C:1999:357, 110 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

79 — Tuomio komissio v. Anic Partecipazioni (C-49/92 P, EU:C:1999:356, 90 kohta) ja tuomio Aalborg Portland ym. v. komissio (C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P ja C-219/00 P, EU:C:2004:6, 86 kohta).

242. Erityisesti kun kyse on yhtenä kokonaisuutena pidettävästä rikkomisesta sellaisen jatketun ja monitahoisen rikkomisen merkityksessä, johon on koottu yhteen useita sopimuksia ja yhdenmukaistettuja menettelytapoja eri markkinoilla, joilla kilpailusääntöjen rikkojat eivät ole kaikki läsnä tai voivat olla vain osittain tietoisia kokonaissuunnitelmasta, seuraamukset on vahvistettava tapauskohtaisesti kyseessä olevien yritysten menettelyn ja ominaispiirteiden perusteella. [80]

243. Tässä yhteydessä suhteellisuusperiaate edellyttää, että sakko vahvistetaan oikeassa suhteessa seikkoihin, jotka on otettava huomioon sekä rikkomisen objektiivisen vakavuuden arvioimiseksi sellaisenaan että sakotetun yrityksen rikkomiseen osallistumisen suhteellisen vakavuuden arvioimiseksi. [81]

244. Tämän jälkeen on syytä huomauttaa, että tuomion Roca Sanitario 186 kohdassa unionin yleinen tuomioistuin perustellusti korjaa riidanalaisessa päätöksessä käyttämäänsä lähestymistapaa ja toteaa, että Roca Sanitarion tytäryhtiöiden vähäisempi osallistuminen, joka koski ainoastaan kahta kuudesta kokonaiskartellin, josta on määrätty rangaistus, kansallisista osista, heijastaa väistämättä vähemmän vakavaa toimintaa kuin useampiin kartellin osiin osallistuneiden yritysten toiminta. [82]

245. Se toteaa kuitenkin 187 kohdassa, että ”sillä, että yrityksille, jotka osallistuivat kuusi jäsenvaltiota ja kolme tuotteiden alaryhmää kattavaan yhtenä kokonaisuutena pidettävään kilpailusääntöjen rikkomiseen, olisi pitänyt määrätä sakko, joka on laskettu suurempien ’rikkomisen vakavuuskertoimen’ ja ’lisäsummakertoimen’ perusteella kuin 15 prosentin kertoimien perusteella, joita käytettiin seuraamuksen määräämiseen kantajalle, ei kuitenkaan voida pätevästi perustella sitä, että unionin yleinen tuomioistuin määrää sille täyttä harkintavaltaansa käyttäen sakon, jonka määrä ei ole riittävän varoittava sen rikkomisen, johon se osallistui, vakavuuteen nähden”.

246. Edellä esitetty tuo esiin sen, ettei seuraamusten yksilökohtaisen määräämisen periaatetta ole noudatettu ja että jälleen on jätetty perustelematta se, ettei toteamus, jonka mukaan rikkominen on vähemmän vakavaa, ole vaikuttanut sakon määrään.

247. Komission mukaan tosin se, että kyseisten yritysten rikkominen oli vähemmän vakavaa, heijastui jo riittävästi niiden myyntien valintaan, joihin on sovellettu rikkomisen vakavuuteen perustuvaa kerrointa ja varoittavan vaikutuksen vuoksi sovellettavaa kerrointa. Unionin yleinen tuomioistuin kuitenkin hylkäsi tämän väitteen sekä tuomiossa Roca Sanitario (ks. 186 kohta) että useissa samaa kartellia koskevissa rinnakkaisissa tuomioissa. Lisäksi kyseisissä tuomioissa huomautetaan, että koska todettu rikkominen oli vähemmän vakavaa, komission olisi pitänyt soveltaa erillistä rikkomisen vakavuuteen perustuvaa kerrointa ja lisäsummakerrointa.

248. Unionin yleinen tuomioistuin on siten todennut tuomiossa Zucchetti Rubinetteria v. komissio (T-396/10, EU:T:2013:446, 114–119 kohta) seuraavaa, mielestäni perustellusti: ”tosiseikkojen arviointivirheestä, johon kantaja vetoaa, on todettava, että komissio katsoi virheellisesti, että 15 prosentin ’rikkomisen vakavuuskerroin’ ja ’lisäsummakerroin’ olivat perusteltuja sen vuoksi, että riidanalaisessa päätöksessä tarkoitetut yritykset olivat osallistuneet yhtenä kokonaisuutena pidettävään kilpailusääntöjen rikkomiseen, joka koskee kolmea tuotteiden alaryhmää ja kattaa kuusi jäsenvaltiota. Kuten komissio itse katsoi riidanalaisen päätöksen 879 perustelukappaleessa, kantaja on osallistunut rikkomiseen, joka liittyy ’hintojen koordinoimiseen’, eikä ’hinnoista sopimisesta tehtyyn

80 — Ks. analogisesti tuomio Britannia Alloys & Chemicals v. komissio (C-76/06 P, EU:C:2007:326, 44 kohta).

81 — Ks. vastaavasti ja ottaen huomioon myöhempi erottelu vuoden 2006 suuntaviivojen 22 ja 23 kohdassa tarkoitetun rikkomisen objektiivisen vakavuuden ja rikkomiseen osallistumisen suhteellisen vakavuuden välillä, jota arvioidaan näiden suuntaviivojen 27 kohdassa ja sitä seuraavissa kohdissa tarkoitettujen yritykselle ominaisten seikkojen valossa, tuomio Jungbunzlauer v. komissio (T-43/02, EU:T:2006:270, 226–228 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

82 — ”Komissio on tosin käyttänyt rikkomisen vakavuuskerrointa ja lisäsummakerrointa, joiden vaikutus on 15 prosenttia, kuten riidanalaisen päätöksen johdanto-osan 1211 perustelukappaleesta ilmenee, laskeakseen yhtenä kokonaisuutena pidettävään kilpailusääntöjen rikkomiseen, joka koskee kolmea tuotteiden alaryhmää ja kattaa kuusi jäsenvaltiota, osallistuneille yrityksille määrättävien sakkojen määrän. *Kyseinen rikkominen on maantieteellisen ulottuvuutensa vuoksi vakavampi kuin rikkominen, johon kantaja osallistui.*” (Kursivointi tässä.)

horisontaaliseen sopimukseen’ ja tämä ainoastaan Italiassa eikä viidessä muussa edellä 1 kohdassa mainitussa jäsenvaltiossa sen vuoksi, että lainvastaiset keskustelut koskivat hanoja ja keraamisia tuotteita mutteivät suihkuseiniä. Tältä osin on korostettava, ettei kantaja kiistä tässä yhteydessä komission arviointia, jonka mukaan se osallistui kilpailusääntöjen rikkomiseen, joka koski paitsi hanoja myös keraamisia tuotteita” (114 kohta).

249. Niinpä ”riidanalaisen päätöksen 879 perustelukappaleessa esitetystä komission toteamuksesta seuraa – – ettei se voinut pätevästi perustella sitä, että kantajaan sovelletaan 15 prosentin ’rikkomisen vakavuuskerrointa’ ja ’lisäsummakerrointa’, sillä, että se oli osallistunut yhtenä kokonaisuutena pidettävään kilpailusääntöjen rikkomiseen, joka kattaa kolme tuotteiden alaryhmää ja kuusi aluetta. Näin ollen on todettava, että komissio arvioi tosiseikkoja väärin tältä osin” (115 kohta).

250. Ensinnäkin ”komission väitteet, joiden mukaan kantajalle määrätyn sakon määrä heijastelee sen osallistumista ainoastaan rikkomisen Italiaa koskevaan osaan, kunkin yrityksen osalta huomioon otetun myynnin määrä heijastelee sen yksilöllistä, tosiasiallista ja konkreettista osallistumista rikkomiseen ja 15 prosentin ’rikkomisen vakavuuskerroin’ ja ’lisäsummakerroin’ ovat vaatimattomia, kun otetaan huomioon sen rikkomisen vakavuus, johon se on syyllistynyt, ovat tehottomia. Yksikään näistä väitteistä ei nimittäin mitätöi sitä toteamusta, ettei komissio voinut pätevästi tukeutua edellä 115 kohdassa esitettyyn perusteluun käyttääkseen 15 prosentin ’rikkomisen vakavuuskerrointa’ ja ’lisäsummakerrointa’” (116 kohta).

251. Tämän jälkeen ”on todettava, että komission väitteet, joiden mukaan se noudatti vuoden 2006 suuntaviivoissa mainittuja sakon laskennan eri vaiheita, se käytti riidanalaisessa päätöksessä tarkoitettujen yritysten toimittamia liikevaihtoja, sillä on harkintavaltaa sakkojen määrän määrittämisessä ja sen rikkomisen, johon kantaja osallistui, vakavuus heijastuu huomioon otettavassa myynnin arvossa, ovat myös tehottomia. Nämä väitteet eivät nimittäin vaikuta siihen toteamukseen, ettei komissio voinut tukeutua edellä 115 kohdassa esitettyyn perusteluun” (117 kohta).

252. Lopuksi ”on hylättävä komission vastauksena unionin yleisen tuomioistuimen istunnossa esittämiin kysymyksiin esittämä väite, jonka mukaan maantieteellisen laajuuden erolla, joka johtuu yritysten osallistumisesta yhtäältä yhtenä kokonaisuutena pidettävään kilpailusääntöjen rikkomiseen kokonaisuudessaan ja toisaalta pelkästään Italian alueella, ei voida perustella erillisten ’rikkomisen vakavuuskertoimen’ ja ’lisäsummakertoimen’ soveltamista. Kuusi unionin aluetta kattavan ja kolmea tuotteiden alaryhmää koskevan kilpailusääntöjen rikkomisen ei nimittäin voida pätevästi katsoa olevan yhtä vakava kuin ainoastaan yhden jäsenvaltion alueella toteutettu ja kahta tuotteiden alaryhmää koskeva rikkominen. Kun otetaan huomioon niiden vaikutukset unionin kilpailuun, ensin mainittua rikkomista on pidettävä vakavampana kuin toiseksi mainittua rikkomista” (118 kohta).

253. Unionin yleinen tuomioistuin on todennut kyseisen tuomion 119 kohdassa, että ”on todettava, että komissio teki kaksi arviointivirhettä, kun se perusteli 15 prosentin ’rikkomisen vakavuuskertoimen’ ja ’lisäsummakertoimen’ soveltamista sillä, että kantaja oli osallistunut yhtenä kokonaisuutena pidettävään kilpailusääntöjen rikkomiseen, joka kattaa kuusi unionin aluetta ja kolme tuotteiden alaryhmää. Kantajan tätä koskeva väite on siis hyväksyttävä”.

254. Unionin yleinen tuomioistuin on todennut samoin rinnakkaisessa tuomiossa Dornbracht v. komissio (T-386/10, EU:T:2013:450, 163–168 kohta). Neljässä muussa rinnakkaisessa tuomiossa – tuomiossa Duravit (366 kohta ja sitä seuraavat kohdat), tuomiossa Villeroy & Boch Austria (384 kohta ja 385 kohta), tuomiossa Hansa Metallwerke ym. v. komissio (T-375/10, EU:T:2013:475, 180 kohta ja sitä seuraavat kohdat) ja tuomiossa Mamoli Robinetteria v. komissio (T-376/10, EU:T:2013:442,

170 kohta ja sitä seuraavat kohdat)[83] – unionin yleinen tuomioistuin ei periaatteessa hylkää väitteitä, joiden mukaan kyseisten kertoimien olisi pitänyt olla yksilökohtaisesti määrättyjä.

255. Lisään, että taatakseen syrjimättömän kohtelun komissio on omaksunut useissa asioissa sellaisen lähestymistavan, jonka mukaisesti sovelletaan eri vakavuuskertoimia ja varoittavan vaikutuksen vuoksi sovellettavaa kerrointa ja mukautetaan sakon perusmäärää sen rikkomisen suhteellisen vakavuuden mukaisesti, johon kunkin yrityksen katsotaan syyllistyneen tapauksessa, jossa on kyseessä yhtenä kokonaisuutena pidettävä ja jatkettu kartelli.[84]

256. Se, että unionin yleinen tuomioistuin on jättänyt tutkimatta Roca Sanitarion väitteen, joka koskee lieventävän seikan hyväksymättä jättämistä, kun rikkomisen vakavuuteen perustuvaa kerrointa ja lisäsummakerrointa ei ole alennettu, vaikka se rikkominen, josta sen katsottiin olevan vastuussa, oli vähemmän vakavaa, oli mielestäni perusteltua, koska kyseiseen väitteeseen vedottiin liian myöhään.

257. Vaikka tällainen väite esitettiin alaviitteessä kannekirjelmävaiheessa – eikä, toisin kuin unionin yleinen tuomioistuin on väittänyt, istunnossa – sen sanamuoto ei nimittäin ollut mielestäni riittävän selvä ja täsmällinen, kuten unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä vaaditaan.[85] Kuten komissio on huomauttanut, kannekirjelmän alaviitteessä esitetty yleinen viittaus vuoden 2006 suuntaviivojen 29 kohtaan ei ole riittävän täsmällinen tällaisen väitteen perustelemiseksi.

258. Lopuksi sikäli kuin Roca Sanitario vetoaa sakon suhteettomuuteen syrjinnästä riippumatta, on riittävää todeta, ettei Roca Sanitario ole osoittanut, että nyt käsiteltävässä asiassa on kyse siitä.

e) Päätelmä

259. Päättelen siten, että sikäli kuin unionin yleinen tuomioistuin on ilman asianmukaisia perusteluja yhtäältä todennut, että Roca Sanitarion tytäryhtiöiden rikkominen oli vähemmän vakavaa, ja toisaalta päättänyt olla nostamatta ”kovaan ytimeen” kuuluvien yritysten sakkoja, sen olisi pitänyt täyttä harkintavaltaansa käyttäessään tarkistaa Roca Sanitarioon sovellettavaa rikkomisen vakavuuskerrointa ja/tai siihen sovellettavaa lisäsummakerrointa alaspäin sen takaamiseksi, että yhdenvertaisen kohtelun periaatetta ja seuraamusten yksilökohtaisen määräämisen periaatetta noudatetaan.[86]

260. Ei ole selvästikään totta, ”ettei – – [kahden yritysryhmän] erilainen kohtelu olisi voinut hyödyttää kantajaa” (tuomion Roca Sanitario 169 kohta).

261. Edellä esitetystä seuraa, että Roca Sanitarion toisen valitusperusteen ensimmäinen osa on hyväksyttävä ja että tuomio Roca Sanitario on tältä osin kumottava osittain.

83 — 176 kohta: ”väitteet, joiden mukaan täytäntöönpannun kartellin perusrakenteet, jotka koostuivat vuosittaisen hinnoittelupolitiikan koordinoinnista, olivat samoja kaikille yrityksille, ovat tehottomia. Se, että kaikki yritykset ovat osallistuneet hinnankorotusten koordinointiin, ei nimittäin vaikuta siihen toteamukseen, ettei komissio voinut soveltaa vaikutukseltaan 15 prosentin ’lisäsummakerrointa’ kaikkiin riidanalaisen päätöksen adressaattiyrityksiin sen perusteella, että vaikka ne olivat osallistuneet yhtenä kokonaisuutena pidettävään rikkomiseen, osa niistä ei ollut osallistunut kyseiseen *kuusi unionin aluetta kattavaan ja kolmea tuotteiden alaryhmää koskevaan* yhtenä kokonaisuutena pidettävään rikkomiseen.” (Kursivointi tässä.)

84 — Ks. asia COMP/F/38.344 – jänneteräs, 953 kohta, ja tämän ratkaisuehdotuksen alaviitteessä 86 mainitut päätökset.

85 — Ks. vastaavasti tuomio Belgia v. komissio (C-197/99 P, EU:C:2003:444, 81 kohta).

86 — Komissio totesi unionin yleisen tuomioistuimen istunnossa Roca Francen ja Laufen Austrian nostamien kanteiden yhteydessä, että Laufen Austrian ja Roca Francen toiminta oli vähemmän vakavaa kuin kokonaiskartellin, josta on määrätty rangaistus, ”kovaan ytimeen” kuuluvien yritysten toiminta ja että se olisi voinut soveltaa niihin pienempää (14 prosentin) prosenttiosuutta yhdenvertaisen kohtelun periaatteen noudattamiseksi ja niiden toiminnan vähäisemmän suhteellisen vakavuuden huomioon ottamiseksi (ks. asiassa Laufen Austria v. komissio, T-411/10, EU:T:2013:443 ja asiassa Roca 6.3.2013 järjestettyä oikeudessa kuulemista koskeva pöytäkirja). Se on antanut samansuuntaisen ratkaisun Zucchettin riidanalaisesta päätöksestä nostaman kanteen yhteydessä. Tuomio Zucchetti Rubinetteria v. komissio (T-396/10, EU:T:2013:446), ks. suullista käsittelyä varten laaditun kertomuksen 42 kohta, joka on Roca Sanitarion valituksen liitteenä 11. Ks. myös tuomio Team Relocations ym. v. komissio (T-204/08 ja T-212/08, EU:T:2011:286, 91 kohta), jossa mainitaan EY 81 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan mukaisesta menettelystä 1.10.2008 tehty ns. Candle waxes -päätös K(2008) 5476 (asia COMP/C.39.181 – kynttilävahat) ja EY 81 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan mukaisesta menettelystä 11.11.2009 tehty ns. Heat stabilisers -päätös K(2009) 8682 (asia COMP/38.589 – lämmönkestäväksi tekevät aineet), joissa komissio sovelsi eri prosenttiosuuksia kyseisten kartellien osallistujien eri luokkiin niiden kilpailusääntöjen rikkomista koskevan osuuden suhteellisen vakavuuden perusteella.

f) Sen seuraukset, että unionin tuomioistuin kumoaa tuomion Roca Sanitario

262. Mielestäni asia on palautettava unionin yleiseen tuomioistuimeen, jotta tämä antaa sakkoa koskevan ratkaisun ja tekee päätelmät erityisesti Roca Sanitarion toisen valitusperusteen ensimmäistä osaa koskevista edellä esitetyistä näkökohdista.

IV Ratkaisuehdotus

263. Näistä syistä ehdotan, että unionin tuomioistuin ratkaisee asian seuraavasti, tämän rajoittamatta käsiteltävien valitusten muiden valitusperusteiden tutkimista.

264. Asiassa komissio v. Keramag Keramische Werke ym. (C-613/13 P):

1) Tuomion Keramag Keramische Werke ym. v. komissio (T-379/10 ja T-381/10, EU:T:2013:457) tuomiolauselman 1 kohta kumotaan siltä osin kuin siinä kumotaan [SEUT] 101 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan mukaisesta menettelystä 23.6.2010 tehdyn komission päätöksen K(2010) 4185 lopullinen (asia COMP/39.092 – kylpyhuonekalusteet) 1 artikla Association française des industries de céramique sanitairen (AFICS) tapahtumien osalta sekä Allia SAS:n, Produits Céramiques de Touraine SA:n ja Sanitecin vastuun osalta.

2) Kumotaan unionin yleisen tuomioistuimen kyseisen tuomion tuomiolauselman 2 kohta kokonaisuudessaan.

3) Hylätään kumoamiskanne AFICS:n tapahtumien osalta ja palautetaan voimaan Allia SAS:lle, Produits Céramiques de Touraine SA:lle ja Sanitecille määrätyt sakot.

4) Jätetään tutkimatta ja/tai joka tapauksessa hylätään perusteettomana Keramag ym:iden liitännäisvalituksen toinen valitusperuste.

265. Asiassa Duravit ym. v. komissio (C-609/13 P): jätetään tutkimatta tai joka tapauksessa hylätään perusteettomana seitsemäs ja kahdestoista väitetty vääristyneesti huomioon ottaminen.

266. Asiassa Villeroy & Boch AG v. komissio (C-625/13 P): jätetään tutkimatta tai joka tapauksessa hylätään perusteettomana ensimmäinen valitusperuste ja hylätään perusteettomana toisen valitusperusteen toinen osa.

267. Asiassa Villeroy & Boch SAS v. komissio (C-644/13 P): hylätään perusteettomana ensimmäinen valitusperuste ja hylätään perusteettomana toisen valitusperusteen osa, jonka mukaan unionin yleinen tuomioistuin ei ole noudattanut toteamuksiaan, jotka se on tehnyt tuomiossa Keramag Keramische Werke ym. v. komissio (T-379/10 ja T-381/10, EU:T:2013:457), tuomiossa Duravit ym. v. komissio (T-364/10, EU:T:2013:477) ja tuomiossa Wabco Europe ym. v. komissio (T-380/10, EU:T:2013:449).

268. Asiassa Roca Sanitario v. komissio (C-636/13 P): hyväksytään Roca Sanitarion toisen valitusperusteen ensimmäinen osa; kumotaan osittain tuomio Roca Sanitario v. komissio (T-408/10, EU:T:2013:440) ja palautetaan asia unionin yleiseen tuomioistuimeen, jotta tämä antaa sakkoa koskevan ratkaisun ja tekee päätelmät Roca Sanitarion toisen valitusperusteen ensimmäistä osaa koskevista tässä ratkaisuehdotuksessa esitetyistä näkökohdista.

269. Oikeudenkäyntikuluista päätetään myöhemmin.

i — Tämän tuomion 2 kohtaan ja alaviitteeseen 14 on tehty kielellisiä muutoksia sen ensimmäisen julkaisemisen jälkeen.